

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ผู้วิจัยขอเสนอวรรณคดีและงานวิจัยเป็นตอนตอนดังนี้
- ตอนที่ 1 วรรณคดีเกี่ยวกับลักษณะนิสิตนักศึกษาทั่วไป ประกอบด้วยลักษณะธรรมชาติของนิสิตนักศึกษา โดยทั่วไป การจัดแบ่งประเภทนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษากับการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสิตนักศึกษา ลักษณะนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์
- ตอนที่ 2 วรรณคดีเกี่ยวกับ ลักษณะนิสิตนักศึกษาเฉพาะด้านการแสวงหาความรู้ ด้านความคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านศาสนา ด้านความมั่นใจในตนเองและรู้จักตนเอง
- ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ตอนที่ 1 วรรณคดีเกี่ยวกับลักษณะนิสิตนักศึกษาทั่วไป
ลักษณะธรรมชาติของนิสิตนักศึกษา

สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สถาบันอุดมศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือแต่เดิมนั้นระบบอุดมศึกษาในแทบทุกประเทศ มีรากฐานมาจากการศึกษาของอังกฤษและเยอรมัน ซึ่งถือว่าการศึกษาเหมาะสมสำหรับผู้นำจำนวนน้อยเท่านั้น แต่ต่อมาระบบอุดมศึกษาได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ประชาธิปไตย และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การศึกษาเพื่อมวลชน แนวโน้มนี้ทำให้นิสิตนักศึกษาในปัจจุบันมีลักษณะแตกต่างกันมาก (พรชูลี อาชาวอำรุง, 2526: 65) จึงได้เกิดมีการศึกษาลักษณะของนักศึกษาขึ้น

ความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจนิสิตนักศึกษา

คนในสังคมอุดมศึกษาควรจะพยายามแสวงหาทางที่จะรู้จักคนในสังคมเดียวกัน เพื่อความร่วมมือในการดำเนินภารกิจของสถาบันให้เป็นที่ไปอย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาสภาพและลักษณะธรรมชาติของนักศึกษาว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่

จะจัดบรรยากาศทางวิชาการ หลักสูตร อาจารย์ และการให้บริการทางด้านวิชาการให้สอดคล้องกับผู้เรียน เป็นการช่วยลดข้อขัดแย้ง ช่องว่างระหว่างความคิด ประสบการณ์ และความไม่เข้าใจกันระหว่างนักศึกษากับสถาบันหรือกับผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องได้ นอกจากนี้อาจารย์ก็จำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพของนักศึกษา เพื่อให้เข้าใจความต้องการในการศึกษา อิทธิพลที่มีผลต่อการเรียนรู้ ความคาดหวัง และธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งอาจารย์สามารถใช้ข้อมูลที่ได้รับไปจัดการศึกษาได้ถูกต้องมากขึ้น รวมทั้งการช่วยแก้ปัญหาของนักศึกษาทั้งทางด้านการเรียน และปัญหาส่วนตัวอีกด้วย โดยเฉพาะอาจารย์เป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนานิสัย บุคลิกภาพ และทัศนคติของนักศึกษา จึงควรให้ความสำคัญต่อการทำความเข้าใจนักศึกษาที่สอนอย่างถูกต้อง (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2528:2)

การทำความรู้จักหรือศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษานั้น สำหรับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (พรชูลี อาชาวอำรุง บรรณาธิการ, 2525:194) กล่าวว่าโดยทั่วไปจะมีจุดมุ่งหมายหลัก 3 ประการคือ

1. ศึกษาเพื่อเป็นผู้รู้เกี่ยวกับนักศึกษา เป็นการศึกษามาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับนักศึกษาในทุกด้าน
2. ศึกษาเพื่อเป็นผู้จัดบริการให้กับนักศึกษา เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับนักศึกษามาเพื่อประโยชน์และประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมและกิจการนักศึกษา รวมทั้งบริการอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษา การให้ทุน การดูแลหอพัก เป็นต้น
3. ศึกษาเพื่อเป็นผู้สอนนักศึกษาที่ดี เป็นการรู้จักและเข้าใจนักศึกษาเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพรวมของนิสิตนักศึกษา

วัย ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาหรือที่เรียกว่า นิสิตนักศึกษานั้น อยู่ในระหว่างอายุ 17-18 ปีขึ้นไป และจะสิ้นสุดลงประมาณ 23-24 ปีแล้วแต่หลักสูตรการศึกษา จากตัวอย่างข้อมูลของประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในปี 1974-1975 จำนวนผู้สอบเข้าทั้งหมด มีอายุ 19 ปี ร้อยละ 37.76 อายุ 18 ปี ร้อยละ 28.22 ผู้สอบเข้าได้มีอายุ 18 ปี ร้อยละ 35.97, 19 ปี ร้อยละ 30.01 การศึกษาในระดับนี้ ครอบคลุมการเริ่มต้นการเป็นผู้ใหญ่และสร้างความเป็นผู้ใหญ่ขึ้นในมหาวิทยาลัยนี้เอง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524:38)

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527:23-24) ได้กล่าวถึงเพศ ภูมิสำเนา และอาชีพบิดามารดาของนิสิตนักศึกษา

เพศ เพศของผู้เรียนในมหาวิทยาลัยนั้น จากการสำรวจข้อมูลปี 2510-2521 พบว่า เพศหญิงมีจำนวนน้อยกว่าเพศชายเล็กน้อย คือ เพศชายร้อยละ 54 เพศหญิงร้อยละ 46

ภูมิสำเนาบิดามารดา ภูมิสำเนาบิดามารดาของนิสิตนักศึกษามาจากกรุงเทพ ร้อยละ 49 ภาคกลาง ร้อยละ 16 ที่น้อยที่สุดคือ ภาคใต้ ร้อยละ 4

อาชีพบิดามารดา ค้าขายหรือเจ้าของกิจการร้อยละ 52 รับราชการ ร้อยละ 21 รับจ้างร้อยละ 15 เกษตร ร้อยละ 7

ในด้านฐานะทางเศรษฐกิจนั้น ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยสูงกว่าครึ่ง เป็นผู้มีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจดีกว่าประชาชนทั่วไป (ทบวงมหาวิทยาลัย 2518 อ้างถึงในไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2523:39) ถ้าดูจากข้อมูลปี 2520-2521 เงินเดือนของบิดามารดาแต่ละฝ่ายจะอยู่ในช่วง 3,000-5,000 บาท เป็นส่วนใหญ่ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2520 อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527:25) และพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบิดามารดาของนิสิตนักศึกษาที่กำลัง เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยสูงกว่ารายได้ต่อหัวของประชากรในประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ 2528:78)

ลักษณะพื้นฐานทางสรีรและจิตวิทยาของนิสิตนักศึกษา จากการประชุมเชิงวิชาการ เรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ณ คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ กล่าวถึง พัฒนาการทางด้านร่างกายของนิสิตนักศึกษาว่าพร้อมที่จะช่วยเหลือตนเองได้ สถิติปัญหาฉลาด และฉลาดปานกลาง มีนิสัยอยากรู้ อยากเห็น ชอบการมีส่วนร่วม ชอบการรวมกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสาร กัน การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ เป็นไปตามค่านิยมของกลุ่มและเป็นไปตามภูมิภาค เช่น ชาวใต้ จะมีความกล้า เป็นต้น การปรับตัวเป็นไปตามค่านิยม และมักมีปัญหาในเรื่องการปรับตัว (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, บรรณาธิการ 2524:8-9) นอกจากนี้นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติและค่านิยมที่ดี ต่อตนเอง เพื่อน สิ่งแวดล้อม ในมหาวิทยาลัยและสังคมเป็นไปในทางที่ดีเป็นส่วนใหญ่ การเข้าศึกษา ต่อในมหาวิทยาลัยจะมีความตั้งใจ ตื่นเต้น ตื่นตา ตื่นใจ และมักจะเปลี่ยนไปในปีหลัง ๆ และในด้าน คุณธรรม จริยธรรม นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ยึดถือคุณธรรมที่เป็นมาตรฐานของสังคมสูงพอควร (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2524:43)

ลักษณะด้านอารมณ์และบุคลิกลักษณะของนิสิตนักศึกษา ทองเรียน อมรัชกุล (2525:34) กล่าวว่า เนื่องจากนิสิตในมหาวิทยาลัยมีอายุระหว่าง 18-22 ปี ซึ่งระยะนี้เป็นวัยที่กำลังจะเติบโต เป็นผู้ใหญ่ บุคคลในวัยนี้มักมีอารมณ์อ่อนไหว ในขณะที่เดียวกันมีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลองสิ่งแปลกใหม่ มีความคิดคำนึงค่อนข้างเผด็จ และพร้อมที่จะยอมรับอุดมการณ์ที่ตนเชื่อถือ ในทางจิตวิทยา วัยนี้เป็นวัยที่นิสิตกำลังแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) ของตนเอง โดยเฉพาะ นิสิตนักศึกษาที่มีสติปัญญาสูงกว่านิสิตทั่วไป การปฏิบัติตัวของนิสิตเองนี้ จึงมีลักษณะพิเศษไม่เป็นไป ตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบมหาวิทยาลัยรวมทั้งประเพณีของสังคม การที่มหาวิทยาลัยจะหวังให้นิสิต คอยฟังแต่คำสั่งของผู้ใหญ่ หรือจะให้นิสิตรู้จักยับยั้งชั่งใจคิด เช่น ผู้ใหญ่นั้นยอมเป็นไปไม่ได้ การ ปฏิบัติของมหาวิทยาลัยจะต้องสร้างความพอดีกับสภาวะจิตใจของนิสิตเพื่อเปิดโอกาสให้ได้พัฒนาอารมณ์ และบุคลิกลักษณะของตนเองอย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้นิสิตนักศึกษามีลักษณะพิเศษ ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา กล่าวว่านิสิต นักศึกษามีลักษณะพิเศษ คือ ความกระตือรือร้นและสนใจสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เขาทนไม่ได้ที่จะเห็น สภาพความไม่ถูกต้องหรือความไม่ยุติธรรมในสังคม ชีวิตของเขาเป็นอิสระที่จะคิดและแสดงออก เขาสนใจเรื่องเกี่ยวกับสังคม และความกดดันทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง อาจทำให้นิสิต นักศึกษามีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น นิสิตนักศึกษาในปี พ.ศ.2512-2517 อาจจะมีลักษณะ

ก้าวร้าว กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมากกว่านิสิตนักศึกษาในปี พ.ศ. 2520-2522 (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527:28-29) และถ้าจะเปรียบเทียบความสนใจต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนิสิตนักศึกษาในประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนา ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยของประเทศอุตสาหกรรม จะให้ความสนใจในเรื่องนี้น้อยกว่าผู้เรียนในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งกิลเลสปี และอัลพอร์ต (Gillespie and Allport) อ้างถึงในไพฑูรย์ สินลาร์ตัน 2524:44) ได้สรุปว่า นักศึกษาในประเทศอุตสาหกรรมมักจะคำนึงถึงความสุขสบายเหมาะสมทางครอบครัว ความสมบูรณ์ทางวัตถุ ในขณะที่ประเทศที่กำลังพัฒนาอยากจะทำอะไรให้ประเทศบ้าง เช่น การแก้ปัญหาความยากจน หรือการยกมาตราฐานของชีวิต ฯลฯ

การจัดแบ่งประเภทนิสิตนักศึกษา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่านิสิตนักศึกษาแต่ละคนที่เข้ามาในสถาบันอุดมศึกษามีความแตกต่างกัน ทั้งลักษณะ บุคลิกภาพ อารมณ์ ความสามารถ ความมุ่งหมาย จึงได้มีผู้ศึกษาลักษณะนิสิตนักศึกษา และได้จัดแบ่งไว้เป็นประเภทในหลายรูปแบบ พอจะนำมากล่าวไว้ดังนี้

สรรเสริญ อุทัยเฉลิม (2514:183-184) ได้แบ่งประเภทนิสิตนักศึกษาไทย โดยพิจารณาจากลักษณะการศึกษาหาความรู้

1. ประเภทมาเรียน เพื่อความรู้แต่อย่างเดียว ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมสังคมภายนอก เป็นहनอนหนังสือ

2. ประเภทมาเรียนเพื่อแสวงหาความรู้เพื่อตนเองและสังคม พวกนี้จะต่างกับพวกแรก เขาจะศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม ใช้เวลาว่างออกไปบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น

3. ประเภทแสวงหาแนวคิดใหม่ พวกนี้ได้ชื่อว่าเป็นพวกก้าวหน้า ไม่ยอมหยุดนิ่ง พยายามหาความรู้ใหม่ แสดงออก แสดงความคิดใหม่ ๆ แปลก ๆ พวกนี้ได้ชื่อว่า "ปัญญาชน" พวกนี้ถ้าได้รับการเอาใจใส่จากอาจารย์ช่วยชี้แนะแนวทางให้ข้อคิดที่ถูกต้อง ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของพวกนี้จะทำให้กลุ่มนี้ขึ้นนำกลุ่มอื่น ๆ ได้ เพราะถือเป็นพวกกลุ่มก้าวหน้าหรือกลุ่มปฏิภริยา

ต่อมาเตือนใจ ชิวภักดี (2516:110-111) ได้กล่าวถึงนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ตามความมุ่งหมายในการเข้าศึกษาเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะต้องการเรียน ได้แก่ นิสิตนักศึกษาที่เลือกเข้ามาเรียนในคณะและมหาวิทยาลัยที่ชอบและสอบเข้าได้ หรือพวกที่สอบเข้าเรียนในคณะที่ไม่ชอบ แต่มีความต้องการที่จะเรียน นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจะตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยวางไว้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษา เพราะมีแรงจูงใจคือต้องการจะได้ปริญญาตรี

2. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะความจำเป็น ได้แก่ พวกที่เข้ามาหาวิทยาลัยโดยฝัน ความรู้สึกของตน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะถูกบังคับ ถูกกดดันจากญาติพี่น้องบังคับให้เรียนคณะที่ไม่ชอบ อาจเพราะเป็นคณะที่พ่อแม่เคยเรียน หรือเป็นคณะที่หางานทำงาน นอกจากนี่ยังรวมถึงนิสิตนักศึกษา ที่เลือกเรียนตามเพื่อน เมื่อต้องเรียนในคณะที่ไม่ชอบ บางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหาในมหาวิทยาลัย เช่น ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่ตั้งใจเรียน (Never learn) ไม่เกิดการเรียนรู้

นอกจากนี้ บุรุษชัย จงกลนี้ (2525:21-22) ได้กล่าวถึง ผลของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยในหนังสือ "การบริหารงานบริการและกิจการนักศึกษาระดับอุดมศึกษา" ว่าพลังและธรรมชาติของเด็กหนุ่มสาวในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถาบันอุดมศึกษามีความหลากหลาย ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น 7 ลักษณะคือ

1. ต้องการชีวิตเสรี อยากใช้ชีวิตอย่างมีความสุขแบบอิสระในทุก ๆ ด้าน ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ต้องการแสดงออกให้สังคมยอมรับว่าเขาเป็นผู้รู้ และมีประสบการณ์ในทุก ๆ สิ่งที่ยังใหญ่รับผิดชอบอยู่

2. ต่อต้านผู้ยิ่งใหญ่ มีความสำนึกว่าคนในสังคมย่อมได้รับสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และจะต้องไม่มีการแบ่งชั้นชั้นในสังคม ทุกคนควรจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาททางการเมืองและการปกครอง

3. พวกคลั่งสิทธิความเสมอภาค ต่อต้านการรวมอำนาจและการผูกขาดอำนาจของฝ่ายบริหารโดยไม่ชอบด้วยเหตุผล

4. พวกต่อต้านคัมภีร์ เชื่อมั่นถือมั่นอยู่กับความคิดคำนึงของตนเอง และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ

5. ศูนย์พัฒนาประชาชน มีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันเพื่อปรับปรุงสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมด้วย

6. ความบริสุทธิ์ทางศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตนเอง ต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางศีลธรรม เพื่อจะได้มีส่วนเข้าไปแก้ไขปัญหาสภาพเลวร้ายของสังคม

7. ต่อต้านสถาบัน หากจัดตั้งสถาบันขัดต่ออุดมการณ์และแนวสัจจะของสังคมและไม่สามารถใช้หลักเหตุผลเข้าไปอธิบายให้เป็นที่เข้าใจได้ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้านทั้งในและนอกรูปแบบ

อนุช อภาภิรม (2522 อ้างถึงในสุชาติดา มีสโอดี 2528:24) ได้กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาในสังคมมหาวิทยาลัยว่าแบ่งได้ 3 ประเภทคือ

1. พวกไม่เอาไหน เรียนหนังสือไปวันหนึ่ง ๆ พอให้ได้ปริญญา ไม่ได้มีความสนใจต่อสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ใช้ชีวิตอย่างเรื่อยเนื่อย มีมากถึงร้อยละ 80
2. พวกชอบทำแต่กิจกรรม ชอบจัดงานเฟื่องเฟือ และรักษาประเพณีอันเล่งเสริมฐานะของตนเองให้ดูสำคัญขึ้น ไม่ค่อยสนใจการเรียน มีประมาณร้อยละ 10
3. พวกร่อนวิชา ไม่พอใจในสิ่งต่าง ๆ อยู่เนืองนิจ ชอบคิดค้นและเสนอกฤษฎีต่าง ๆ ขอบแสดงออกในทางที่จะแก้ไขปัญหาสังคม มีแรงศรัทธาที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้หลุดพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบ และรักษาความยุติธรรมต่าง ๆ มีประมาณร้อยละ 10

สำหรับ ริตาร์ดน์ บุญช และประกอบ คุปรัดน์ (2528:7-8) ได้แบ่งประเภทนิสิตนักศึกษาไทยไว้ 11 ประเภท ดังนี้

1. สنجใจใฝ่รู้ (Intellectual)
2. เล็งลู่วิชาการ (Academic)
3. การงานเป็นหลัก (Vocational)
4. ผลักดันสังคม (Social Political Activists)
5. สร้างสมคุณธรรม (Religious Moralists)
6. ใฝ่หาความสนุก (Fun Seekers, Collegious)
7. ผูกพันประสานสังคม (Constructivists)
8. สร้างสมตนเอง (Individualists)
9. นักเลงหัวไม้ (Anti Social Youths)
10. พวกไม่เอาไหนเลย (Apathetic Youth, Political)
11. พวกเพิกเฉยมีนชา (Alienated Youth)

เรื่องลักษณะนิสิตนักศึกษาประเภทต่าง ๆ นี้ ในต่างประเทศได้มีผู้ทำการศึกษาและจัดแบ่งประเภทไว้มากมาย ที่จะขอนำมากล่าวในที่นี้ได้แก่

นิวคอมบ์และคณะ (Newcomb and others, อ้างจากสุชาติดา มีสโอดี 2528:19) ได้แบ่งประเภทของนิสิตนักศึกษาโดยพิจารณาจากชนิดและวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาที่วิทยาลัยเบนนิ่งตัน ดังนี้

1. พวกที่มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Individualists) นิสิตพวกนี้มองตนเองว่าตนมีสติปัญญาสูง มีทุกสิ่งทุกอย่างเหนือผู้อื่น โดยทั่วไปแล้วยึดถือความคิดของตนเอง มีความ

คิดเป็นเสรีนิยม มีศิลปะ คิดว่าตนเองมีความแตกต่างจากคนอื่น ไม่สนใจใคร มีเหตุผลเป็นของตนเอง ซึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ทำอะไรตามความพอใจของตนเอง มีความสามารถสูง มองคนอื่นโง่กว่าตน มีความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง

2. พวกคึกฉিত (The Scholars) พวกนี้เป็นผู้ที่มีความเป็นเอกัตบุคคลต่ำ คือ ไม่กล้าทำอะไรเป็นตัวของตัวเอง มีสติปัญญาสูง ฉลาด สนใจกับการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเป็นคนมีเหตุผล รู้จักริเคราะห์ แต่เป็นคนที่สังคมแคบเพื่อนฝูงน้อย

3. พวกไม่มีระบบระเบียบ (The Wild Ones) มีความเป็นตัวของตัวเองสูง แต่ไม่ค่อยฉลาด มีความเป็นอิสระต่อต้านอนุรักษนิยม ไม่ชอบทำงานหนัก ทำอะไรตามความพอใจ ไม่สนใจวิชาการ ไม่มีระเบียบ สนใจแต่ความสนุกสนาน ชอบงานรื่นเริง ทำตนเด่นอยู่เสมอ เป็นคนหลงตนเอง

4. พวกฝ่าฝืนในการเมือง (Political Activist) เป็นพวกที่มีวิญญานของนักปฏิรูป (Civic-minded Reformist) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระดับมหาวิทยาลัยหรือการเมืองระดับประเทศ สนใจงานสาธารณประโยชน์ ติดต่อประชาชน (Public Affairs) ปกป้องสิทธิมนุษยชน

5. พวกกลุ่มสังคม (Social Group) มีความเป็นตัวของตัวเองต่ำ สติปัญญาค่ำ สนใจแต่เฉพาะเรื่องของสังคม สนใจเรื่องสนุกสนาน ไม่สนใจงานวิชาการ ชอบมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ

6. พวกผู้นำ (Leaders) เป็นพวกที่สนใจเรื่องของการบริหารสถาบันที่ตนเองอยู่สนใจการบริหารองค์การนิสิต (Student Government) มักจะเข้าไปมีตำแหน่งในองค์กรหรือกลุ่มนิสิตลักษณะที่เห็นได้ชัดคือ เป็นผู้รอบรู้ และชอบจัดการในกิจการทั้งปวง

โจเซฟ คอฟแมน (Joseph Kauffman) ได้นำลักษณะนิสิตนักศึกษาที่คลาสิก และ ไทรวร (Clark and Trow) แบ่งไว้ เป็น 4 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มชอบสมาคม (Collegiate)	2) กลุ่มชอบอาชีพ (Vocational Type)
3) กลุ่มชอบวิชาการ (Academic)	4) กลุ่มชอบนอกกรอบแบบ (Non Conformist)

มาอธิบายขยายความ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530:113-114) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติม โดยนำลักษณะนิสิตนักศึกษาไทย มาประกอบไว้ดังนี้

1. กลุ่มชอบสมาคม (Collegiate) เป็นนักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวมีเงินหรือชนชั้นกลาง (Middle Class) ซึ่งสนใจชีวิตในสังคม การกีฬา การบำเพ็ญประโยชน์ สำหรับนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา กลุ่มนักศึกษานี้มักจะอยู่ตามบ้านของสังคมที่มีอักษรกรีก ตัวย่อเป็นเครื่องหมาย เช่น กลุ่มซันนิท (Sorority) และภราดรชน (Fraternity) พวกนี้บางครั้งอาจจะต่อต้านอาจารย์ที่เน้นความต้องการที่จะพัฒนาสติปัญญา ส่วนนักศึกษาไทยจะพบว่าเป็นกลุ่มที่มาจากครอบครัวคนชั้นกลางหรือสูง เป็นครอบครัวที่มาจากสังคมดี เศรษฐกิจดี เป็นพวกที่เรียนรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ลักษณะทั่วไปจะเป็นคนที่มีน้ำใจ ช่วยเหลือสังคมได้ดี

2. กลุ่มชอบอาชีพ (Vocational) กลุ่มนี้มักสนใจการฝึกฝนอาชีพโดยเฉพาะ พวกนี้ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานของชนชั้นกรรมาชีพ (Working Class) นักศึกษากลุ่มนี้จะมีทัศนคติว่าอุดมศึกษาคือ สถาบันที่ให้โอกาสแก่เขาในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และยกสถานะทางสังคมให้ตน ฉะนั้นกลุ่มนักศึกษานี้มักจะเลือกสาขาวิชาทางวิศวกรรม ธุรกิจ บัญชี ครุศาสตร์ และเทคโนโลยี สำหรับนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยกลุ่มนี้สนใจวิชาเรียนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานที่จะประกอบต่อไปในอนาคต พวกนี้มักจะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่มีอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจ การค้าขาย ลูกจ้าง บริษัท ซึ่งมีฐานะครอบครัวปานกลาง

3. กลุ่มชอบวิชาการ (Academic) กลุ่มนักศึกษากลุ่มนี้มักจะมุ่งด้านสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชั้นกลาง และมีพ่อแม่ที่มีการศึกษาดี มักจะสนใจการศึกษา และเลือกสถาบันที่ดี ๆ มีชื่อเสียง เข้าได้ยาก เพื่อจะแข่งขันทางประสิทธิภาพในการเรียน พวกนี้จะพยายามเรียนเพื่อให้ได้ปริญญาสูง ๆ ในสาขาที่ตนสนใจ มักจะไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับคนในสังคม มีเพื่อนน้อย บางครั้งอาจจะมិនิสิตเห็นแก่ตัวมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าที่จะช่วยเหลือสังคมและคนอื่น ๆ ในสังคม

4. กลุ่มนอกรูปแบบ (Non Conformist) กลุ่มนักศึกษากลุ่มนี้จะไม่ยอมรับค่านิยมใด ๆ ของนักศึกษาทั้งสามกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว เพราะพวกนี้จะสนใจเรื่องความคิด และอุดมคติอย่างลึกซึ้ง และมักจะมีลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันและระบบต่าง ๆ กลุ่มนี้รวมทั้งกลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมนิยม (Activist) บุปผาชน (Hippy) และพวกที่ชอบการแตกแยก ซึ่งบางครั้งก็จะเป็นพวกที่อยู่เฉย ๆ แต่เมื่อไม่พอใจระเบียบต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยก็มักจะรวมตัวต่อต้านได้อย่างรวดเร็ว พวกนี้มักเป็นผู้นำของสังคมนิสิตนักศึกษา และมักจะมีวิธีการที่จะทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ทำตามตนเองได้ เพราะกลุ่มพวกนี้มักจะคิดอะไรได้ฉับไว ฉะฉาน และมีทักษะการใช้ภาษาดี

ซึ่งลักษณะนิสิตนักศึกษาทั้ง 4 ประเภท อาจจะมีอยู่ในตัวนิสิตนักศึกษาแต่ละคนโดยสัดส่วนที่แตกต่างกัน ฉะนั้น จึงต้องดูว่า แต่ละคนมีความสนใจและมีลักษณะอย่างไรโดยหนึ่งมากกว่าอีก 3 ลักษณะ นิสิตนักศึกษาผู้นั้นก็จะถูกจัดเข้าในประเภทที่ เขามีลักษณะเด่นกว่านั้น

วิลสันและคณะ (Wilson and Other 1975 อ้างถึงใน วชิรา เน็ญโรจน์ 2528:31-32) ได้จัดประเภทของนิสิตนักศึกษาตามลักษณะความสนใจเป็น 8 ประเภทคือ

1. กลุ่มสนใจทางปัญญาความคิด (Intellectual) นักศึกษาพวกนี้จะอ่านหนังสือมากด้วยความสนใจส่วนตัว นอกเหนือไปจากหนังสือที่อาจารย์มอบหมายให้ นักศึกษาประเภทนี้แม้จะเป็นผู้ที่หวังได้ปริญญาชั้นสูงต่อ ๆ ไป แต่จะไม่เรียนคร่ำเคร่งมากนัก เขาจะสนใจอะไรก็ตาม นั้นเป็นเพราะความสนใจส่วนตัวของเขาเอง

2. กลุ่มวิชาการ (Academic) นักศึกษาพวกนี้มีแรงจูงใจจากภายนอกมากกว่าโดยเฉพาะแรงจูงใจเรื่องคะแนน เขาจะทุ่มเทเรียนอย่างหนักเพื่อให้ได้คะแนนดีมากกว่าความพึงพอใจที่จะได้เรียนรู้ กลุ่มเพื่อนก็จะเป็นคนที่สนใจในวิชาการ มีความพยายามที่จะเรียนให้ได้ปริญญาสูง ๆ ขึ้นไป นักศึกษาประเภทนี้จะอ่านหนังสือน้อยกว่านักศึกษาประเภทแรก

3. กลุ่มกิจกรรม (Activist) นักศึกษาแบบนี้จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประท้วง รั้งบริจาคเงิน ทำงานเพื่อสังคม สนใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการเมืองนอกสถาบัน ใช้เวลาในการศึกษาพอประมาณ

4. กลุ่มอาชีพ (Vocational) นักศึกษากลุ่มนี้ที่สนใจเรื่องนอกสถาบัน แต่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างจากกลุ่มนักศึกษากิจกรรม เขาจะเตรียมพร้อมเพื่อการประกอบอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา พยายามหาความรู้ ทักษะเพื่อการทำงาน การเลือกอาชีพ เห็นความสำคัญของการทำงาน หลังจากการศึกษา นักศึกษากลุ่มนี้จะอ่านตำราน้อยกว่านักศึกษากลุ่มอื่น ๆ แต่ใช้เวลาในการเรียนมากกว่า

5. กลุ่มสนใจทางศิลปะ (Artistic) นักศึกษากลุ่มนี้จะสนใจทางสุนทรียศาสตร์ แบบแผนประเพณี งานศิลปะ วรรณคดี กลุ่มเพื่อนก็จะเป็นผู้สนใจในเรื่องเหล่านี้เช่นเดียวกัน นักศึกษากลุ่มนี้มักไม่ค่อยสนใจที่จะได้ปริญญาสูง ๆ ขึ้นไป

6. กลุ่มนอกรูปแบบ (Hip Non-conformist) นักศึกษากลุ่มนี้สนใจศึกษานั่งสวดต้องห้าม ยาเสพติด ศึกษาหาความรู้ อ่านหนังสือเพื่อนำความพอใจของตัวเองคล้ายกับกลุ่ม Intellectual และ Activist

7. กลุ่มกีฬา (Athletic) สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมกีฬา การแข่งขัน ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับกีฬา เรื่องเกี่ยวกับกีฬาจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจหลังจากสำเร็จการศึกษา ใช้เวลาเรียนน้อยกว่าธรรมดา ความคาดหวังในการศึกษาสูงขึ้นไปอยู่ในระดับปานกลาง

8. กลุ่มการเมือง (Political) นักศึกษาประเภทนี้จะแก่นักศึกษาที่เป็นผู้นำในองค์การ เข้าร่วมในชมรมกิจกรรมต่าง ๆ อ่านหนังสือน้อย แต่ใช้เวลาในการศึกษาในเกณฑ์เฉลี่ยปานกลาง ความคาดหวังในการศึกษาขึ้นสูงอยู่ในระดับปานกลาง

สถาบันอุดมศึกษากับการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยนักศึกษา

ดังได้กล่าวแล้วว่า นิสิตนักศึกษา มีอายุระหว่าง 17-24 ปี ซึ่งอยู่ในระหว่างวัยรุ่นตอนต้นตอนปลาย และจะพัฒนาการไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ แม้ว่า นิสิตนักศึกษาแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันแต่เมื่อมาอยู่ภายในสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย ย่อมมีการปะทะสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน รวมทั้งได้รับการศึกษาในวิชาการแขนงต่าง ๆ นิสิตนักศึกษาจะซึมซับรับเอาประสบการณ์ และสิ่งต่าง ๆ

เหล่านี้ไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวนิสิตนักศึกษาอย่างแน่นอนไม่มากนักน้อย ดังความเห็นของผู้ศึกษาเรื่องนี้ไว้ได้แก่

จาคอบ (Jacob: 1957: 53, 90) มีความเห็นว่า ระหว่างการศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนที่เป็นค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานในชีวิตนักศึกษาได้เพียงเล็กน้อย แต่พบว่านักศึกษาจะปรับปรุงความคิดเห็นต่าง ๆ มากมาย เรียนรู้ที่จะอดกลั้น มีลักษณะเข้มงวดน้อยลง มีจิตใจเปิดกว้างขึ้น และลดมาตรฐานความเชื่อที่รุนแรงลง มีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้มีอำนาจมากขึ้น มั่นใจในตัวเองและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น พึ่งตัวเองได้ดีขึ้น ลดอคติต่อคนต่างเชื้อชาติลง มีความยืดหยุ่นในความเชื่อมากขึ้น

ส่วนแพลนท์ (Plant 1965: 67-75) ได้ทำการศึกษากลุ่มนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยซานโฮเซ (San Jose State College) กลุ่มหนึ่ง เปรียบเทียบกับคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นคนที่มีคุณภาพในระดับเดียวกัน แต่มิได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยกลับพบว่า การมีใจกว้างขึ้น ลดทิฐิความเชื่อนั้นเกิดขึ้นกับทั้งสองกลุ่ม แต่สำหรับกลุ่มผู้เรียนในมหาวิทยาลัย พบว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงในตัวนักศึกษาดูเหมือนจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย คือผู้เรียนชั้นปีที่ 4 เปลี่ยนแปลงไปมากกว่าผู้เรียนชั้นปีที่ 2 และมีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่ากลุ่มซึ่งไม่ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ฉะนั้นแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงในเรื่องดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับเยาวชนทุกคนที่เริ่มเติบโตขึ้น แต่ผู้ที่ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจะเปลี่ยนแปลงไปมากกว่า

ในเรื่องดังกล่าว บราวเวอร์ (Brewer 1973: 50) กล่าวว่านักศึกษามหาวิทยาลัยดูเหมือนจะมีความอดกลั้นมากขึ้น (More Tolerance) ระหว่างการศึกษาในมหาวิทยาลัย แต่ก็ยังเป็นปัญหาว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับในมหาวิทยาลัยหรือเป็นการพัฒนาไปตามวัยของนักศึกษาเอง

อย่างไรก็ตามนักการศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา และมีความแตกต่างระหว่างผู้เรียนและไม่ได้เรียนในมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาหรือนิสิตนักศึกษาชั้นปีต่าง ๆ ก็ยังมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ลักษณะนิสิตนักศึกษาชั้นปีต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ทองเรียน อมรัชกุล (2525: 38-39) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างในลักษณะนิสิตนักศึกษาตามชั้นปีดังนี้

นิสิตชั้นปีที่ 1 นิสิตที่เริ่มเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย หวังความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจในการศึกษาหาความรู้ความคิดต่าง ๆ ต้องการเข้าใจตัวเอง (Self-Understanding) เข้าใจปัญหาของโลก รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง แสวงหาฐานะส่วนตัว มีความเป็นมิตรผูกพันอยู่กับเพื่อนและชอบรวมอยู่ในกลุ่ม และเป็นผู้มีมนุษยธรรม สุภาพ เรียบร้อย ให้ความคุ้มครองและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกทั่วไปของนิสิตพวกนี้คือกังวลและตื่นเต้น นิสิตปีที่ 1 นี้จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตชั้นปีที่ 2 เริ่มเกิดความไม่พอใจมหาวิทยาลัยบางกรณีอาจมีความรู้สึกเฉย ๆ เพื่อไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพทั่วไปในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะพวกนี้ถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการเอาใจใส่ จนกระทั่งนิสิตเกิดความรู้สึกขึ้นมาเองว่า ตนเองเป็นคนขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นทางออกของนิสิตปีที่ 2 เหล่านี้คือ การริเริ่มสร้างความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อนฝูงขึ้น (Peer Culture)

นิสิตชั้นปีที่ 3 นิสิตเหล่านี้จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก สำหรับกลุ่มนิสิตปีที่ 3 ด้วยกันเองจะมีความคิดเห็นแตกแยกออกไปน้อยมาก มีความคิดเห็นไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกัน และทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ลักษณะที่คล้ายนิสิตปีที่ 2 คือ ความไม่พอใจ ไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งข้อวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยด้วย

นิสิตชั้นปีที่ 4 พวกนี้มีแนวโน้มที่จะหันความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย เขาจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมกับการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่แน่ใจวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของนิสิต (Student Culture) รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนิสิตด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่แล้วจะสนใจกับเรื่องส่วนตัว เฉพาะอย่างยิ่งชีวิตภายหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีไป

ลักษณะของนิสิตนักศึกษาชั้นปีต่าง ๆ ทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ

ชั้นปีที่ 1 นักศึกษาจะรู้สึกตื่นเต้น สนใจต่อทุก ๆ สิ่งรอบด้านไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนหรือกิจกรรมสังคมในมหาวิทยาลัย มีความอยากเรียน ตั้งใจในการศึกษาและอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและเชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์

ชั้นปีที่ 2 เขาจะไม่ค่อยพอใจครูบาอาจารย์ เริ่มมีความคิดเห็นขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น

ชั้นปีที่ 3 เขามักจะสงบเงียบชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ มากกว่า มีความเฉยเมยต่อสังคมของมหาวิทยาลัยและต่อการเรียน อาจมีความคิดที่จะเริ่มมีเพื่อนต่างเพศที่สนิทพอที่จะเป็นคู่รักต่อไปได้

ชั้นปีที่ 4 เขาไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มักจะสนใจเรื่องเกี่ยวกับงานการศึกษาต่อ และความก้าวหน้าในอนาคต (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2528:38)

ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ สามารถที่จะหล่อหลอมเปลี่ยนแปลงผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชานั้น ๆ ให้มีลักษณะร่วมกันได้ แม้ว่าผู้ศึกษาสาขาวิชานั้น ๆ จะมีลักษณะคล้ายกันมาก่อน จึงเลือกศึกษาวิชาชีพนั้น ๆ เหมือนกันก็ตาม ลักษณะนิสิตนักศึกษาที่ เอ็น เจ เอนทวิสเติล (N.J. Entwistle อ้างถึงในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2524:62-63) พบลักษณะนิสิตนักศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้

1. นักศึกษาลาซาอักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีลักษณะคือ ภาษาดี ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์สูง เหตุผลเฉียบขาด รุนแรง แต่เจ้าอารมณ์ มีบุคลิกภาพไม่แน่นอน และไม่ค่อยมีเหตุผลในด้านการเมือง เศรษฐกิจหรือทฤษฎีต่าง ๆ

2. นักศึกษาลาซาวิทยาศาสตร์ มีความสามารถทางด้านคำนวณสูง มีอารมณ์มั่นคง ทัศนคติทางสังคมค่อนข้างไปทางอนุรักษ์นิยม เพราะมีระเบียบแบบแผน มีคุณค่าทางสุนทรียต่ำ แต่ความคิดทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจสูง

3. นักศึกษาสังคมศาสตร์ มักจะไม่ค่อยมักใหญ่ใฝ่สูง ใจค่อนข้างคับแคบ คุณค่าทางศาสนาค่อนข้างต่ำ แต่เฉียบคม เจ้าปัญญา และสนใจในการเมือง เศรษฐกิจสูง

จะเห็นว่านิสิตนักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย จะมีการปรับตัวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เริ่มตั้งแต่แรกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษาในชั้นปีต่าง ๆ ต่างสาขาวิชา กันจนกระทั่งจบการศึกษาออกไป ตามสาขาอาชีพ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในนิสิตนักศึกษา ซึ่งบราวน์ (Brown 1967 อ้างถึงใน พรชูลี อาชาวำรุง 2525:252) กล่าวว่า

1. ลักษณะนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาสู่สถาบันมี ผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่ออิทธิพลที่สถาบันมีต่อประสบการณ์ของเขา

2. เวลาที่ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นช่วงที่พัฒนาการที่มีนัยสำคัญต่าง ๆ เกิดขึ้นในตัวนิสิตนักศึกษา

3. โปรแกรมระดับอุดมศึกษามีโอกาสที่จะส่งอิทธิพลต่อประสบการณ์พัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษา

4. ปัจจัยในสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อกระบวนการ ได้แก่ กลุ่มนิสิตนักศึกษา สถานที่พักอาศัย คณาจารย์ และประสบการณ์ภายในห้องเรียน

5. การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ของลักษณะเบื้องต้นของนิสิตนักศึกษากับความกดดันต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของสถาบัน

กล่าวโดยสรุป การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานั้น นิสิตนักศึกษาจะซึมซับรับเอาประสบการณ์ต่าง ๆ ผสมผสานกัน ลักษณะและความคิดเห็นเฉพาะตน เฉพาะกลุ่ม เช่นสาขาวิชา หรือชั้นปีที่ศึกษา ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสิตนักศึกษา ฉะนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาให้นิสิตนักศึกษามีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ต่อไป

ลักษณะนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาของชาตินั้น คือการพัฒนา นิสิตนักศึกษา เพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น โดยมุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญาและความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง พัฒนาค้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้และความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ

สถาบันอุดมศึกษามีภาระหน้าที่สำคัญหลายประการ ถ้าจะมองบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในแง่ของการ "พัฒนา" นั้น ประกอบ คูปรัตน์ (ในไพฑูรย์ สีนลารัตน์ บรรณาธิการ 2529:4) กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษาควรเป็นดังต่อไปนี้

1. พัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ทั้งในแง่ความรู้ คุณธรรม คือให้รู้จักคิด และสามารถดำเนินงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
2. พัฒนาศักยภาพมนุษย์ พัฒนาความสามารถของมนุษย์เพื่อทดแทนการขาดทรัพยากรธรรมชาติ
3. พัฒนาศักยภาพธรรมชาติ มีความสามารถในการดัดแปลงและใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ประโยชน์มากที่สุด มีการทดลอง ค้นคว้า วิจัย
4. พัฒนาสังคม ส่งเสริมสภาพความมั่นคงในการดำรงชีวิตให้มีความสามารถในการพัฒนาตามข้อ 1 ถึงข้อ 3

จะเห็นว่า การพัฒนาบุคคลนั้นมีความสำคัญที่สุด และเป็นเหตุให้มีการพัฒนาในสิ่งอื่น ๆ ได้ การพัฒนา นิสิตนักศึกษา จึงเป็นภารกิจที่สำคัญมากของสถาบันอุดมศึกษา

ส่วน มูลเลอร์ (Mueller 1961:57 อ้างถึงใน ธงชัย วงศ์เสนา 2530:16) ได้กล่าวถึงภารกิจของมหาวิทยาลัยไว้ว่ามี 4 ประการคือ

1. รักษา ถ่ายทอด และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
2. พัฒนาบุคคลิกภาพในทุก ๆ ด้านของ นิสิตนักศึกษา
3. มีความรับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตย
4. ฝึกการเป็นผู้นำ

โดยทั่วไปนิสิตนักศึกษา จะมีอายุระหว่าง 17-22 ปี ซึ่งนับว่าเป็นเยาวชนของชาติกลุ่มหนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาเยาวชนให้มีลักษณะที่ต้องการไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาด้านสุขภาพกายและจิต
2. การพัฒนาด้านสติปัญญาและความสามารถ
3. การพัฒนาด้านอาชีพ
4. การพัฒนาบุคลิกภาพทางสังคม คุณธรรมและจริยธรรม

การที่ลักษณะนิสิตนักศึกษาจะพัฒนาไปในด้านใดนั้น มีองค์ประกอบหลายด้านด้วยกันที่สำคัญประการหนึ่งคือ สิ่งแวดล้อม ดังที่ สโตเนอร์และโยกี Stoner and Yokie อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, พรชูลี อาชาวำรุง บรรณาธิการ 2525:95) กล่าวว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาอย่างมาก และได้เสนอแนะว่า สถาบันอุดมศึกษาควรจัดสิ่งแวดล้อมให้ส่งเสริมคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษา ดังนี้

1. ระเบียบวินัยของตนเอง
2. สัมฤทธิผลทางการเรียน
3. พัฒนากิจกรรมทางสังคม
4. โภชนาการ
5. โปรแกรมทางนันทนาการ
6. ความปลอดภัย
7. สุขภาพอนามัย
8. พัฒนาความเป็นผู้นำ

ส่วน เอฟ อาร์ จีวันส์ และเฮซ ดี เทอร์เนอร์ (F.R.Jevons and H.D.Turner 1972:57) กล่าวถึงลักษณะนิสิตนักศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาควรคำนึงถึงในการผลิตไว้ ดังนี้

1. มีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างมีวิจารณ์ญาณ มีจุดมุ่งหมายและมีเหตุผล
2. มีความสามารถในการนำข้อมูล และตั้งสมมติฐานต่าง ๆ แม้ว่าจะขัดแย้งกับความเชื่อที่เคยมี มาปรับปรุงให้เกิดความคิดที่ก้าวหน้า
3. มีความตื่นตัวที่จะรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้อื่นอยู่เสมอ
4. มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าการทำงานนั้นตนเองจะอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาก็ตาม

- 5. มีความสามารถในการนำข่าวสารและความคิดมาประสานกันอย่างดี และสามารถสรุปให้ผู้อื่นได้รับรู้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูดและการเขียน
- 6. มีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และนำไปใช้แก้ไขข้อผิดพลาดของตนได้อย่างดี

ในเรื่องนี้ เอ ดับเบิลยู ชิคเคอริง (A.W.Chickering 1974:8-17) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยนักศึกษาที่สมบูรณ์แบบมีลักษณะ 7 ประการ ได้แก่

- 1. การบรรลุถึงความเป็นประสิทธิภาพ
- 2. การควบคุมอารมณ์
- 3. การเป็นตัวของตัวเอง
- 4. การสร้างภาพพจน์เอกลักษณ์เฉพาะตน
- 5. การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้อื่น
- 6. การวางวัตถุประสงค์ของตนอย่างชัดเจน
- 7. การพัฒนาบุรณาการ

พระองค์เจ้ารัชนี้แจ่มจรัส (น.ม.ส.) ได้ทรงนิพนธ์เป็นคำประพันธ์ ชื่อคึกฉิต โดยที่ท่านแปลมาจากหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งให้หัวข้อว่า ข้อทดสอบสำหรับปัญญาชน (Test of Educated man) เพื่อจะวัดดูว่าใครเป็นปัญญาชนหรือไม่ มีหลักทั้ง 6 ที่จะวัด คือหลักที่ 1 มีความสามารถในการใช้ภาษา คือ Correct Use of Language หลักที่ 2 Good Manner มีกิริยามารยาทดี หลักที่ 3 Good Taste มีรสนิยมดี หลักที่ 4 Reflection มีความคิดไตร่ตรองก่อนที่จะตัดสินใจ หลักที่ 5 Growth มีความเจริญงอกงามไม่อยู่กับที่ หลักที่ 6 Power to translate thought to concise action มีความสามารถในการแปลความคิดออกเป็นการกระทำ ซึ่งท่าน น.ม.ส. ได้ประพันธ์ไว้เป็นกลอนนำฟังว่า

หลักที่หนึ่งคึกฉิตวิทยาสาร	ย่อมนานาญแนวนัยใช้ภาษา
พูดก็เนียนเขียนก็แนบแบบวาจา	ไม่บอ ๗ บ้า ๗ ภาษาคน ๗
หลักที่สองสาทจารเป็นญาณยึด	ความประพฤติดีงามอร่ามผล
ดำรงมั่นสัญญาสง่าตน	ถ่องถกกลความเป็นเยนตละแมน ๗
หลักที่สาม good taste มีเลิศไซ	ถ้าแปลได้ตรงเผงก็เก่งแสน
กุสุมรสลตสอาดไม่ขาดแคลน	เปรียบเหมือนแวนส่องสว่างกระจ่างแท้ ๗
หลักที่สี่รู้ตรองให้ถ่องเที่ยง	ทั้งความเอียงความตรงบ่งให้แน่
ความหุนหันพลันแล่นไซ้แผนแด	มีเขาะแสดันใดก็ไตร่ตรอง ๗

หลักที่ห่างอกไม่หยุดไม่สุดเติบโต
 รู้ไม่พออยู่เป็นนิตยคติจะลอง
 หลักที่หกแปลความคิดประดิษฐ์ให้
 ทั้งความรู้ความคิดนิสิต
 เขาว่าลักษณะทั้งหกยกเป็นหลัก
 Educated man แลนโลกิต

เพียรกระเก็บสารพรรณมันสมอง
 ดำเนินคลองปัญญาวิชาการ ๔
 เป็นความทำขึ้นได้โดยนัยประสาน
 คิดไม่นานทำได้ตั้งใจคิด
 เมื่อประจักษ์ใจสำนึกเป็นศิษย์
 ชาลิตปัญญาวิชาชาญ

สำหรับ พรชูลี อาชาวำรุง (2524:9-13) ได้กล่าวถึงนิสิตนักศึกษาหลังจากสำเร็จ
 จากสถาบันอุดมศึกษาแล้ว เขาจะได้รับกำรพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การเรียนรู้ทางปัญญา (Cognitive Learning) ประกอบด้วยคุณลักษณะและทักษะ
 ดังนี้คือ ทักษะทางภาษา ทักษะทางปริมาณ คือเข้าใจมโนทัศน์เบื้องต้นของคณิตศาสตร์ ความรู้หลัก ๆ
 ในด้านทางวัฒนธรรม ประเพณี ปรัชญา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ศิลปะ วรรณคดี สังคม และหลัก
 การในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีเหตุผล คิดอย่างมีเหตุผล วิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์และ
 สังเคราะห์ได้ มีความละเอียดอ่อนต่อสุนทรียภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการและความคิด
 ใหม่ ๆ ในการผลิตงาน มีบูรณาการทางปัญญา เข้าใจในความเป็นจริงและธรรมชาติ มีสติรอบคอบ
 มีการศึกษาและวิจัย มีความฉลาด มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. พัฒนาการทางอารมณ์และจริยธรรม (Emotional and Moral Development)
 ประกอบด้วย การค้นพบตัวเอง รู้เกี่ยวกับพรสวรรค์ ความสนใจ ค่านิยม ความคาดหวัง และจุด
 อ่อนของตน ค้นพบเอกลักษณ์ของตน สุขภาพจิตที่ดี ความมั่นคงทางอารมณ์ เชื่อมมั่นในตนเอง
 พึ่งตนเองได้ และรู้จักยืดหยุ่นได้ มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ
 ต่อสังคม มีความสนใจทางศาสนา มีความเป็นผู้ได้รับการขัดเกลาแล้วทั้งทางด้านรสนิยม ความ
 ประพฤติและมารยาท

3. สมรรถภาพในเชิงปฏิบัติ (Practical Competence) ประกอบด้วยแสดงพฤติกรรม
 ที่บ่งถึงความต้องการสัมฤทธิ์ผล การมองอนาคต การปรับตัวได้และการเป็นผู้นำที่ดีได้ ลักษณะของ
 ประชาชนที่ดี เช่น เข้าใจและยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย มีผลผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น รู้จักทำ
 งานโดยไม่เลื่องงาน มีชีวิตครอบครัวที่ดีงาม มีประสิทธิภาพในฐานะผู้บริโภค เช่น รู้จักค่าของเงิน
 รู้จักใช้เงินให้คุ้มค่า รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีสุขภาพดี

4. มีความพึงพอใจและความสนุกสนานที่ได้รับจากการศึกษาโดยตรง ประกอบด้วย
 ความสนุกสนานเพลิดเพลินระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันและชีวิตเมื่อสำเร็จการศึกษาจะภาค
 กุมิใจในความสำเร็จของตน

นอกจากนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2529:3-4) ได้เสนอความเห็นว่านิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ

1. การพัฒนาทางสติปัญญา ให้รู้จักรักความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน หัดคิดอย่างมีระบบ และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
2. การพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงานอาชีพขึ้นใหม่ได้
3. การพัฒนาอารมณ์ และการควบคุมอารมณ์ เข้าใจวิธีการรักษาอารมณ์ของตนได้ ก็ย่อมจะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่น่าอยู่
4. การพัฒนาทักษะทางสังคม หมายถึงการใช้วาจาหรือภาษาที่เหมาะสมในการติดต่อสื่อสารในสังคม การเรียนรู้มรรยาทต่าง ๆ ในการสมาคมติดต่อ การแต่งกายตามกาลเทศะ การประพฤติปฏิบัติตามสังคม ทำเพื่อประโยชน์แก่สังคม
5. ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เข้าใจตนเอง รู้จักสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง รู้จักพึ่งตัวเองได้ สร้างความมั่นใจให้แก่ตนเองและสร้างบุคลิกที่ตนเองพอใจ
6. การพัฒนาคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเสียสละ อดทนต่องานทุกชนิด พยายามทำงานให้เสร็จ การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การตรงต่อเวลา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ไม่ว่าจะ เป็นทางกาย วาจา หรือใจ รักษาดี ภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในทุกบทบาท
7. การพัฒนาทัศนคติ ทัศนคติที่ดีย่อมจะมีความรู้สึกเข้าใจเห็นใจผู้อื่นมากกว่า มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ดี สามารถนำสังคมให้เป็นสุขได้ด้วยทัศนคติที่ดียอมส่งผลไปสู่การกระทำที่ดี
8. การพัฒนาการจัดการ ให้นิสิตเป็นคนสูงงาน รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามสังคม ตามหลักการ แสวงหาแนวทางในการจัดการกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง

Williamson and Biggs, 1975 อ้างถึงใน พรชูลี อาชีวะอำรุง 2525:70) เพิ่มเติมว่าในการพัฒนาลักษณะนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์นั้น ควรจะผสมผสานระหว่างความรู้ทางวิชาการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพัฒนาการของบุคคลในแง่มุมต่าง ๆ ได้แก่ ความตระหนักทางวัฒนธรรม พัฒนาการ ระบบค่านิยม ความตระหนักในตนเอง ทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อชุมชนที่ตนเป็นสมาชิก การกำหนดความต้องการและทิศทางของตนเองจะเกิดขึ้นได้อย่างมีผลดีเมื่อทั้งพัฒนาการทางปัญญาและพัฒนาการทางอารมณ์ได้มีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ตอนที่ 2 ลักษณะนิสัยนักศึกษาเฉพาะด้าน

โดยทั่วไปมักเชื่อกันว่า คนที่ผ่านการศึกษาระดับอุดมศึกษาแล้วจะต้อง ฉลาด มีจิตใจสูง สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความถูกต้องมีเหตุผล แต่ความเชื่อดังกล่าวอาจจะไม่ถูกต้องเสมอไป เพราะคนที่ฉลาดและประสบความสำเร็จในเชิงวิชาการ อาจมีปัญหาในทางอารมณ์และสังคม หรืออาจมีปัญหาด้านศีลธรรมก็ได้

จากการศึกษาวิจัยในศาสตร์สาขาอุดมศึกษา พบว่ามหาวิทยาลัยมีอิทธิพลสำคัญต่อชีวิตนิสัยนักศึกษา เพราะในช่วงอายุประมาณ 17-25 ปีที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษานั้น เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยจึงน่าจะมีส่วนที่จะช่วยพัฒนานิสัยนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่ต้องการได้

จากจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มุ่งพัฒนาความเจริญของงานทางสติปัญญา และความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศและมุ่งพัฒนาคน ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ และเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล สังคมและประเทศชาติ ผู้วิจัยจึงศึกษาลักษณะของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาว่ามีลักษณะตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาหรือไม่ โดยแบ่งลักษณะนักศึกษาที่จะทำการศึกษาเป็น 7 ด้าน ได้แก่ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ด้านศาสนา และด้านความมั่นใจตนเองและความรู้จักตนเอง ซึ่งจะขอกล่าวถึงลักษณะด้านต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะด้านต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

ลักษณะนิสัยนักศึกษาด้านการแสวงหาความรู้

โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นมาแต่กำเนิด แต่จะลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจาก การที่เด็กต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนค่านิยมของสังคม ดังที่ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (อ้างถึงใน มยุรี สุทธิเลิศอรุณ 2529:23) ได้ให้ความคิดเห็นว่ามนุษย์มีความเอาใจใส่และพยายามหาความเข้าใจสิ่งแวดล้อม ตีความหมาย ใช้ความคิด และพัฒนาสมองให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งมนุษย์มีศักยภาพที่จะแสวงหาความรู้ ความใฝ่รู้ และความอยากรู้อยากเห็นจะค่อย ๆ จางหายไปและเหลืออยู่ในลักษณะที่ต่างจากธรรมชาติมาก เพราะเด็กจะเข้าสู่กฎระเบียบ และค่านิยมของสังคมมากขึ้น พฤติกรรมที่แสดงออกจะถูกรางเงื่อนไข่มากขึ้น ทำให้ต้องทำตามความต้องการของสังคม

และเป็นไปตามกฎ ตามตารางหรือระเบียบแบบแผนมากขึ้น จนทำให้เกิดการสกัดกั้นการแสดงออก ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งธรรมชาติของการใฝ่รู้ด้วย

การเรียนรู้ของมนุษย์นั้น บลูม (Bloom อ้างถึงใน พรชูลี อาชาวำรุง 2525:206-208) จำแนกการเรียนรู้ออกเป็น

1. การเรียนรู้ทางปัญญา (Cognitive domain)
2. การเรียนรู้ทางจิต (Affective domain)
3. การเรียนรู้ทางฝึกปฏิบัติ (Psychomotor)

การเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษามักจะเน้นการพัฒนาทางสติปัญญาและการเรียนรู้โดยอาศัย ภาษาเป็นสื่อ และการพัฒนาทางสติปัญญานั้น ในระดับอุดมศึกษามุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ดังที่ วชิรญา บัวศรี (2528) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาควรมีความใฝ่รู้ในสรรพวิชา แสวงหา ความรู้ไม่หยุดยั้ง ใ้รู้จักใฝ่หาความรู้ทุกวัน ให้ขยันอ่าน ขยันหาข้อมูล ขยันฟัง เพราะปัจจุบันมี สื่อมวลชน (Mass Media) มากมาย

สำหรับวิธีการแสวงหาความรู้ที่พระราชารมณี (2527:52) ได้อธิบายวิธีการที่ทำให้เกิด ปัญหาหรือความรู้ ว่ามีขั้นตอนดังนี้

1. ฟัง ชักถาม สอบค้น (สวนะ และปริจฉา)
2. การสนทนา ถกเถียง อภิปราย (สาภิจน)
3. การสังเกตดู เผ่าดู ดูอย่างพิณีจ (ปัสสสนะหรือนิชฌาน)
4. การพิจารณาโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการหรือโยนิโสอุปปรักษา)
5. การค้นหาเหตุผล (ตูลนา)
6. การไตร่ตรอง ตรวจสอบ ทดสอบ สอบสวน ทดลอง (วิมังสาและวิจัย)
7. การสืบค้น ฝึกหัดทำบ่อย ทำให้มาก (อาสวนะ ภาวนา และพหุสิกรม)

การเรียนรู้และการแสวงหาความรู้มีความสำคัญต่อนิสิตนักศึกษามาก เพราะจะทำให้เกิด ปัญหาและความคิด การศึกษาเฉพาะในห้องเรียนอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะเสริมสร้างและพัฒนา คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษา บรรยากาศต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อมภายในสถาบันการศึกษา เช่น สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์และศิษย์ บรรยากาศในห้องสมุด กิจกรรมของชมรมที่จะให้เกิด ประโยชน์ ย่อมจะส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพของนิสิตนักศึกษาโดยตรง

จากการศึกษาเรื่องการใช้เวลานอกเวลาเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของ ถนอมวงศ์ ทวีบุรณและคณะ (2524:83) พบว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความคิดเห็นว่ายังใช้เวลานอกเวลาเรียนไม่เหมาะสมถูกต้อง โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างพูดคุยกับเพื่อน ๆ มากที่สุด ซึ่งไม่แตกต่างจากผลการวิจัยในต่างประเทศ ที่ศึกษาผู้เรียนในมหาวิทยาลัยบอลตันและแคมเมเยอร์

(Bolton and Kammeyer) พบว่าความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการในกลุ่มเพื่อนนั้นไม่เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับเรื่องทางวิชาการแต่อย่างใด นักศึกษาจะคุยกับเพื่อนและอยู่กับเพื่อนมาก โดยที่เรื่องที่คุยนั้นไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องที่เรียนมากนัก และพบว่าผู้เรียนใช้เวลาเพื่อวิชาการหรือหาความรู้นอกห้องเรียนเฉลี่ยแล้ววันละครึ่งชั่วโมงเท่านั้น (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2524:46-47)

นอกจากนี้ โรเบิร์ต วิลสัน (Robert Wilson, อ้างถึงใน ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2524:46) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เวลาของนิสิตนักศึกษา และพบว่า นักศึกษาที่มีโอกาสได้ติดต่อกใกล้ชิดกับอาจารย์นอกห้องเรียน จะได้ผลทางการศึกษามากกว่าพวกที่ติดต่อสัมพันธ์น้อย

ปัจจุบันสื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตประจำวันหลายรูปแบบ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและภาพยนตร์ สื่อสารต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีส่วนเผยแพร่เนื้อหาสาระทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและอื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่ประชาชนให้เป็นคนรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ มีความคิดกว้างไกล สามารถปรับตนเองให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมของสังคมด้วยดี (พิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณ 2529:9) กล่าวว่านิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของโทรทัศน์ว่า ได้ข้อคิดเห็นจากโทรทัศน์มาปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นในด้านการแต่งกาย กิริยา ท่าทาง และการพูด สำหรับหนังสือพิมพ์ซึ่งนับว่าเป็นสื่อมวลชนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มครอบครัวที่มีความรู้ระดับจบปริญญาขึ้นไป บอกรับหนังสือพิมพ์มากกว่ากลุ่มครอบครัวที่มีความรู้ต่ำกว่า หนังสือพิมพ์ให้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในด้านการเรียนการสอน เพราะสามารถใช้ได้ครบทุกวิชา นิสิตนักศึกษาชายจะอ่านข่าวที่เป็นสาระมากกว่านักศึกษาหญิงและโดยทั่วไปนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย จะใช้เวลาในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน ๆ ละ 15 นาที และเห็นว่าข่าวการเมืองให้ประโยชน์มากที่สุดในด้านความรู้รอบตัว รู้ทันเหตุการณ์ต่าง ๆ บทความและบทวิจารณ์ให้ประโยชน์มากในด้านความคิดริเริ่ม สารคดีช่วยเสริมความรู้ให้กว้างขวาง การโฆษณาทำให้รู้จักสินค้า ช่วยในการตัดสินใจเลือกใช้สินค้า ข่าวบันเทิง ความรู้ทางการแพทย์มีผลต่อสุขภาพจิตและอนามัย

สำหรับการใช้เวลาศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในห้องสมุดนั้น จากการศึกษาเรื่องสถานภาพของห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กองแผนงาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523:77) ได้แสดงให้เห็นว่าห้องสมุดของแต่ละคณะมีจำนวนผู้มาใช้แตกต่างกันไป หนังสือที่มีผู้ขอยืมมากที่สุดได้แก่หมวดสังคมศาสตร์ รองลงมาได้แก่หมวดวิทยาศาสตร์ หมวดที่มีผู้ขยืมน้อยที่สุดคือหมวดศาสนา

ส่วนอุมามพร วงษ์บุรณาวาทย์ (2528:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาดด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ส่วนใหญ่ยังใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาแต่ละกลุ่มดูอย่างละเอียดก็พบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าไม่แตกต่างกันนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากกว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักศึกษาที่เรียนในชั้นปีที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้ามากกว่า และนักศึกษาที่เรียนสาขา สังคม-มนุษย์-ศึกษาศาสตร์ ใช้ห้องสมุดมากกว่านักศึกษาที่เรียนทางสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

อุปสรรคสำคัญที่ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองค่อนข้างน้อยก็คือ วิธีการสอนแบบบรรยายของอาจารย์เพราะจากความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างพอจะสรุปได้ว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งการสอนแบบบรรยายนั้นเป็นการบ่อนความรู้ให้นักศึกษา ๆ ไม่ต้องไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ฉะนั้นนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงไม่ค่อยมีนิสัยในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด ทั้ง ๆ ที่ผลการวิจัยก็พบว่านักศึกษามีปัจจัยหลายประการที่เอื้ออำนวยต่อการที่นักศึกษาจะสามารถใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้

นอกจากนี้ผลงานวิจัยของพิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณและคณะ (2529:14) เรื่อง การใช้เวลาว่างของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่านักศึกษาชายและหญิงจะใช้จำนวนชั่วโมงในการค้นคว้าอ่านหนังสือต่าง ๆ ในห้องสมุดไม่แตกต่างกัน โดยใช้เวลาในห้องสมุดเฉลี่ยคนละ 4.26 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ใช้เวลาในห้องสมุดน้อยที่สุดแตกต่างกับคณะอื่น ๆ

ส่วนการใช้เวลาในการอ่านหนังสือตำราที่บ้านนั้น พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนใหญ่ใช้เวลาโดยเฉลี่ยคนละ 9.49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยพบว่านักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ใช้เวลาอ่านหนังสือตำราที่บ้านมากที่สุด และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ใช้เวลาในการดูหนังสือมากที่สุด

การใช้เวลาในการพูดคุยปรึกษาหารือกับอาจารย์ นอกเวลาเรียน พบว่า นักศึกษาไม่เคยพูดคุยกับอาจารย์ผู้สอนร้อยละ 27 ส่วนใหญ่จะเคยบ้างนาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 63 ส่วนการพูดคุยกับเพื่อนนั้น ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 59 พูดคุยถึงปัญหาทั่วไป รองลงมาได้แก่เรื่องสังคม ร้อยละ 18 ส่วนการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องวิชาการมีประมาณร้อยละ 7

สำหรับ พรพนา อรรถจรโรจน์ (2528:157) พบว่านักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์และวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ เน้นแนวบทบาทในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เมื่อมีเวลาว่าง ไม่ย่อท้อต่อการเรียนที่เห็นว่ายากและต้องทำงานหนัก และด้านกิจกรรมนอกหลักสูตรที่สนใจเข้าร่วมมากที่สุดจะเป็นกิจกรรมด้านวิชาการ

นอกจากนี้ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ยังมีลักษณะการเรียนแบบอิสระสูงสุด (ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล 2525:119) และมีบุคลิกคล้ายคลึงกันกับนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์คือ เป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบการค้นคว้าทดลอง ชอบทำงานเกี่ยวกับสิ่งของและความคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง รักความเป็นอิสระ มีระเบียบ ต้องการมีอำนาจเหนือคนชั้นสูง และมีลักษณะผู้นำด้วย (Daniel 1959:19 อ้างถึงใน กองเผยแพร่การศึกษา 2515:27)

งานวิจัยของมยุรี สุทธิเลิศอรุณ (2529) พบว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านการใฝ่รู้อยู่ในระดับปานกลางและเมื่อแยกสาขาวิชาพบว่านิสิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์มีค่าเฉลี่ยด้านการใฝ่รู้สูงที่สุด รองลงมาคือ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ (คณะวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์) และนิสิตสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ (คณะแพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์ ทันตแพทย์ สัตวแพทยศาสตร์) ซึ่งมีพฤติกรรมการใฝ่รู้ต่ำสุด พฤติกรรมที่มีค่าสูงสุดคือ การติดตามข่าวสาร เหตุการณ์ของบ้านเมืองจากแหล่งข้อมูลต่าง รองลงมาคือ เมื่อมีข้อสงสัยจะค้นหาคำตอบเอง และพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การอ่านวารสารทางวิชาการที่เป็นภาษาต่างประเทศ

สรุปแล้วลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านการแสวงหาความรู้เป็นลักษณะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนิสิตนักศึกษาและบัณฑิต เพราะลักษณะของการใฝ่รู้นี้ ถ้าทำเป็นนิสัยแล้วจะทำให้มีความรู้กว้างขวางทันโลกและความรู้จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเองและสังคมได้

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านการแสวงหาความรู้ เป็นลักษณะที่มีความสำคัญ ซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ได้ในหลายวิถีทาง เช่นการสอนให้รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง การจัดสภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวกในการส่งเสริมให้นักศึกษาสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เช่น ความพร้อมของห้องสมุด เป็นต้น ถ้านิสิตนักศึกษาเป็นผู้ชอบแสวงหาความรู้ ก็จะติดเป็นนิสัย และจะเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวางทันโลก เพราะความรู้ที่มีนี้อาจเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะด้านอื่นด้วย เช่น ความคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ เป็นต้น ฉะนั้นสำหรับอุดมศึกษาจึงควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษารักการแสวงหาความรู้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทั้งแก่ตนเองและสังคม

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านความคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์

นิสิตนักศึกษา คือผู้ที่เรียนในระดับอุดมศึกษานั้น ได้ผ่านการศึกษาระดับต้น ๆ มาแล้ว ควรจะต้องรู้จักการใช้ความคิดวิเคราะห์ของตนเอง โดยเฉพาะบัณฑิตซึ่งจบการศึกษาระดับ อุดมศึกษาแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รายงานสรุปการสัมมนา เรื่อง คุณลักษณะของบัณฑิต ตามความคาดหวังของผู้ใช้และผู้สอน ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มผู้ใช้ บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน กล่าวถึงคุณลักษณะของบัณฑิตตามความคาดหวัง ประการหนึ่งคือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ โดยวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ และใช้วิจารณ์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ 2525:25)

การที่จะรู้จักวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ระบบการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาจะต้องเอื้ออำนวยด้วย เช่นการสอนให้รู้จักเหตุและผล รู้จักการหาข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ ดังที่ วชิรญา บัวศรี (2528) ได้กล่าวว่า เป็นบัณฑิตทั้งที่ต้องมีวิจารณ์ รู้จักวินิจฉัยวิเคราะห์การที่จะเชื่อสิ่งใดจะต้องหาข้อมูล และคิดพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจ ทั้งนี้ในชีวิตจริง นิสิต นักศึกษาและบัณฑิตต้องสัมพันธ์กับผู้อื่น การดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล รู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ เป็นสิ่ง ที่สำคัญมาก

นอกจากความคิดวิเคราะห์มีเหตุผลแล้ว นิสิตนักศึกษาคควมีความคิดสร้างสรรค์ เพราะ เป็นปัจจัยที่จำเป็นในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของตนเอง ท้องถิ่น และประเทศชาติ ดังที่ ธนพร สมบุลสนวาท (2529:12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่ามีบทบาทสำคัญ ยิ่งต่อความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการของโลก เนื่องจากปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว จึงมีผู้สนใจและให้ความสำคัญแก่ความคิดสร้างสรรค์อย่างมากและได้เน้นในเรื่อง การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์พลเมืองตั้งแต่เยาว์วัย

บารอนและเมย์ (Baron and May, 1960 อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2528:2) ได้ให้คำจำกัดความของความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ ๆ เกิดผลผลิตใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยี รวมทั้งความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ เช่น โทมัส เอดิสัน ค้นพบหลอดไฟฟ้าและเครื่องไฟฟ้าขนาดเล็ก ซึ่งงานประดิษฐ์คิดค้นของเขาก็จัดเป็นงานที่มีลักษณะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือแปลกใหม่ แตกต่างจากที่เคยปรากฏและยังเป็น ประโยชน์อย่างมหาศาลต่อชาวโลก

ความคิดสร้างสรรค์อาจให้ความหมายได้ 3 ลักษณะ คือ (อารี รังสินันท์ 2528:15-16)

1. ลักษณะทางกระบวนการ (Process)

กิลฟอร์ด (Guilford) มีความคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นพฤติกรรมที่อยู่ในมิติหนึ่งของโครงสร้างทางสติปัญญา (The Structure of Intellect) เป็นลักษณะความคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) คือ ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) หรือความคิดคล่องตัว ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality)

2. ลักษณะของผลิตภัณฑ์ (Product)

ไอสเนอร์ (Eisner) กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์คือ ทุกคนสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ได้ในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นผลทั้งด้านความคิดในส่วนของผู้คิดสร้างสรรค์ และการตัดสินใจของผู้ดู ดังนั้น ขณะที่บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นเขาต้องสร้างผลงานให้ความคิดปรากฏออกให้ผู้คนรับรู้และความคิดสร้างสรรค์ในสายตาของนักวิจัยนั้นจะต้องวัดได้

3. ลักษณะของบุคคล (Person)

ฮิลการ์ดและแอทกินสัน (Hilgard and Atkinson) ได้กล่าวว่าผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์เป็นผู้ที่มีความคิดอิสระ - ไม่ชอบตามแบบใครชอบคิดหรือทำสิ่งที่ซับซ้อน และแปลกใหม่ และเป็นผู้มีอารมณ์ขัน

อารี รังสินันท์ (2528:11) ได้กล่าวถึงชาวต่างประเทศว่า แมคคินนอน (Mackinnon) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ พบว่ามักจะเป็นผู้ที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา (Alert) มีความสามารถในการใช้สมาธิ มีความสามารถในการพินิจพิจารณา มีความสามารถสอบสวนค้นหารายละเอียดเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างกว้างขวางและเป็นผู้ที่เปิดรับประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างไม่หลีกเลี่ยง (Openness to Experience) และครอปเลย์ (Cropley) ได้สรุปลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ 4 ประการคือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์กว้างขวาง มีความเต็มใจจะเสี่ยง มีความรักที่จะก้าวไปข้างหน้าและมีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดได้อย่างคล่องแคล่ว นอกจากนี้ยังกล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์นั้น เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวคนทุกคน แม้ว่าอาจแตกต่างกันในระดับความมากน้อย แต่สามารถพัฒนาขึ้นได้ ดังที่ ทอแรนซ์ (Torrance) สนับสนุนว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน การฝึกฝน และการฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเริ่มตั้งแต่เยาว์วัยก็ยิ่งเป็นผลดี

แม้ว่าความคิดสร้างสรรค์จะเป็นลักษณะที่ควรจะต้องฝึกฝนตั้งแต่เยาว์วัย แต่การศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็ควรส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เพิ่มมากขึ้นได้ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นและประเทศชาติ เช่น ประเทศพัฒนาทั้งหลาย ประชาชนกล้าคิด ใช้จินตนาการและสร้างสรรค์ผลงานแปลกใหม่ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

งานวิจัยของมยุรี สุทธิเลิศอรุณ เรื่องการเปรียบเทียบลักษณะของนิสิต จำแนกตามสาขาวิชา : การศึกษาเฉพาะกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2528:129) ได้ศึกษาลักษณะของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านความมีเหตุมีผลนั้น ผลการวิจัยพบว่า นิสิตทั้ง 4 สาขาวิชา มีค่าเฉลี่ยของลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริงด้านความมีเหตุมีผลอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบทั้ง 4 สาขาวิชา ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของพฤติกรรม ด้านนี้ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือสาขาวิชาสังคมศาสตร์ สาขา วิทยาศาสตร์ชีวภาพเป็นอันดับสาม และสาขาวิชามนุษยศาสตร์มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านนี้ต่ำสุด และพฤติกรรมที่นิสิตปฏิบัติมากทุกสาขาวิชาคือ เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตนิสิตจะหาสาเหตุ และพยายาม แก้ปัญหาตามสาเหตุ ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรจะคิดหาเหตุผลก่อน รู้จักรับฟังเหตุผลของผู้อื่นมี ความเชื่อมั่นในตนเองและเมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะพิจารณาที่ตนเองก่อน และการที่นิสิตคิดว่าทุกอย่างที่ อาจารย์สอนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งระดับปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่านิสิตมีเหตุผลในการที่จะ เชื่อในสิ่งที่อาจารย์ผู้สอนได้สอน

จะเห็นว่าลักษณะด้านความคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ เป็นลักษณะที่สำคัญ และเป็น คุณลักษณะที่บัณฑิตพึงมี ตั้งแต่การรู้จักเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เป็นพื้นฐานและหาก จะพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์ในลำดับต่อมาก็จะเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติที่กำลังพัฒนา อย่างมาก

สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะพัฒนาลักษณะด้านความคิด วิเคราะห์ ได้โดยระบบการเรียน การสอนจะต้องเอื้ออำนวยด้วย โดยการสอนให้รู้จักมีเหตุมีผล รู้จักการวินิจฉัยวิเคราะห์อย่างมี วิจารณ์ญาณ เข้าใจวิธีการอย่างมีระบบ ส่วนความคิดสร้างสรรค์นั้น แม้ว่าควรปลูกฝังตั้งแต่ยัง เยาว์ แต่ก็สามารถพัฒนาให้เพิ่มขึ้นได้ในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ สูงกว่าผู้อื่นอยู่แล้ว โดยการเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาที่มีความคิดเป็นอิสระ และมีใจกว้างยอมรับ ความแปลกใหม่ของความคิดของเขา ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดโทษ และควรสนับสนุนให้นักศึกษา กล้าคิดและมีจินตนาการ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์ด้วย

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านอารมณ์

นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 17-20 ปี ซึ่งนับว่าเป็นวัยรุ่นตอนปลาย ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายนี้เป็นช่วงที่ได้เผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของตนเองมานาน พอสมควรทุกอย่างจึงเริ่มเข้าที่บ้าง พัฒนาการในทุกด้านจึงกระเตื้องไปทางเป็นหนุ่มสาวที่สมบูรณ์ มากกว่าครึ่ง ๆ กลาง ๆ ระหว่างเด็กกับหนุ่มสาวอีกต่อไป (ปราวณี รามสูตร 2528:26)

การพัฒนาการของอารมณ์ของวัยรุ่นนั้น ได้มีนักจิตวิทยากล่าวถึงลักษณะและการแสดงออกทางอารมณ์ของวัยรุ่นไว้หลายท่าน เช่น ฮอล (G. Stanley Hall) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย อาจเปลี่ยนจากอารมณ์หนึ่งไปสู่อารมณ์ตรงข้ามอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีเหตุผลนัก และการแสดงออกก็เป็นไปโดยไม่กลั่นกรอง ส่วนกึ่งเซล (Arnold Gesell อ้างถึงในปราณี รามสูตร 2528:27) กล่าวว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง รักแรงเกลียดแรง ฯลฯ

ฉลองรัฐ อินทรีย์ (2527:25) กล่าวถึงการพัฒนาทางอารมณ์และจิตใจของวัยรุ่นว่า มักจะมีอารมณ์รุนแรง แสดงความรู้สึกเปิดเผยตรงไปตรงมา ไม่ยอมแพ้ใคร เป็นทั้งผู้มีความโอ้อวม อารี และผู้เห็นแก่ตัว ไม่ชอบการบังคับ จึงชอบโต้แย้งผู้ใหญ่ อารมณ์มักจะเครียด ต้องการเป็นอิสระในการคบเพื่อน การเข้าพวกเข้าหมู่ ชอบฝ่าฝืนกฎข้อบังคับที่พ่อแม่วางไว้ ชอบฟังตนเอง ชอบอยู่ตามลำพัง และตั้งความมุ่งหมายเกี่ยวกับชีวิตและอนาคตของตนเอง เด็กวัยรุ่นนี้ไม่โง่งาย ถ้าอยู่ในภาวะที่ขัดแย้งหรือคับข้องใจจะมีอารมณ์หงุดหงิด ฉุนเฉียว ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกไวต่อสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดความเครียด และแสดงออกทันที ซึ่งมักเป็นเหตุที่ทำให้ผู้ใหญ่ที่ไม่เข้าใจเกิดความไม่พอใจ ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างเด็กวัยรุ่นกับผู้ใหญ่ได้

ปราณี รามสูตร (2528:28-33) ได้กล่าวถึงอารมณ์ของวัยรุ่นมีดังนี้

1. อารมณ์รักหรือความรัก (Love)

ความรักมีความสำคัญต่อเขามากเป็นพิเศษ แต่มีลักษณะตรงข้ามกับเด็ก โดยวัยเด็กจะมีลักษณะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Self-centered) คือรักตัวเองมากกว่าผู้อื่น แต่วัยรุ่นจะเป็นแบบ other-centered คือรักผู้อื่นมากกว่าตัวเอง และมีวิธีการแสดงออก ซึ่งบางครั้งเป็นปัญหา เช่นรักเพื่อนก็ต้องทำอะไรตามเพื่อนทุกอย่าง วัยรุ่นตอนปลายความรักของเขาเริ่มมีเหตุผลเพื่อผ้าน้อยลง

2. ความสุข (Happiness)

เฮิร์ลอค (Hurlock, 1967 อ้างถึงในปราณี รามสูตร 2528:29) กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นมีความสุข มาจากสาเหตุ 4 ประการคือ

- 2.1 เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีสถานะเหนือผู้อื่น (feeling of superior) เช่นได้เป็นหัวหน้า
- 2.2 แน่ใจว่าตนเองมีข้อดี (feeling of generalized well being) เช่นมี I.Q. สูง มีบุคลิกภาพดี
- 2.3 ได้มีโอกาสระบายพลังงานในตัวเองซึ่งมีอยู่มาก (release of pent-up emotional energy)
- 2.4 ได้รับรู้เรื่องตลกขบขัน (perceiving a comic element)

3. ความซบซึ้งและมีน้ำใจต่อผู้อื่น (Altruism)

วัยรุ่นซบซึ้งกับการที่มีใครมาแสดงไมตรีจิตหรือปฏิบัติต่อเขาในทางที่ดี มักจะแสดงความดีตอบอีกฝ่ายให้เท่าเทียมกันหรือมากกว่าที่ตนเองได้

4. ความมุ่งร้าย (Hostility)

เป็นอารมณ์ในทางลบ ที่มักเกิดจากความคับข้องใจ (frustration) ยิ่งคับข้องใจมากเท่าใด ความรู้สึกมุ่งร้ายก็มีมากขึ้นเท่านั้น อาจจะเจาะจงมุ่งร้ายเฉพาะคนใดคนหนึ่งหรือทั่ว ๆ ไป

5. ความรู้สึกเป็นแปมด้อย (Inferiority)

เป็นอารมณ์กึ่งเศร้ากึ่งอาย เนื่องมาจากการประเมินตัวเองว่าต่ำต้อย หรือ "ขาด" บางสิ่งบางอย่างในชีวิต ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้วัยรุ่นมักจะประเมินตนเองต่ำกว่าความเป็นจริง เช่น เด็กวัยรุ่นบางคนที่มีผลการเรียนระดับกลาง ระดับต่ำ จะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความนับถือตนเอง มักคิดว่าตัวเองต่ำต้อยกว่าผู้อื่น ทำให้เป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก และมักปรับตัวโดยการถอยหนี (Withdraw) เมื่อเผชิญกับความคับข้องใจ

6. ความรู้สึกผิด (Guilt)

ความรู้สึกผิดเป็นอารมณ์ในทางลบอีกลักษณะหนึ่ง ความรู้สึกผิดที่ตนเองเป็นผู้วัดนั้นในแต่ละบุคคลจะมีระดับมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะประจำตัวของเขาว่าค่อนข้างจริงจังเข้มงวดต่อทุกสิ่งหรือตามสบาย ในวัยรุ่นความรู้สึกผิดมักเกิดขึ้นง่าย ซึ่งจะทำให้ตำหนิตนเอง มองตนเองต่ำต้อย ถ้าเกิดขึ้นบ่อยทำให้ไม่ชื่นชมยินดีในตัวเอง ขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงออก

7. ความกลัว (Fear)

ความกลัว เป็นผลจากความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ความกลัวเป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องเกิดกับทุกคน ไม่จัดเป็นปัญหาหากจะมีผลต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะมีในกรณีที่ประสบการณ์เกี่ยวกับความกลัวในบางอย่างบางคนเป็นประสบการณ์ที่รุนแรงและฝังใจ เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งที่ทำให้กลัวอีกในโอกาสต่อไป มักจะทำให้ผู้นั้นปรับตัวได้ไม่เหมาะสม ลักษณะการกลัวในวัยรุ่น เช่น กลัวไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน กลัวทำอะไรไม่สำเร็จ ฯลฯ

8. ความวิตกกังวล (Worry)

ความวิตกกังวลถือเป็นอาการปรับตัวได้ไม่ดีของคนที่เคยมีความกลัวมาก่อน คือคนเราจะเกิดความกลัวต่อเมื่อสิ่งเร้าที่ทำให้กลัวมาปรากฏอยู่ เมื่อสิ่งเร้านั้นผ่านไป ความกลัวก็มักจะหายไป แต่ความวิตกกังวลจะไม่หายไปง่าย ๆ เหมือนความกลัว เมื่อคิดมากสมองก็เครียด กลายเป็นความวิตกกังวล ทำให้วัยรุ่นมีประสิทธิภาพน้อยลง โรเจอร์ (Rogers) กล่าวว่าสิ่งที่ เป็นสาเหตุให้วัยรุ่นวิตกกังวลมาก มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเลือกอาชีพงานและกิจกรรมที่โรงเรียน สถานความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเรื่องเพศ วัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงวิตกกังวลแตกต่างกัน วัยรุ่นหญิงมักกังวลใจกับการที่ตนเองขาดความมั่นใจในตนเองเมื่อคบหาสมาคมกับคนแปลกหน้า คือให้ความ

สำคัญกับบุคลิกภาพส่วนตัวมาก มักมีความคิดเกี่ยวกับตัวเองในทางลบและพยายามปรับปรุงตัวเอง ในส่วนที่ไม่ดีในขณะที่วัยรุ่นชายเริ่มวิตกกังวลมากกว่าวัยรุ่นหญิง โดยสิ่งที่ทำให้วิตกกังวลมากที่สุดมักเป็นเรื่องอาชีพและสัมฤทธิ์ผลของกิจกรรมที่ตนทำ

9. ความกระวนกระวายใจ (Anxiety)

ความกระวนกระวายใจเกิดจากการประสมประสานอารมณ์ในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น อาจเป็นความกลัวผสมกับความไม่สบายใจ ความวิตกกังวล ขาดความสุข แต่หาสาเหตุได้ไม่ชัดแจ้งในวัยรุ่น มีประสบการณ์หลายประการด้วยกันที่เขาได้รับแล้วประสมประสานกันเข้าทำให้เกิดความกระวนกระวายใจ ที่สำคัญคือ กฎเกณฑ์หรือข้อห้ามจากสังคม

นอกจากนี้การมีพ่อแม่ที่เป็นคนเจ้าระเบียบ ตั้งมาตรฐานเกินพอดี (perfectionist) มากเกินไป ก็เป็นการซ้ำเติมให้วัยรุ่นมีอาการ "Anxiety" ได้มากขึ้นด้วย พบว่าเด็กวัยรุ่นทั้งชายและหญิงที่มารดามีอาการกระวนกระวายใจสูง ตัวเขามักจะมีอาการดังกล่าวเหมือนมารดา แต่ถ้าบิดาเป็นผู้มีอาการดังกล่าวนั้น มักมีอิทธิพลในการถ่ายทอดให้ลูกได้น้อยกว่า (Dorothy Rogers 1972, อ้างถึงในปราณี รามสูตร 2528:33)

10. อารมณ์เศร้า (Depression)

อาการทางกายในคนที่มีอารมณ์เศร้า คือหัวใจเต้นช้าลง แรงดันเลือดต่ำ และกระทำกิจกรรมน้อยลงกว่าภาวะปกติ อารมณ์เศ้ามักเกิดโดยเนื่องมาจากการพลาดหวังจากเป้าหมายที่ไฝฝันไว้ หรือล้มเหลวจากแผนการดำเนินชีวิต แล้วปรับตัวโดยวิธีลงโทษตัวเองด้วยการเศร้าซึม ยอมรับในความผิดพลาดแทนการมูมานะหาวิธีแก้ปัญหาก็ได้ประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่เป็นเพราะเขารู้สึกไม่แน่นอนในอนาคตของตัวเอง มองไม่เห็นทางดำเนินชีวิตในอนาคต ทำให้ทุกข์ใจนอนไม่หลับในตอนกลางคืน

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น เด็กวัยรุ่นมีอารมณ์ทุกชนิดรุนแรง วัยรุ่นตอนปลาย เริ่มมีความมั่นคงทางอารมณ์ดีขึ้น คือ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์มากขึ้น มีความสุขุมรอบคอบยังยั้งชั่งใจดีกว่าเดิม สามารถตั้งสติ ตัดสินใจอะไรได้ดีกว่า เมื่อมีปัญหา คับข้องใจก็มักคิดแก้ปัญหาความยุ่งยากได้ด้วยตนเองมากขึ้น ไม่ต้องหวังพึ่งการปลอบใจ หรือกำลังใจจากผู้อื่นมากเหมือนวัยเด็กและวัยรุ่นตอนต้น มองตนเองด้วยสายตาที่เป็นจริงมากขึ้น ยอมรับในตัวเองมากขึ้น ไม่เข้าข้างตนเองมากเกินไป ไม่เพ้อฝันแบบผู้ใหญ่

สมชาย ัญญธณกุล (2526:37-44) ได้กล่าวถึงอารมณ์ของวัยรุ่นตอนปลายว่า ในระยะนี้อารมณ์ที่เกิดขึ้นมักจะมีสาเหตุมาจากความเข้มงวดกวดขันของผู้ใหญ่และปัญหาระหว่างเพื่อนต่างเพศ หากความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างเพศเป็นไปอย่างราบรื่นเขาจะรู้สึกเป็นสุข แต่เมื่อมีบางสิ่งบางอย่างผิดปกติไป เขาจะเกิดความเศร้าโศกอย่างรุนแรง เด็กวัยรุ่นนี้จะมีความกังวลเกี่ยวกับอนาคตของตนเอง การแสดงอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นนี้จะรุนแรง ลักษณะอารมณ์ด้านต่าง ๆ มีดังนี้คือ

1. อารมณ์โกรธ เด็กวัยนี้มียาอารมณ์โกรธบ่อยครั้งกว่าอารมณ์อื่น มูลเหตุที่สำคัญมาจาก เหตุ 2 ประการคือ ความรู้สึกด้อยอันเนื่องมาจากถูกข่ม ถูกกีดกัน ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถูกตำหนิ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าเป็นคนไร้ค่า อีกประการหนึ่งคือ ถูกแทรกแซงขัดขวางกิจนิสัยหรือถูกรบกวนในขณะที่ทำกิจกรรม เช่น ถูกรบกวนในขณะที่ดูหนังสือหรือถูกปลุกให้ตื่นในขณะที่นอนหลับ ดังนั้นวัยรุ่นตอนปลายมักจะแสดงความโกรธเนื่องจากสังคมหรือผู้อื่น มากกว่าเนื่องมาจากตนเอง และการตอบสนองอารมณ์โกรธของวัยรุ่นตอนปลายจะไม่แสดงอาการก้าวร้าวโดยตรง แต่จะพยายามสะกดกั้นความโกรธไว้ และแสดงออกอย่างอื่นแทน เช่น นินทา แข่งด่า ออกนอกบ้าน บึ้งตึง วางเฉย ฯลฯ และจะแสดงความโกรธเป็นระยะเวลานานกว่าวัยรุ่นอื่น เด็กชายจะแสดงความโกรธต่อสิ่งต่าง ๆ รุนแรงกว่าเด็กหญิง แต่เด็กผู้หญิงจะแสดงความโกรธต่อสังคมมากกว่าเด็กผู้ชาย แต่ชั้นของสังคมและการอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อการแสดงกิริยาก้าวร้าว คือถ้ามาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะแสดงกิริยาอาการก้าวร้าวเมื่อมีความโกรธมากกว่า

2. อารมณ์กลัว ซึ่งเป็นรากฐานมาจากความรู้สึกขาดความปลอดภัย วัยนี้จะมีอารมณ์กลัวสิ่งต่าง ๆ น้อยลง แต่จะมีความกังวลใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น

3. อารมณ์กังวล เป็นความรู้สึกกลัวเหตุการณ์ข้างหน้าที่ยังไม่ปรากฏ ซึ่งอาจไม่เกิดตามที่ตั้งใจได้ วัยรุ่นตอนปลายที่ยังเรียนหนังสืออยู่จะกังวลเรื่องการศึกษามาก วัยรุ่นหญิงจะกังวลในเรื่องความเด่นในสังคมมากกว่าวัยรุ่นชาย ซึ่งจะกังวลในเรื่องความมั่นคงในชีวิตมากกว่า

4. อารมณ์ริษยา (Jealousy) เป็นอารมณ์ที่มีอารมณ์โกรธเป็นพื้นฐาน และมักแสดงออกทางสังคมด้วยวิธีการหาทางชนะด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง วัยรุ่นตอนปลายมักแสดงความเป็นเจ้าของในสิ่งที่ตนเองรัก เช่น เพื่อนต่างเพศที่ตนสนใจ จะพยายามแสดงให้ผู้อื่นทราบและแสดงความเป็นเจ้าของ ส่วนการแสดงออกของอารมณ์ริษยานั้นโดยทั่วไปคือการเฝ้าจ้องตามลับหลัง

5. อารมณ์อิจฉา (Envy) อารมณ์นี้คล้ายกับอารมณ์ริษยา จนบางครั้งใช้ควบคู่กันไปเป็นอารมณ์อิจฉาริษยา สิ่งที่อารมณ์นี้แตกต่างไปจากอารมณ์ริษยาก็คือ การเปลี่ยนสิ่งเร้าจากตัวบุคคลของอารมณ์ริษยา มาเป็นสิ่งของหรือสมบัติของคนที่เราจะอิจฉา วัยรุ่นตอนปลาย ความภาคภูมิใจถือเป็นสิ่งสำคัญของเด็กในวัยนี้ เพื่อนที่มีฐานะดีซึ่งจะสามารถมีสิ่งของที่ทุกคนมีได้ มีคนเชื่อถือเอาใจ ทำให้ตนเองอยากได้อยากมีสิ่งของเหล่านั้นบ้าง จึงก่อให้เกิดอารมณ์อิจฉาขึ้นได้ การแสดงออกได้แก่ การบ่นลงสารตนเองในความอิจฉาและว่าเพื่อน ๆ ที่ตนอิจฉาว่าโชคดี เด็กจึงพยายามหาทางทำเพื่อให้ได้เงินมาซื้อของที่ตนอยากได้ ในบางครั้งอาจหาทางออกโดยการขโมยมาเพื่อซื้อของเหล่านั้นก็ได้

6. อารมณ์ชื่นชมชอบพอรหรืออารมณ์รัก (Affection) การแสดงอารมณ์จะมุ่งไปที่คนใดคนหนึ่ง อารมณ์ในวัยนี้มักจะรุนแรง โดยเฉพาะกับเพื่อนต่างเพศ หรือการยึดมั่นในอุดมคติของเขา บางครั้งอาจชอบพอกับเพื่อนเพศเดียวกันเป็นพิเศษ เพื่อยกย่องเป็นที่พึงพอใจ แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่การปรับตัวจะดีขึ้น ถ้ารักเพื่อนต่างเพศจะแสดงออกในทางที่ถูกต้อง

7. อารมณ์อยากรู้อยากเห็น (Curiosity) วัยรุ่นตอนปลาย สนใจอยากรู้อยากเห็นสิ่งรอบตัว โลกภายนอก เริ่มจากการหาหนังสืออ่าน เข้าห้องสมุด รวมทั้งอยากท่องเที่ยวกับเพื่อนไปในที่ต่าง ๆ

การแสดงอารมณ์ในลักษณะและขอบเขตที่เหมาะสมมีความสำคัญมาก เพราะอารมณ์ก่อให้เกิดคุณและโทษ การมีอารมณ์ที่ไม่ดีย่อมเป็นผลร้ายต่อสุขภาพจิต จึงควรรักษาอารมณ์ให้อยู่ในลักษณะสมเหตุสมผลกับความเป็นจริง และเหมาะสมกับสถานการณ์ ไม่แสดงออกมากเกินไปในอารมณ์. เคร่าโคกเสียใจ อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว เป็นต้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายถึงการสะกดกลั้นอารมณ์มากเกินไปจนเกินไป การควบคุมอารมณ์มากเกินไปมีผลร้ายต่อจิตใจพอ ๆ กับการขาดการควบคุมอารมณ์ การควบคุมอารมณ์มากเกินไปกว่าเหตุ ทำให้คนเรามีอารมณ์เครียดผิดปกติ ซึ่งจะขัดขวางการดำเนินชีวิตและการคบหาสมาคมกับผู้อื่น ส่วนการขาดการควบคุมอารมณ์ทำให้กระทำตามแรงกระตุ้นของอารมณ์โดยขาดความยับยั้งชั่งใจซึ่งอาจเป็นผลร้ายต่อชีวิตตนเองหรือผู้อื่น และเป็นอุปสรรคในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นด้วยเช่นกัน (นิภา นิธยานน 2530:152)

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่ต้องรับผิดชอบในการให้การศึกษาวบรมนิสิตนักศึกษา ควรจะต้องพัฒนานิสิตนักศึกษาด้านอารมณ์ด้วย ดังที่ ชิกเกอร์ริง (Chickering, 1974:8-18) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสิตนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยควรช่วยพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน ด้านหนึ่งคือ การควบคุมอารมณ์ (Managing Emotions) ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องจากนิสิตนักศึกษามีปัญหาด้านการควบคุมตนเองเป็นอันดับแรก ในการเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา นิสิตนักศึกษาเป็นพวกที่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง มีแรงผลักดันที่รุนแรงและกระตือรือร้น ต่อต้านการลงโทษ มีความขัดแย้งเรื่องคุณธรรมและชอบการแสดงออก มีปัญหาคับข้องใจ ปัญหาเรื่องเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ต้องการห่างจากพ่อแม่ ต้องการเข้าสู่กลุ่มเพื่อน มีความขัดแย้งภายในตัวเอง ความอิสระที่จะคิดและการแสดงอารมณ์

ในเรื่องดังกล่าว วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา มีความเห็นสอดคล้องว่า เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่สร้างเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี ดัดจริตในการวัดว่าผู้ใดเป็นผู้ใหญ่หรือไม่นั้น ดูที่การควบคุมอารมณ์ของผู้นั้น ผู้ที่เรียนเก่งสติปัญญาดี แต่ไม่สามารถระงับอารมณ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากตนเองมักจะเป็นผู้ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตแล้ว ยังทำให้สังคมที่บุคคลเหล่านั้นร่วมอยู่ด้วยสับสนวุ่นวายกระเทือนอารมณ์ไปด้วย ดังนั้นเมื่อนิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสเข้าใจวิธีการรักษาอารมณ์ของตนได้ ก็ย่อมจะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่น่าอยู่ (ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์ บรรณาธิการ 2529:3)

สรุปได้ว่าลักษณะด้านอารมณ์นั้น เป็นลักษณะที่มีความสำคัญกับตนเองและคนรอบข้างหรือสังคมใกล้เคียง ผู้ที่มีปัญหาในด้านอารมณ์นั้น นอกจากตนเองจะไม่เป็นสุข ที่เกิดจากแสดงอารมณ์มากเกินไป หรือระงับอารมณ์มากเกินไป จะทำให้เกิดความเครียด การมองโลกแง่ร้าย การมีอารมณ์

ไม่แจ่มใสและไม่มั่นคงเหล่านี้ จะกระทบกระเทือนถึงสังคมใกล้ตัวด้วย จึงนับว่าเป็นปัญหาที่มหาวิทยาลัย ไม่ควรมองข้าม นิสิตนักศึกษาควรจะได้รับการพัฒนาทางอารมณ์ จิตใจ ควบคู่กันไปกับด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่มีปัญหาด้านอารมณ์ควรจะได้รับ การพิจารณาแก้ไข เพื่อให้อยู่ในสังคมอย่าง เป็นสุข และพลอยให้สังคมน่าอยู่ไปด้วย

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านสังคม

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2525:890) ให้ความหมายของคำ ว่า "สังคม" ว่า สังคมหมายถึง การพบปะสังสรรค์ หรือชุมนุมชน เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายว่า "มนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะมีทั้งหญิงและชาย ตั้งภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่ง ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นประจำ เป็นเวลานานพอสมควรจะเรียนรู้และปรับปรุงตนเองแต่ละคนได้ และประกอบกรงานเข้ากัน ได้ดี มีความสนใจร่วมกันในสิ่งอันเป็นมูลฐานแห่งชีวิต มีการครองชีพ ความปลอดภัยทางร่างกาย เป็นหน่วยหนึ่งของส่วนรวม มนุษย์ที่รวมกันเป็นหมู่คณะตามเงื่อนไขที่กล่าวมานี้เรียกว่า "สังคม" ฉะนั้นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมได้แก่ มนุษย์ อาณาเขต การจัดระเบียบทางสังคม และมีความสนใจร่วมกัน (อานนท์ อากาภิรม 2525:24)

ในทางสังคมวิทยา สังคมหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ร่วมดินแดนกัน หรือมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและ กัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยอมรับนับถือตลอดจนปฏิบัติตามอยู่ภายใต้กรอบแห่ง สถาบันและวัฒนธรรมเดียวกัน (เฮ็ด สาระภูมิ และบุญร่วม ทิพย์ศรี 2525:52)

ทักษะของสังคมหมายถึง การที่บุคคลสามารถปรับตัว เข้ากับผู้อื่นได้ดี ทั้งกับเพื่อนและ คนแปลกหน้า และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มีความสนใจในปัญหาและกิจกรรมของสังคมที่เขามีส่วนร่วม (บึงอร เอี่ยมรอด 2526:33)

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงอยู่ใน ภาควิชาของประเทศไทย ลักษณะสังคมภาควิชาอาจมีอิทธิพลต่อลักษณะนักศึกษาด้วย จึงขอกล่าวถึง คำนิยามของชาวใต้ จากหนังสือโลกทัศน์ชาวใต้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 2527:10) พอสรุปได้ดังนี้

1. นิยมความจริงใจและตรงไปตรงมา
2. นิยมยกย่องผู้อาวุโส ให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ
3. นิยมไม่ยกย่องระบบเจ้าขุนมูลนาย หรือนายใหญ่ (ในลักษณะ นาย-ไพร่) แต่นิยม ความเป็นกันเอง เคารพในความเป็นมนุษย์ของกันและกัน
4. นิยมการมีคู่ครองคนเดียว หรือครอบครัวเดียว แม้ในกลุ่มชาวมุสลิมจะมีบทอนุญาตให้ผู้ ชายมีภรรยาได้ถึง 4 คน แต่มีผู้ปฏิบัติไม่มากนัก

5. นิยมความอิสระเสรี ชอบมีอะไรเป็นของตน หรือชอบเป็นเจ้าของ
6. นิยมความสนุกรื่นเริงในหมู่เพื่อนฝูง สังเกตได้จากงานหรือพิธีกรรมต่าง ๆ
7. นิยมในบทบาทของสตรี
8. นิยมรักญาติพี่น้อง
9. นิยมรักพวกพ้องตนเอง
10. นิยมความเป็นนักเลงใจกว้างใจถึง เป็นต้น

รากฐานที่มาของค่านิยมเหล่านี้ สันนิษฐานได้ว่า มาจากคำสอนของศาสนาและภาวะแวดล้อมแห่งตน

ดังกล่าวแล้วว่านิสิตนักศึกษาที่มีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายซึ่งนักจิตวิทยา เช่น เลอปรองซ์ มีความเห็นว่า ช่วงวัยรุ่นตอนปลายเป็นช่วงที่ทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้นมากเห็นได้ชัดเจน ทั้งในความรู้สึกของวัยรุ่นเองส่วนใหญ่ก็ให้ความสำคัญสูงมากกับความสำเร็จทางการสังคมของเขา ทั้งวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงต่างก็เห็นความสำคัญในการมีความสามารถทางการสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นมาก ความสนใจในเพศตรงข้ามของวัยรุ่นตอนปลายก็มีสูงขึ้น นอกจากนั้นยังให้ความสนใจกับชีวิตครอบครัวมากเป็นพิเศษพอ ๆ กับการสนใจในบทบาทของความเป็นเพื่อนที่ เขาและเพื่อน ๆ ปฏิบัติต่อกัน เป็นวัยแห่งการรักเพื่อนและติดเพื่อนมาก เขามักรู้สึกว่าความสำเร็จในชีวิตของเขานั้นก็คือการมีเพื่อนฝูงมากหน้าหลายตาและมีเพื่อนต่างเพศที่เขาพึงพอใจ (ปราณี รามสูตร 2528:34)

การพัฒนาทางสังคม วัยรุ่นบางขณะอาจชอบเก็บตัวตามลำพัง เพื่อต้องการเวลาในการสร้างความเข้าใจตนเอง แต่เมื่อต้องการออกสู่สังคมก็ชอบการสังสรรค์ที่กว้างขวางออกไปจากครอบครัว ชอบเข้ากลุ่มทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ ชอบสนุกสนาน และร่วมกิจกรรมบางอย่างต่อเนื่องกันโดยไม่เหน็ดเหนื่อย เช่น การเล่นเกมต่าง ๆ ชอบการผจญภัยที่น่ากลัว มีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่ตนยังไม่รู้ ชอบทำสิ่งแปลกใหม่ มีความต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อน โดยพยายามทำตนให้เข้ากลุ่ม มีความพิถีพิถันในการแต่งตัวให้เหมือน ๆ เพื่อน นอกจากนั้นยังมีการเลียนแบบเพื่อนทั้งกิริยาท่าทาง ความประพฤติ ส่วนการพูด ต้องการให้การเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนและเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่ด้วย (ฉลองรัฐ อินทรีย์ 2527:26)

ในรั้วมหาวิทยาลัย สิ่งที่มีอิทธิพลในการปรับตัวของนิสิตนักศึกษาที่สุด คือ กลุ่มเพื่อน (peer group) ซึ่งเป็นลักษณะวัยรุ่นทั่วไป ที่มีความต้องการที่จะอยู่ในกลุ่มอย่างมีความสุข เพราะกลุ่มเพื่อนทำให้เกิดความมั่นใจ และยอมรับในพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขา ทำให้เขามีความสบายใจมีความสุข และกลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลทำให้มีความเชื่อและมีพฤติกรรมไปตามลักษณะกลุ่มที่เขายึดอยู่ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีดังนี้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527:31)

1. เป็นกลุ่มที่จะประสานชีวิตจากสังคมในบ้านไปสู่สังคมมหาวิทยาลัย ทำให้นิสิตนักศึกษา รู้สึกว่า ตนเองประสบผลสำเร็จในด้านใดด้านหนึ่ง
 2. เป็นกลุ่มที่จะสนับสนุนและเป็นเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมายทางพฤติกรรมของการศึกษา ในมหาวิทยาลัย
 3. เป็นกลุ่มที่สนับสนุนสนองอารมณ์ จิตใจ และความต้องการของนิสิต ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับของอาจารย์ ห้องเรียน และมหาวิทยาลัย
 4. เป็นกลุ่มที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนรู้ และเข้าใจชีวิตการอยู่ร่วมกัน การสมาคม และการทำงานกับคนที่มีความหลังแตกต่างกันได้ดี
 5. กลุ่มเพื่อนอาจจะช่วยยุยงให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดความคิด หรือประสบการณ์ใหม่ ให้กำลังใจในการเปลี่ยนแปลงของนิสิต หรือในทางกลับกัน กลุ่มเพื่อนก็อาจจะช่วยกันบำรุงรักษาสภาพที่คงเดิมไว้ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอะไรก็ได้
 6. นิสิตที่เรียนไม่ค่อยดีหรือมีความผิดหวัง กลุ่มเพื่อนจะช่วยให้เขาเลือกทางออกอื่น หรือช่วยยืมให้เขามีภาพพจน์ในทางบวก โดยการที่จะสนับสนุนให้ความสนใจทางอื่นที่ไม่ใช่การศึกษา
 7. องค์การนิสิตศึกษามักจะเป็นพรรคพวกของนิสิตแต่ละคน
- จากข้อสังเกตดังกล่าว แสดงให้เห็นอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นผลมาจากรวมตัวของนิสิต มีการแพร่อิทธิพลจากแต่ละคนไปสู่กลุ่ม และมีอิทธิพลจากกลุ่มไปสู่บุคคล หากอาจารย์สนใจเรื่องกลุ่มนิสิตก็สามารถที่จะปรับพฤติกรรมของนิสิตในกลุ่มคนใดคนหนึ่งที่จะมีอิทธิพลต่อกลุ่มของเขาที่จะเลือกทางเดินในการศึกษาถูกต้องมากกว่าที่จะปล่อยให้กลุ่มเพื่อชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสม
- อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทำให้คนเราเกิดการเรียนรู้และรู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ถ้าสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมรอบตัวได้ ก็จะทำให้เขามีความสุข ถ้าปรับตัวไม่ได้ก็จะทำให้เกิดทุกข์

ในสังคมภายนอกซึ่งรวมมหาวิทยาลัยก็เช่นกัน เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่รวมกันเป็นพวกเป็นหมู่เป็นพวก มีการคบหาสมาคม พึ่งพาอาศัยกัน มีขนบประเพณี ค่านิยม ความเชื่อทัศนคติ คำสั่งสอน ของสังคมแบบเดียวกัน คนเราจึงต้องเรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนในสังคม และทำตามวิธีที่สังคมนั้นเห็นว่าถูกต้อง โดยจะต้องรู้ว่าตนเองควรแสดงบทบาทอย่างไรจึงจะเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในสังคม (ฉลอง ภิรมย์รัตน์ 2521:30)

โดยที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสังคมในลักษณะของการที่จะอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคมนั้นคืออยู่ภายในกรอบของสังคมนั้นเอง แต่ในอีกด้านหนึ่ง มนุษย์ก็มีความสัมพันธ์กับสังคม ในฐานะที่

เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ศึกษาในระดับสูง น่าที่จะมีส่วนในการช่วยพัฒนาสังคมได้มาก ดังที่ พรชูลี อุชาวำรุง (2525:287) ให้ความเห็นว่า ในด้านสังคมและชีวิตนิสิตนักศึกษาจะปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา สังคมจะเป็นทั้งเหตุและผลของนิสิตนักศึกษา ในลักษณะของเหตุ การพัฒนานิสิตนักศึกษา จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ถ้าต้องการให้สังคมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม การพัฒนาคนในสถาบันอุดมศึกษาให้มีวิชาชีพทางอุตสาหกรรม ย่อมกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมไปตามรูปนั้น ในทำนองเดียวกัน การอุดมศึกษายังพัฒนานิสิตนักศึกษาให้สนองความต้องการของสังคมอีกด้วย

นอกจากอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน นิสิตนักศึกษา เริ่มที่จะสนใจสังคมและการเมือง มีผู้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่นิสิตนักศึกษาเข้ามามีบทบาทในทางสังคม-การเมือง ในทางจิตวิทยานอกจากความไม่พอใจต่อสภาพสังคม การเมือง รัฐบาลแล้ว นักจิตวิทยาเชื่อว่ามีสาเหตุอื่น ๆ อีก ได้แก่ (สมชาย รัตนกุล 2525:146-149)

1. ความต้องการได้รับการยอมรับ (Need for Status) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์อย่างหนึ่ง คือต้องการชื่อเสียง ต้องการให้สังคมยกย่องนับถือ อยากให้เป็นที่ยอมรับของหมู่พวก ไม่ต้องการให้ใครเห็นว่าเขาเป็นเด็กอีกต่อไป นอกจากนี้บางคนยังอยากสมหวังในปรัชญาชีวิต (Need for Satisfying Philosophy of Life) คือ อยากมีแนวชีวิตเป็นของตนเอง อยากรู้ว่าชีวิตเป็นอย่างไร
2. ต้องการแสดงความเป็นปัญญาชน เพราะลักษณะหนึ่งของปัญญาชนคือ ผู้สนใจการเมืองและปรารถนาให้สังคมมีความเจริญ ผาสุก
3. เกิดจากพัฒนาการเรียนรู้ เด็กก่อนวัยรุ่นจะไม่มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนามธรรมมากนัก คอนเจอร์ (Conger 1973) กล่าวว่าได้ถามเด็กอายุ 12 ขวบว่า "ทำไมจึงต้องมีกฎหมาย" เด็กตอบว่า "ถ้าเราไม่มีกฎหมาย พวกประชาชนก็ฆ่ากันได้อย่างง่ายดาย" แต่ถ้ามถามเด็กอายุ 16 กลับได้รับคำตอบว่า "เพื่อประกันความปลอดภัยของประชาชนและเพื่อใช้ควบคุมการทำงานของรัฐบาล" วัยรุ่นตอนปลายจะสามารถมีความคิดเกี่ยวกับเรื่องนามธรรมมากขึ้น แต่สำหรับพวกที่ไม่ได้รับการศึกษาก็จะไม่ทราบเกี่ยวกับเรื่องการเมืองอย่างลึกซึ้ง
4. การอยู่กันเป็นหมู่คณะ นิสิตนักศึกษาจะรวมกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่ ย่อมผนึกกำลังกันเป็นปึกแผ่นได้สะดวกในการเข้าร่วมมีบทบาททางสังคม การเมือง
5. มีพลังมาก วัยรุ่นนั้นมีพลังวังชามาก อาจแสดงออกในรูปของกิจกรรมบันเทิงหรือกิจกรรมที่มีผลสะท้อนทางสังคมและการเมืองได้
6. นิสิตนักศึกษาที่มีปมด้อย จากปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว มีความยากจนเป็นแรงผลักดันให้เกิดความคับแค้นด้านความคิด จึงหาทางออกด้วยการเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านสังคมนั้น ผลการวิจัยของวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527:9) ในด้านความเจริญงอกงามและพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา กิจกรรมด้านสังคมนั้น นิสิตนักศึกษาเห็นว่าควรเรียนรู้มารยาทสังคมให้มากที่สุด สำหรับความรับผิดชอบทางสังคมนิสิตนักศึกษาเห็นว่า หน้าที่ของทุกคนคือ การทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนี้ พิศวง ธรรมพิทา (2528) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำชุมชนของนักศึกษาวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่จะมีลักษณะทางสังคมดังนี้ ระดับการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมสูง ระดับการได้รับการศึกษาด้านพัฒนาชุมชนสูง ระดับการติดต่อเกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคมต่ำ และระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่ำ และผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีระดับการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาที่มีระดับการได้รับการศึกษาด้านพัฒนาชุมชนแตกต่างกันมีพฤติกรรมผู้นำชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาที่มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมผู้นำชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยของ สุชาติ มัสโอดี (2528) ในเรื่องเกี่ยวกับแนวบทบาทในการพัฒนาสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษาชายมีการรับรู้ตามแนวในการพัฒนาสังคมมากกว่านักศึกษาหญิง และภูมิสำเนานักศึกษาต่างกันพบว่า มีความแตกต่างกันคือ นักศึกษาจากภาคใต้มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการพัฒนาสังคมสูงกว่านักศึกษาภาคกลางและภาคตะวันตก

ในสถาบันอุดมศึกษานั้น มหาวิทยาลัยควรพัฒนาส่งเสริมความสามารถทางสังคมแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อให้สามารถสู่สังคมภายนอกได้อย่างดี "การพัฒนาความสามารถด้านนี้ให้ได้ผล อาจารย์ผู้สอนต้องเป็นผู้ถ่ายทอดมารยาททางสังคม พฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่นิสิตนักศึกษา" (จิตราต์น บุนนุษ 2528:363) นิสิตนักศึกษาที่มีทักษะทางสังคมที่ดี จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เหมาะสมตามกาลเทศะและมีมนุษยสัมพันธ์ เห็นคุณค่าของผู้อื่นและรู้จักนิยมชื่นชมในตัวผู้อื่น เข้าสังคมได้" (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ในพรชูลี อาชวอำรุง บรรณาธิการ 2525:33)

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2527) ที่พบว่านักศึกษา มีความต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมนั้น มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมลักษณะทางสังคมของนิสิตนักศึกษาในการรู้จักกาลเทศะ วินัย มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสนใจในปัญหา และกิจกรรมของสังคมที่เขามีส่วนร่วม คือสนใจและรับผิดชอบต่อสังคมด้วย เช่นอาจจะจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคม เช่น อบรมเกี่ยวกับการจัดโต๊ะอาหารและมารยาทในการรับประทานอาหารแบบตะวันตก การบรรยาย อภิปรายในเรื่องต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม การเมือง ประสพการณ์การ

พัฒนาชนบท ตามรับผิดชอบต่อสังคม การวางแผนการในชีวิตเมื่อจบการศึกษา เป็นต้น ผู้ที่ปฏิบัติตนได้เหมาะสม จะเป็นที่ยอมรับยกย่องของหมู่คณะและสังคม ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ต้องการความนิยมยกย่องจากสังคม ฉะนั้นลักษณะทางสังคมจึงเป็นลักษณะที่สำคัญและควรได้รับการพัฒนาและถ่ายทอดจากอาจารย์ผู้สอนและจากการจัดประสบการณ์ของสถาบันการศึกษาด้วย

ลักษณะนิสัยนักศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี

ศิลปวัฒนธรรมชนบประเพณีในที่นี้หมายถึง ศิลปวัฒนธรรม ชนบประเพณีไทยและท้องถิ่น คำว่า "ศิลปะ" จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน นิยามว่า "ศิลปะ" คือ ฝีมือ ฝีมือทางการช่างและการแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้น ได้อย่างงดงามน่าฟังชม และเกิดอารมณ์สะเทือนใจ"

จากหนังสือการละครสำหรับครูประถม ของกระทรวงศึกษาธิการได้อธิบายความหมายของศิลปะ โดยนำความหมายที่ปรากฏทางด้านศิลปวัฒนธรรม ชนบประเพณี ได้อธิบายไว้หลายท่าน มาสรุปไว้ดังนี้ (ฉวีวรรณ กินาวงค์ 2524:2)

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ อธิบายว่า

"ศิลปะ ได้แก่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในเมื่อธรรมชาติไม่สามารถอำนวยให้"

พระยาอนุমানราชธน ได้ให้ความหมายของศิลปะไว้ว่า

"ศิลปะ คือ อารมณ์สะเทือนใจที่จะแสดงออกมาเป็นหนังสือ สี เสียง ท่าทางเคลื่อนไหว ทั้งงดงาม กระทำให้ผู้อื่น ผู้ดู ผู้ฟัง รู้สึกเป็นอารมณ์ร่าเริงบันเทิงใจ"

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปวงศ์ประพันธ์ทรงประทานอธิบายเกี่ยวกับศิลปะว่า

"ศิลปะ หรือ Art หมายถึงการที่มนุษย์ใช้ความลึ้นหัด (Skill) และความสามารถ (Ability) ซึ่งได้มาจากการปฏิบัติจนชำนาญนั้น เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง จะเป็นวัตถุประสงค์ในทางความงาม (Aeshetical) ในทางจรรยา (Ethical) หรือในทางที่เป็นประโยชน์ (Useful) ก็ตาม"

ดังนั้นพอจะสรุปความหมายของศิลปะได้ว่า

"ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในเมื่อธรรมชาติไม่สามารถอำนวยให้ แต่ต้องสร้างขึ้นด้วยความประณีตและชำนาญ เมื่อแสดงออกแล้วจะติดตาตรึงใจจนทำให้ผู้ที่ได้ประสบเกิดอารมณ์สะเทือนใจ คล้อยตามไปกับสิ่งนั้น

ศิลปะ แบ่งตามความหมายเป็น 2 ประเภทคือ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2527:2)

1. วิจิตรศิลป์ (Fine Arts) หมายถึงศิลปะที่สร้างสรรค์ความงาม ยึดถือความงาม เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ แบ่งเป็น 5 สาขา คือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณคดี หรือวรรณศิลป์ และดุริยางคศิลป์ สำหรับสาขาวรรณศิลป์และดุริยางคศิลป์ มักจัดให้มีนาฏศิลป์รวม เข้าไว้ด้วย ได้แก่ ศิลปะในการละครและการฟ้อนรำ วิจิตรศิลป์ทั้ง 5 อย่างนี้ จะก่อให้เกิดอารมณ์ และบุคลิกปัญหา คือเมื่อชม ฟัง สิ่งทั้งดงามจะบังเกิดความพึงพอใจ และมีอารมณ์คล้อยตาม

2. ประยุกต์ศิลป์ (Applied Arts) หมายถึง ศิลปะที่นำไปใช้แก้วัตถุเพื่อให้เกิด ประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อสนองความต้องการทางกายซึ่งอาจ ประดิษฐ์ขึ้นด้วยมือ หรือผลิตด้วยเครื่องจักรก็ได้ ศิลปะประยุกต์ยังแบ่งออกเป็นสาขาต่าง ๆ หลายสาขา เช่น อุตสาหกรรมศิลป์ พาณิชยศิลป์ มัณฑนศิลป์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายถึงการ ดัดแปลงศิลปะของเดิมให้ผันแปรไปด้วย

พระยาอนูมานราชชน ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะไว้ในหนังสือ "ศิลปะและศิลปกรรม" ความว่า

"ศิลปะ เป็นเรื่องเกิดจากอารมณ์ความรู้สึก แต่อารมณ์ความรู้สึกนั้นมันอยู่ในใจ ถ้าไม่ แสดงให้ปรากฏออกมาก็ไม่มีการรู้ วิธีที่จะแสดงออกมาให้รู้นั้นมีหลายทาง แต่งเป็นหนังสือให้อ่านก็ได้ วาดเป็นภาพหรือปั้นเป็นรูปให้ดูก็ได้ แสดงเป็นทำนองดนตรีให้ฟังก็ได้ หรือแสดงเป็นละครท่าทางที่เคลื่อนไหว และฟังเสียงที่ขับร้องก็ได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ลักษณะของสิ่งที่แสดงออกมา และผู้ แสดงมีความรู้ความสามารถทางไหนและแสดงออกได้ดั่งงามเพียงไร" (กรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ 2527:4)

คำว่า "วัฒนธรรม" เป็นคำสมาสระหว่างภาษาบาลีกับสันสกฤต เพราะคำว่า "วัฒน" มาจากคำบาลีว่า "วตฺถน" ซึ่งแปลว่า เจริญ งอกงาม ส่วนคำว่า "ธรรม" มาจากภาษาสันสกฤต ว่า ธรรม (ใช้ในรูปภาษาไทย-ธรรม) เขียนตามรูปบาลีสันสกฤต คือ "วตฺถนธรรม" หมายถึง ความดี ซึ่งหากแปลตามรากศัพท์ คือสภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม หรือลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม

วิระ บำรุงรักษ์ (ในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา บรรณาธิการ 2528:74) สรุปว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้น กำหนดขึ้น และเป็นที่ยอมรับมาประเพณีปฏิบัติร่วมกัน การที่มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาขึ้น ก็เพราะต้องการใช้วัฒนธรรมในการแก้ปัญหา และตอบสนอง ความต้องการทางวัตถุและจิตใจของสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมไทย คือ ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่คนไทยสร้างหรือยอมรับเข้ามาใช้ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการในชีวิตร่วมกัน

ลักษณะของวัฒนธรรมนั้น สุพัตรา สุภาพ (2528:108-110) กล่าวว่า มีลักษณะคือ

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้
2. เป็นมรดกทางสังคม
3. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต
4. เป็นสิ่งที่ไม่คงที่

ส่วนคำว่า "ประเพณี" ในที่นี้หมายถึงแบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ เป็นสิ่งที่เชื่อถือมานาน จนกลายเป็นแบบอย่าง ความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมา และยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน (สุภัตรา สุภาพ 2528:114)

ประเพณีเกิดจากความเชื่อและพฤติกรรมของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบทอดกันมาจนเป็นนิมน์เดียวกัน (สุภัตรา สุภาพ 2528 อ้างจาก เลสลีย์ร โกเคศ 2500:บทนำ)

สุภัตรา สุภาพ ได้แบ่งประเภทของประเพณี เป็น 3 ประเภทคือ

1. จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม (Mores) เป็นประเพณีที่มีศีลธรรมเข้ามาร่วมด้วย จึงเป็นกฎที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของสังคม สังคมมีการบังคับให้ปฏิบัติตาม และมีความรู้สึกรุนแรงถ้าใครฝ่าฝืน เป็นเรื่องของความผิดถูก ความนิยมที่ยึดถือและถ่ายทอดสืบทอดกันมา โดยการเลียนแบบหรือสั่งสอน เช่น พ่อแม่แก่เฒ่าลงไป ลูกหลานก็ต้องเลี้ยงดู พี่น้องต้องรักกัน เป็นต้น กฎศีลธรรมของแต่ละแห่งย่อมไม่เหมือนกัน เพราะสภาพหรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ย่อมต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นจารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรมจึงเป็นเรื่องของแต่ละสังคม

2. ขนบประเพณี (Institution) ขนบประเพณีนั้น ตามราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีจึงเป็นระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้ ไม่มากหรือน้อย และโดยทางตรงหรือทางอ้อม

โดยตรง ได้แก่ ประเพณีที่มีการกำหนดเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติอย่างชัดเจน ว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น การไหว้ครู

โดยอ้อม ก็คือประเพณีที่รู้กันโดยทั่ว ๆ ไป โดยไม่ได้วางระเบียบไว้แน่นอน แต่ปฏิบัติได้เพราะมีการบอกเล่าสืบทอดกันมา หรือจากการที่ผู้ใหญ่หรือบุคคลอื่นปฏิบัติ

3. ธรรมเนียมประเพณี (Convention) เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดา ๆ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี หรือมีความผิดถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็นเพียงบรรทัดฐาน (norms) ที่ปฏิบัติจนเป็นประเพณี เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติกันโดยทั่วไปจนเกิดความเคยชิน และไม่รู้สึกเป็นภาระหน้าที่ เพราะเป็นสิ่งที่มีความนานและใช้กันอย่างแพร่หลาย การปฏิบัติตามก็ไม่มีการขอร้องหรือขอร้องบังคับให้ปฏิบัติ และเราปฏิบัติตามด้วยความเคยชิน เป็นเรื่องของประเพณีที่ชุมชนกลุ่มนั้นนิยมปฏิบัติกัน ซึ่งคนกลุ่มอื่นอาจจะปฏิบัติไม่เหมือนกัน ในทางสังคมวิทยา เรียกว่า วิถีประชา (folkways) เพราะเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (สุภัตรา สุภาพ 2528:116-117)

สำหรับลักษณะของชาวใต้ในด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อลักษณะนักศึกษาใน
 เนื่องจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม
 เกินกว่าร้อยละ 75 ซึ่งเรียกว่าชาวไทยมุสลิม ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส
 มีชนบประเพณีบางอย่างแตกต่างไปจากชาวไทยส่วนใหญ่ของประเทศไทย สตรีไทยมุสลิมนุ่งโจร่งปาเต๊ะ
 สวมเสื้อแขนยาว นิยมใส่เครื่องประดับทำด้วยทองและพลอย ส่วนชายไทยมุสลิมนิยมนุ่งโจร่งปาติเก้ต
 หรือกางเกงขายาว นิยมพูดภาษามลายูท้องถิ่น ส่วนชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูลและบางส่วนของ
 จังหวัดสงขลา พูดภาษาไทยสำเนียงปักษ์ใต้คล้ายชาวไทยพุทธ การแต่งกายทั้งหญิงชายมีลักษณะ
 คล้ายคลึงกับชาวไทยส่วนใหญ่ของประเทศ การเปลี่ยนทัศนคติชาวไทยมุสลิมให้หันมาใช้ภาษาไทย
 ทำได้ยาก เพราะต้องการรักษาเอกลักษณ์ของตนซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติ ทำให้เกิดกลุ่มพวกเรา
 (In-group or we-group) และกลุ่มพวกเขา (Out-group or they-group) แต่เป็นที่น่า
 สังเกตว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูลและสงขลาบางส่วนไม่มีปัญหาเรื่องนี้ เพราะมีภาษาไทยเป็นสื่อ
 กลางถ่ายทอดความเข้าใจซึ่งกันและกัน จึงสามารถปรับตัวให้เข้ากันได้ดีระหว่างชาวไทยทั้งสอง
 กลุ่ม (สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม
 มหาวิทยาลัยมหิดล 2526:46-47)

ในด้านวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของคนภาคใต้ จากหนังสือโลกทรรศน์ของ
 ชาวใต้ กล่าวว่า ชาวใต้ยังนิยมรักษาโรคนภัยไข้เจ็บด้วยการทรงเจ้าเข้าผี นิยมเชื่อบุโศกลาง
 เรื่องกรรมและผลกรรม สรุปรว่าโดยทั่วไปยังคงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติและอำนาจเบื้องบน
 ส่วนในเรื่องของกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อเอาแนวคิดทฤษฎีกิจกรรมของ Kluckhohn และ Strodtbeck ทั้ง 3 ลักษณะ
 คือ กิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน กิจกรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและกิจกรรมตามระเบียบสังคม ชาวใต้จะ
 นิยมกิจกรรมประเภทหนึ่งและสองมาก ส่วนกิจกรรมนี้เป็นกตีกาหรือระเบียบสังคมไม่ค่อยนิยม สังเกต
 ได้จากนิมการละเล่นพื้นเมือง เช่น หนังตะลุง โนรา เพลงบอก โดยเฉพาะหนังตะลุงได้รับความนิยม
 นิยมแพร่หลายยืนนานจนเป็นค่านิยมที่มีอยู่ทุกสมัยและยังลึกลงสู่กระดุกดำ ส่วนเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ
 เช่น การบวช การแต่งงาน ชาวใต้ให้ความสำคัญเรื่องนี้ไม่น้อย (สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 2527:10-12)

วัฒนธรรมมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการศึกษามาก เพราะการศึกษา คือ กระบวนการ
 ถ่ายทอดและสร้างสรรค์วัฒนธรรม การศึกษาของสังคมใดก็ต้องหน้าที่ถ่ายทอด และสร้างสรรค์
 วัฒนธรรมของสังคมนั้น สถาบันการศึกษามีภารกิจที่ระบุไว้อย่างแน่ชัดว่า เพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
 แต่ในสภาพที่เป็นจริงก็ไม่ค่อยได้ปฏิบัติในกรณีด้านนี้มากนัก (วีระ บำรุงรักษ์ ในวัลลภา
 เทพหัสดิน ณ อยุธยา บรรณาธิการ 2528:73)

ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ข้อ 1 ใน 4 ข้อ คือการบำรุงศิลปวัฒนธรรม แต่คงจะเป็นที่ยอมรับกันว่า มีผู้ให้ความสำคัญกับงานในด้านนี้น้อยกว่าด้านอื่น ๆ และมีผลต่อนิสิตนักศึกษาด้วย จากงานวิจัยเรื่อง นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ 2527) พบว่า สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยทำให้เขาเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในด้านศิลปวัฒนธรรม น้อยที่สุด

สถาบันอุดมศึกษาควรจะริบเร่งดำเนินการกิจการในด้านส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยเอง เช่น ในด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย บันทึกลง เผยแพร่ และในการส่งเสริม สนับสนุนนิสิตนักศึกษาให้มีการพัฒนาในด้านศิลปวัฒนธรรมที่นักศึกษายังมีน้อยอยู่ด้วย จากงานวิจัยของวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527:142) นั้น นิสิตนักศึกษาเห็นว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยที่ทำให้ตระหนักถึงความเป็นไทย และจงรักภักดีต่อประเทศชาติเพิ่มขึ้น คือกิจกรรมเกี่ยวกับ "อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และพุทธศาสนาและประเพณี" ส่วนกิจกรรมที่ทำให้ภาคภูมิใจและซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมของชาติ คือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับ "อนุรักษ์ศิลป วัฒนธรรมไทย และดนตรีไทย" ฉะนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรพยายามสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างเร่งด่วนและให้จัดมีขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วย

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านการยึดมั่นในศาสนา

คำว่า "ศาสนา" นั้น หนังสือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พศ.2525 ให้ความหมายว่า ศาสนา หมายถึงคำสั่งสอน

ส่วน สุชีวัน ปุณฺณยานุภาพ (2526:2-3) ได้อธิบายไว้ว่า ศาสนาเป็นคำแปลงมาจากคำว่า สาสน ในภาษาบาลี หรือศาสน ในภาษาสันสกฤต หมายถึง คำสั่งสอน คำสั่งสอนที่นับว่าเป็นศาสนานั้นว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเชื่อในอำนาจที่มองเห็นไม่ได้ด้วยตาบางอย่าง
2. หลักศีลธรรม
3. จุดหมายสูงสุดแห่งชีวิต
4. พิธีกรรมทางศาสนาและอื่น ๆ เป็นต้น

สำหรับความหมายของศาสนา สุภัตตรา สุภาพ (2528:81) ได้สรุปว่า ศาสนาหมายถึงคำสั่งสอน ซึ่งแต่ละศาสนาอาจมีคำสั่งสอนเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันทั้งในด้านรูปลักษณะ (Form) และหน้าที่ทางสังคม (Function) โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือสอนคนให้เป็นคนดี ให้เข้ากับสังคม ให้คนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้มีความสามัคคี ให้มีบรรทัดฐานในการ

ปฏิบัติ ตลอดจนเป็นที่รวมแห่งความเชื่อและความเคารพนับถืออันสูงสุดของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วศาสนาจะต้องประกอบด้วย

1. มีผู้ประกาศศาสนาหรือศาสดา
2. มีคำสอนในศาสนา รวมทั้งกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าว เช่น ข้อความที่ท่องจำ สืบต่อกันมา หรือจารึกไว้ในบันทึก
3. มีผู้สืบทอดหรือผู้แทนเป็นทางการของศาสดา เช่น พระนักบวช
4. มีศาสนสถาน เป็นสถานที่เคารพหรือเป็นที่ตั้ง หรือเป็นปูชนียสถาน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร ฯลฯ
5. มีสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายหรือสิ่งแทน เช่น นิกกรรม พระพุทธรูป ไม้กางเขน
6. มีการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อนั้น

ทุกศาสนาไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 6 ข้อ แม้ว่าขาดข้อใดข้อหนึ่งก็ยังสามารถเป็นศาสนาได้

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่โดยทั่วไปเขาวงกตยังขาดความรู้และความสนใจในพระพุทธรศาสนา ท่านปัญญานันทภิกขุ ได้กล่าวถึงสาเหตุว่าเนื่องจาก เห็นว่าศาสนาเป็นเรื่องของคนแก่คนครี เพราะมิได้มีการสั่งสอนอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนามาตั้งแต่เด็ก เมื่อความเจริญทางวัตถุมีมากขึ้น เขาวงกตที่ยิ่งสนุกสนานเพลิดเพลินในทางโลกมากขึ้น และการเทศนาสั่งสอนเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาเองก็มักจะใช้ภาษาบาลี ซึ่งเขาวงกตไม่เข้าใจ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย จนกลายเป็นโรคกลัวศาสนา (สมพร เทพสิทธิ์า รวบรวม 2513:50-95)

การนับถือศาสนาเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้นับถือ การที่ศาสนาได้ยืนยงคงอยู่ในความนับถือของมหาชนนับเป็นเวลานาน ๆ ปีจึงเป็นแต่เรื่องยืนยันได้ว่า "การมีศาสนานั้นดีแน่" โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ละอ อ การุณยะวานิช (2519 อ้างถึงใน สมชาย ธีฎฐกุล 2516:160) ได้กล่าวถึงผลดีของศาสนาที่มีต่อวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ใช้เชื่อมโยงประสบการณ์ทางจิตของเด็กรุ่นที่แตกแยกปั่นป่วนให้สงบลงได้เพราะเด็กรุ่นนี้เป็นวัยที่มีความขัดแย้งภายในตัวเองตลอดเวลา ศาสนาจึงเป็นหลักที่จะช่วยเขาได้
2. ใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบดูไม่วัดคุณค่าทางศีลธรรมและหน้าที่ของบุคคลต่อสังคม
3. ช่วยยกระดับอุดมคติของเขาวงกตให้สูงขึ้น และผสมผสานเจตนาธรรมอันมีค่าทางจริยธรรมเข้ากับไม่เห็นแก่ตัว

4. ศาสนาช่วยเพิ่มพูนการควบคุมตนเอง เพราะศาสนาจะสอนและอบรมให้ตัวเด็กรุ่นเองทำความดี แต่ถ้าตนทำความผิดก็ให้วิริจรรย์โทษและเกิดความเสียใจด้วยตนเอง ผู้ที่เคารพศาสนาอย่างแท้จริงย่อมเต็มใจเว้นจากความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลังคนอื่น เป็นลักษณะของคนที่ควบคุมตนเองได้

5. ศาสนาช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งทางอารมณ์ต่าง ๆ
6. ศาสนานำไปสู่การเคารพบูชาและขยายชีวิต ในด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Life) ให้ขยายวงกว้างออกไป
7. ศาสนาทำให้เด็กวัยรุ่นที่นับถือเป็นคนดี คนที่มีความรู้ดี แต่บางทีสังคมไม่ฟังปรารถนาก็ได้ เช่น เป็นคนเนรคุณ ไร้สัตย์ จะเข้าหลักที่ว่า "ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด" ศาสนาเป็นประมวลหลักแห่งความดีของมนุษย์ เมื่อใครศึกษาอบรมตามหลักศาสนาแล้ว ศาสนาย่อมจะปรุ่กาย วาจา และใจของเขาให้เป็นคนดี

แม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาประจำชาติไทย แต่ก็มีได้บีบบังคับให้ประชาชนนับถือพุทธศาสนา ประชาชนมีสิทธิ์เลือกถือศาสนาใดก็ได้ ในภาคใต้ของประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมาก

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2522:14-29) กล่าวว่า อิสลามเป็นมากกว่าศาสนา คือเป็นระบบการดำเนินชีวิต (Way of life) เป็นทางนำมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้เพราะอิสลามครอบคลุมไปถึง ระบบการเมืองและการปกครอง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ ดังนั้น การเข้าใจอิสลามต้องเข้าใจใน 3 ลักษณะ

1. อิสลามในฐานะที่เป็นศาสนา
2. อิสลามในฐานะที่เป็นระบบการเมืองการปกครอง
3. อิสลามในฐานะที่เป็นวัฒนธรรม

นอกจากนี้ อนันต์ ศิริปโชติ (2527:164) ได้กล่าวว่า ในสังคมมุสลิมสามารถปลูกฝังทัศนคติต่อจริยธรรมในหลักศรัทธาและปฏิบัติให้แก่เยาวชนได้อย่างแท้จริง จึงเห็นได้ว่าศาสนิกชนมุสลิม จะรู้เรื่องศาสนาของตนเองได้อย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพล โพนิศ (2518อ้างถึงใน พจนีย์ ทรัพย์สมาน 2529:31) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบค่านิยมทางสังคมของนักศึกษาไทยพุทธและนักศึกษาไทยอิสลามที่ศึกษาในวิทยาลัยครูยะลา พบว่านักศึกษาไทยอิสลามได้เน้นค่านิยมทางศาสนาเป็นสิ่งที่สูงสุด ซึ่งแสดงถึงความศรัทธา เชื่อมมั่นในศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากศาสนาอิสลามมีลักษณะเป็นทั้งกฎหมายและระเบียบประเพณี ค่านิยมอันดีรองลงมาที่นักศึกษาไทยอิสลามเลือกคือ ค่านิยมด้านเชื้อชาติ และค่านิยมทางความยุติธรรม ตามลำดับ สำหรับค่านิยมสุดท้ายคือค่านิยมทางสุนทรียภาพ

แต่ในต่างประเทศ ไวย์มาน (Wayman 1974 อ้างถึงใน พจนีย์ ทรัพย์สมาน 2529:31) ได้ทำการศึกษารวบรวมเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพทางศาสนากับพฤติกรรมที่

แสดงออกในชั้นเรียนของนักศึกษาครู เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่งในศาสนาของนักศึกษาครูกับบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออกมาในชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักศึกษาครูจากวิทยาลัย 3 แห่ง ใน Southern California เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่วัดความเคร่งในศาสนา บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมในชั้นเรียน ผลการวิจัย ปรากฏว่านักศึกษาที่มีระดับความเคร่งทางศาสนาสูง เป็นผู้มีใจแคบ ต้องพึ่งพาผู้อื่นและมีพฤติกรรมที่เข้มงวด มีการยึดหยุ่นน้อยกว่าคนที่เคร่งศาสนาต่ำกว่า นักศึกษาครูที่เคร่งศาสนา มีลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรจะมีการวางรูปแบบในการให้การศึกษา โดยเน้นพัฒนาด้านบุคลิกภาพและด้านวิชาการควบคู่กันไป

การ์ดเนอร์ (Gardner 1976 อ้างถึงในพจนีย์ ทรัพย์สมาน 2529:30) ได้ศึกษาทัศนคติและความเชื่อทางศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่าส่วนใหญ่มีทัศนคติและความเชื่อถือต่อศาสนาไม่แตกต่างกัน สรุปผลได้ดังนี้

1. หลักสูตร กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา อาชีพของบิดามารดา มีอิทธิพลต่อทัศนคติและความเชื่อในศาสนาของนักศึกษา
2. ส่วนใหญ่นักศึกษามองเห็นคุณค่าของศาสนา และมีทัศนคติที่ดีต่อศาสนา
3. ไม่มีความแตกต่างเป็นนัยสำคัญระหว่างนักศึกษานหญิง-ชาย เกี่ยวกับทัศนคติที่ดีต่อศาสนา
4. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเชื่อในศาสนาในลักษณะที่เป็นมรดกตกทอดมา
5. ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความถนัดทางด้านวิชาการและทัศนคติทางด้านศาสนา

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาของไทยได้มองเห็นความสำคัญด้านศาสนามากขึ้น ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีชมรมและกิจกรรมทางศาสนา เช่น ตั้งเป็นชมรม ชมรม เช่น ชมรมมุสลิม ชมรมพุทธศาสตร์ นิสิตนักศึกษามุสลิมก็รวมตัวกันปฏิบัติศาสนกิจทั้งประเภทประจำวันและเป็นครั้งคราวในวันสำคัญ มีกิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางศาสนา มีการจัดออกค่ายอาสาพัฒนา ร่วมพัฒนาสังคมมุสลิมในต่างจังหวัด กิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ นิสิตนักศึกษามุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา ยังคงยึดมั่นในหลักการของศาสนาอย่างมั่นคง (พจนีย์ ทรัพย์สมาน 2529:46-147) สถาบันอุดมศึกษาในที่นี่รวมถึงนักศึกษามุสลิมที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ด้วย จากการสัมภาษณ์ ปัทมย์ ยวนแหล กกล่าวว่า "นิสิตนักศึกษามุสลิมที่เข้ามาอยู่ในมหาวิทยาลัยคงปฏิบัติศาสนาอยู่เหมือนเดิมหรือบางคนอาจมากกว่าเดิม" ส่วนนิสิตนักศึกษาที่เป็นพุทธศาสนิกชนปัจจุบันก็รวมตัวกันในระดับกลุ่มชมรม ชมรมในมหาวิทยาลัย และระหว่างมหาวิทยาลัย ก็มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันด้วย

แต่งงานวิจัยของมยุรี สุทธิเลิศอรุณ (2528:133) ในเรื่องเกี่ยวกับ ลักษณะด้านศาสนาของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตทุกสาขามีค่าเฉลี่ยของลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านศาสนาอยู่ในระดับน้อย พฤติกรรมที่นิสิตปฏิบัติมากที่สุดคือการประกอบคุณงามความดีตามแนวศาสนาที่ยึดถือ การนำหลักศาสนามาปฏิบัติในชีวิตประจำวันปฏิบัติรองลงมาและที่ปฏิบัติน้อยที่สุด คือการไปธรรมสถานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉะนั้น แม้ว่าการจัดกิจกรรมและการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องศาสนาของมหาวิทยาลัย ขึ้นบ้างในมหาวิทยาลัย แต่มักพบอยู่เสมอว่านิสิตนักศึกษาที่สนใจด้านพุทธศาสนามีน้อย และมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาก็เป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น จึงควรที่จะหาสาเหตุและหาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษานี้หันมาสนใจในเรื่องของศาสนาเพิ่มมากขึ้น

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านความมั่นใจในตนเองและรู้จักตนเอง

เรื่องเกี่ยวกับความเข้าใจตนเอง การยอมรับตนเองและการเป็นตัวของตัวเองนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับ "ตน" (Self) ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในการกล่าวถึงทฤษฎีแห่งบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมมนุษย์ นักจิตวิทยาหลายคนเช่น Roger, Goldstein และ Maslow เชื่อว่ามนุษย์มีแรงจูงใจที่จะเป็นพลังพัฒนา "ตน" นี้ Maslow เชื่อว่า "ตน" เป็นแกนกลางประจักษ์หัวใจของบุคลิกภาพ ซึ่ง Maslow ได้อธิบายว่าการเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ โดยอธิบายว่าพฤติกรรมของมนุษย์ทุกอย่างเกิดจากการบำบัดความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีขั้นแห่งความต้องการ 5 ประการดังนี้ (Maslow 146-154 1954 อ้างถึงใน สมชาย รัญจนกุล 2526:58-59)

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) หมายถึงความต้องการที่จะบำบัดความหิว ความกระหาย การขับถ่าย เป็นต้น
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) คือ ความต้องการความอบอุ่นใจ ความมั่นคง และหลีกเลี่ยงอันตรายต่าง ๆ
3. ความต้องการความเป็นเจ้าของและความรัก (Love and Belongingness Needs) คือความต้องการที่สูงขึ้น แสดงความเป็นเจ้าของในสิ่งต่าง ๆ เข้าหมู่เข้าพวกและมีฐานะในกลุ่ม นอกจากนี้ยังต้องการความรักคือการรักคนอื่น ๆ และปรารถนาให้ตนเองเป็นที่รักของคนอื่น ๆ ด้วย
4. ความต้องการความนับถือและการสรรเสริญ (Esteem Needs) คือ ความต้องการที่จะแสดงสมรรถภาพในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้มีชื่อเสียงเป็นที่นับถือของคนอื่น ๆ

5. ความต้องการเข้าใจและยอมรับตนเอง (Self-Actualization Needs) ความต้องการสูงสุดของมนุษย์ ถ้าหากมนุษย์เข้าใจตนเองและยอมรับสมรรถภาพของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมทำให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความเป็นสุข

นักวิชาการทางพฤติกรรมศาสตร์หลายคนได้มีความคิดเห็นว่าทฤษฎีเกี่ยวกับแนวความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept Theory) นี้เป็นการรวมวิธีการเกี่ยวกับเหตุผลและอารมณ์เข้าเป็นแนวความคิดร่วม

องค์ประกอบของแนวความคิดเกี่ยวกับตนเองอาจจะแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล 2521:41)

1. ตนเองที่แท้จริง (The Real Self) ตนเองที่แท้จริงก็คือ วิธีการที่บุคคลนึกเห็นภาพพจน์ของอย่างแท้จริง เขาคิดว่าตัวเขาเป็นอะไร เป็นแนวความคิดของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถ บุคลิกภาพ ลักษณะ ความสนใจ และคุณค่าของเขา ซึ่งประกอบขึ้นมาเป็นตัวเขา เรารู้ตัวเราว่าเป็นคนช่างคิด เป็นคนซื่อสัตย์ เป็นคนขี้กลัว เป็นคนกล้า เป็นต้น

2. ตนเองในอุดมคติ (The Ideal Self) ตนเองในอุดมคติคือ วิธีการที่บุคคลอยากจะทำถึงตนเอง เป็นเป้าหมายส่วนบุคคลของเขา พฤติกรรมของเขาส่วนมากมักจะมุ่งสู่การทำให้ตนเองที่แท้จริงของเขาสอดคล้องกับตนเองในอุดมคติของเขา

3. ตนเองที่คิดว่าผู้อื่นเห็นตนเองที่แท้จริง (The Real Other) เป็นวิธีที่บุคคลมักเห็นภาพพจน์ว่าบุคคลอื่นเห็นตนเองว่าเป็นอย่างไร คิดว่าตัวของเขา ความสามารถของเขา และบุคลิกภาพของเขาเป็นอะไร ซึ่งอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับความจริง (Reality) บุคคลอาจจะเชื่อว่าคนอื่นเห็นว่าตนเป็นคนเก่ง แต่ที่จริงแล้วเขามองเห็นตัวเองเป็นคนมีความรู้น้อยเหลือเกิน

4. ต้องการให้ผู้อื่นคิดว่าตนเองเป็นอะไร (The Ideal Other) เป็นวิธีการที่บุคคลต้องการให้บุคคลอื่นคิดถึงเขา สตรีที่ต้องการให้ผู้อื่นคิดว่าเธอเป็นภรรยาที่ดีแม่ที่มีใจเมตตากรุณา และแม่บ้านที่ฉลาดจะทำการซื้อสิ่งต่าง ๆ หลายสิ่งหลายอย่างเพื่อสร้างความประทับใจให้กับมวลหมู่สมาชิกที่เธอยึดถือเป็นกลุ่มอ้างอิง

อย่างไรก็ตามสังคมก็มีความสัมพันธ์ต่อ "ตน" ด้วยคือ การอบรมให้รู้ระเบียบสังคมช่วยสร้างตัวตน (Self) ที่สามารถควบคุมบังคับและปรับความประพฤติของตนเองให้เข้ากับความต้องการของสังคมได้ โดยการสอนระเบียบที่สังคมกำหนด ส่งเสริมให้รางวัลการกระทำที่สังคมนิยม และลงโทษบังคับการกระทำที่ฝ่าฝืนด้วยปฏิกริยาและมติมหาชนที่มีต่อการกระทำของบุคคลนั้น ๆ

ดังได้กล่าวแล้วว่า ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ (Self-Actualization) เป็นจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิตที่ทำให้มนุษย์พัฒนาความเป็น "ตน"

(Self) Maslow ได้ทำการศึกษาบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเขาเชื่อว่า เป็นผู้ที่มีลักษณะสมบูรณ์ถึงขั้นที่สามารถเข้าใจตนเองและโลกอย่างถ่องแท้ และสามารถพัฒนา "ตน" ให้เจริญงอกงาม Maslow ได้สรุปคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของบุคคลที่เขาเรียกว่า Self Actualized People ไว้ดังต่อไปนี้ (นิภา นิธยาน 2530:114-115)

1. เข้าใจสภาพความจริงโดยถ่องแท้ มีความสามารถในการรับรู้เป็นอย่างดี สามารถตัดสินผู้อื่นได้ถูกต้องและรวดเร็ว
2. ยอมรับตนเองและผู้อื่น รวมทั้งโลกที่ตนอยู่ตามสภาพความเป็นจริง มีชีวิตตามความคิดฝัน หรือหลอกตัวเอง
3. มีความเป็นธรรมชาติ ปราศจากการเสแสร้ง แสดงพฤติกรรมออกตามธรรมชาติ ซึ่งบางครั้งอาจดูเหมือนขาดความสุภาพ
4. วิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาตรงจุดโดยไม่เข้าข้างตนเอง หรือเอาแต่ใจตัวเอง
5. สามารถอยู่ได้โดยลำพังตัวเองอย่างมีความสุข ไม่เกาะเกี่ยว หรือพึ่งพาผู้อื่นมากนัก
6. มีความเป็นตัวของตัวเองเต็มที่ และมีอิสระเสรีในตัวเอง สามารถพึ่งตนเอง และอยู่อย่างสงบได้
7. มองโลกและผู้คนรอบข้างในแง่ดีงามและสดชื่นอยู่เสมอ ไม่มองโลกในแง่เบื่อหน่าย
8. มีความรู้สึกล้ำลึกบางอย่างภายในใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือความมหัศจรรย์ของโลกที่อาจจะทำให้รู้สึกเหมือนอยู่นอกโลกปัจจุบันในบางขณะ
9. สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ได้เป็นอย่างดี แต่ไม่ร่วมกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง มีบุคลิกลักษณะที่เป็นตัวอย่างแก่คนรุ่นหลัง พร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่น สนใจในสวัสดิภาพของเพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริง
10. รู้จักเลือกเพื่อน และอุทิศตัวให้เพื่อน สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและสนิทสนมกับเพื่อนสนิทหรือมิตรแท้สองสามคน
11. ยึดถือค่านิยมแห่งความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สามารถเรียนรู้จากทั้งคนมั่งมีและคนยากจน สามารถคบคนได้ไม่ถือชั้นวรรณะหรือตำแหน่ง
12. ยึดมั่นในหลักศีลธรรมจรรยาอย่างมั่นคงในการกระทำทุกอย่าง เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ถูกต้องและดีงาม
13. เป็นผู้ที่มีอารมณ์ขันอย่างมีสติและมีความคิด ไม่ขบขันในสิ่งโหดร้าย มองเห็นข้อบกพร่องและความอ่อนแอของเพื่อนมนุษย์ด้วยอารมณ์ขัน
14. มีความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้แก่ชีวิต ซึ่งเป็นคุณสมบัติสากลข้อหนึ่งของบุคคลประเภทนี้
15. พร้อมทั้งจะเผชิญประสบการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิต

สรุปได้ว่าลักษณะการรู้จักตนเองและยอมรับตนเองนั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่าเป็นความต้องการ
ขั้นสูงสุดของมนุษย์ ที่จะทำให้อารมณ์ดีอยู่ด้วยความสุข

ดังกล่าวไว้แล้วว่านิสิตนักศึกษาจะมีช่วงเวลาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาประมาณ 4-6 ปี
โดยเริ่มตั้งแต่อายุประมาณ 16-22 ปี ซึ่งนับว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ เนื่องจากอยู่ในระยะวัยรุ่น
ตอนปลาย กำลังก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ การปลูกฝังและพัฒนาลักษณะด้านนี้ จึงมีความสำคัญสำหรับ
นิสิตนักศึกษาซึ่งจะต้องก้าวออกสู่สังคมภายนอก สังคมที่นิสิตนักศึกษาจะต้องออกไปประกอบอาชีพ
และเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวในภายหน้า ซึ่งช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของชีวิตนี้ นักจิตวิทยาถือว่าเป็นวัย
ที่แสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) ของตนเอง เขาจะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เช่นแสวงหา
ตนเอง และในบางกรณีอาจจะอยู่ในสภาพ "วิกฤติการณ์ด้านเอกลักษณ์" (Identity crisis)
เนื่องจากสังคมเองก็มีความไม่แน่นอนในการปฏิบัติต่อเยาวชน นิสิตนักศึกษา คือ บางครั้งก็บอกว่า
ยังเด็กอยู่ บางครั้งก็บอกว่าเป็นผู้ใหญ่แล้วทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดความไม่แน่ใจในบทบาทที่ถูกต้อง
ของตน (ทองเรียน อมรัชกุล 2525:34)

การที่วัยรุ่นซึ่งเป็นวัยแสวงหาตนเองนั้นจะยอมรับตนเองหรือปฏิเสธตนเองนั้น ทำให้วัยรุ่น
มีความแตกต่างกันในด้านจิตใจ สุรางค์ โค้วตระกูล (2511:125 อ้างถึงในสมชาย ัญญกุล
2526:58) ได้แบ่งลักษณะวัยรุ่นในแง่ของการยอมรับตัวเองเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัยรุ่นที่ยอมรับตนเอง เป็นประเภทที่มีความสุข มีสุขภาพจิตดีเพราะยอมรับปัญหา
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ยอมรับส่วนดีส่วนเสียของตนเอง ยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและ
อารมณ์ของตนเอง รู้สึกว่าตนเองเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ สนใจที่จะแสวงหา
เป้าหมายของชีวิต วัยรุ่นประเภทนี้จะเป็นผู้ที่ผ่านมรสุมของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี และจะเจริญเติบโต
เป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป

2. วัยรุ่นที่ไม่ยอมรับตนเองหรือปฏิเสธตนเอง วัยรุ่นประเภทนี้เป็นผู้ตีตนเอง
ไม่นับถือตนเองและมองไม่เห็นคุณค่าของตนเองเป็นวัยรุ่นที่มีปมด้อย วัยรุ่นประเภทไม่ยอมรับตน
เองมักจะเป็นบุคคลที่ไม่มีความสุข สุขภาพจิตไม่ดี มักจะหาทางออกของการแก้ปัญหาที่ไม่ถูก เป็น
ปัญหาในด้านความประพฤติ

ความยอมรับรู้จักตนเองของวัยรุ่นเป็นเรื่องสำคัญมาก ในทางจิตวิทยาถือว่าเป็นแก่นของ
บุคลิกภาพ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นจะต้องพยายามเข้าใจและส่งเสริมวัยรุ่นเกิดความ
รู้สึกและรับรู้ตนเองในทางที่ถูกต้อง

ลักษณะด้านเกี่ยวกับตนเองนี้เป็นลักษณะที่สำคัญที่นับว่าเป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งที่ผู้เข้าศึกษามหาวิทยาลัยต้องการแสวงหา เช่น ทองเจริญ อมรัชกุล (2529:39) กล่าวว่า การเข้ามศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น หวังประโยชน์ส่วนหนึ่งคือต้องการเข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหาโลก รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตน

สอดคล้องกับ คอฟแมน (Kuaffman อ้างถึงในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527:28) กล่าวว่านิสิตนักศึกษาที่เข้ามศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น มีความต้องการส่วนหนึ่ง คือ การค้นพบตนเอง (Seek for Self-Identification)

ส่วน ซิคเกอร์ริง ซึ่งกล่าวถึงลักษณะนิสิตนักศึกษาที่สมบูรณ์แบบไว้นั้น ก็ระบุให้มีลักษณะด้านการเป็นตัวของตัวเอง และการสร้างภาพพจน์เอกลักษณ์เฉพาะตน ไว้ในลักษณะนิสิตนักศึกษาที่สมบูรณ์แบบด้วย

ความมุ่งหมายของนิสิตนักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อการค้นพบตัวเอง และการที่สถาบันการศึกษาจะสามารถผลิตบัณฑิตที่มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง และค้นพบตัวเองได้หรือไม่ นั้น มีนักวิชาการพบว่า ผู้ที่เรียนในมหาวิทยาลัยจะมีความมั่นใจในตัวเองและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ฝั่งตัวเองได้ดีขึ้น (Jacob 1957:90 อ้างถึงใน สมร แต่งบุญงาม 2530:89) แต่ในเรื่องของ คอฟแมน (Kuaffman อ้างถึงในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2517:28) กลับพบว่า นักศึกษาที่มุ่งหวังเข้ามศึกษาเพื่อการค้นพบตนเองนั้น ส่วนใหญ่มักจะไม่พอใจในความปรารถนา และทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนี้การเรียนในระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจผิดว่าตนเองโง่มาก เพราะเพียงสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียงหนึ่งวิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถอื่น ๆ ขึ้นมาได้

สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งรับผิดชอบพัฒนานิสิตนักศึกษาในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต จึงควรให้ความสนใจและระมัดระวังในการที่จะทำให้นิสิตนักศึกษารู้จักสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน รู้จักและเข้าใจตน และยอมรับตนเอง เนื่องจากมีความสำคัญและเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ที่ทำให้สามารถมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างมีความสุข

การให้คำปรึกษาและแนะแนว เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยในด้านนี้ ดังที่ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา บรรณาธิการ 2528:51) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษา ควรจะได้รับ การ "แนะแนวทาง" เพื่อช่วยให้เกิดความกระจ่าง สามารถตัดสินใจในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อชีวิต และความสุขในอนาคต การแนะแนวทางจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนานิสิตนักศึกษา เพราะการแนะแนวมีจุดมุ่งหมายใหญ่ 3 ประการคือ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง
2. ทำให้เกิดการตัดสินใจด้วยตนเอง
3. สามารถปรับตัวได้

ฉะนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรจะจัดหน่วยให้คำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษา ที่มีปัญหาในด้านเฉพาะราย และจัดให้มีการแนะแนวทางแก่นิสิตนักศึกษาทั่วไปเป็นครั้งคราว เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องตน (Self) การยอมรับตนเอง และการพัฒนาไปสู่การสร้างภาพพจน์และเอกลักษณ์ของตนเองต่อไป

ตอนที่ 3 ข้อมูลสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดังกล่าวในตอนที่ 1 ของบทที่ 2 นี้แล้วว่า สถาบันหรือมหาวิทยาลัยมีอิทธิพลต่อลักษณะและการเปลี่ยนแปลงนักศึกษา ฉะนั้นจึงขอกล่าวถึงสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ไว้ด้วยดังนี้คือ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประกอบด้วยวิทยาเขตขนาดใหญ่ ตั้งที่ ต.คอหงส์ อ.เมือง จ.สงขลา เนื้อที่ 1,786 ไร่ วิทยาเขตปัตตานี ที่ตั้ง ต.รูสมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เนื้อที่ 950 ไร่ วิทยาลัยชุมชนภูเก็ต ที่ตั้ง อ.เมือง จ.ภูเก็ต เนื้อที่ 5 ไร่ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองแผนงาน 2531:22) ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวิทยาเขตขนาดใหญ่ และวิทยาเขตปัตตานีเท่านั้น

วิทยาเขตขนาดใหญ่ ประกอบด้วยคณะและหน่วยงานสำคัญ คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย ศูนย์คอมพิวเตอร์ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ สำนักวิจัยและพัฒนา และศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์

วิทยาเขตปัตตานี ประกอบด้วย คณะและหน่วยงานที่สำคัญคือ คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง โครงการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา และศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:3)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีนักศึกษาในปีการศึกษา 2530 ทั้งสิ้น 6,730 คน เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 6,446 คน เมื่อจำแนกตามวิทยาเขตปรากฏว่าวิทยาเขตขนาดใหญ่มีนักศึกษาทั้งหมด 4,326 คน เป็นนักศึกษาปริญญาตรี 4,187 คน ส่วนวิทยาเขตปัตตานี มีนักศึกษาทั้งหมด 2,404 คน เป็นนักศึกษาปริญญาตรี 2,259 คน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองแผนงาน 2530:21)

วัตถุประสงค์การผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีวัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิต ดังนี้

1. เพื่อผลิตบัณฑิตสาขาวิชาต่าง ๆ ในปริมาณที่เหมาะสม และมีคุณภาพตามความต้องการของสังคมไทย และเพื่อการพัฒนาประเทศ

2. เพื่อผลิตบัณฑิตซึ่งมีคุณภาพที่พึงประสงค์ ดังนี้
 - 2.1 มีความรู้ความสามารถและการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ ประกอบด้วย
 - 2.1.1 มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาการและวิชาชีพของตน
 - 2.1.2 ใฝ่รู้ เพื่อแสวง และพัฒนาความรู้ความสามารถของตนอยู่เสมอ
 - 2.1.3 มีทัศนคติที่กว้าง ยอมรับความรู้ความสามารถและทักษะในสาขาวิชาอื่น ๆ นอกเหนือจากสาขาวิชาของตน
 - 2.2 เป็นพลเมืองดี ประกอบด้วย
 - 2.2.1 อยู่ในทำนองคลองธรรม ประเพณี ค่านิยม และวัฒนธรรมไทย
 - 2.2.2 เชื่อฟังระเบียบและกฎหมาย
 - 2.2.3 เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของชุมชนสังคมไทย ชนบท เมือง และประเทศ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต
 - 2.2.4 ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:5)

นโยบายการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงกำหนดนโยบายไว้ ดังนี้

1. ให้จัดการศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาต่าง ๆ ในปริมาณที่เหมาะสมตามความต้องการของสังคมไทย
2. ให้มีการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพสอดคล้องตามความต้องการของสังคมไทยและเพื่อการพัฒนาประเทศ
3. ให้ผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย
4. ส่งเสริมให้มีการร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของหน่วยงานทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยในการผลิตบัณฑิต
5. ให้ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
6. ให้มีการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานผลิตบัณฑิตอย่างสม่ำเสมอ
7. ให้มีการดำเนินงานในการผลิตบัณฑิตเป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ประเพณี วัฒนธรรม ระเบียบและกฎหมาย

8. ให้มีการกระจายโอกาสในการเข้าศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ความสนใจ และความสามารถของแต่ละบุคคล
9. ให้มีการให้คำปรึกษา การแนะแนว และการสนับสนุนให้นักศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้มากที่สุดตามความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล
10. ให้มีการพัฒนาบุคลากรและการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาให้ได้ประสิทธิผลตามการศึกษาที่พึงประสงค์นี้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:6)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร วัตถุประสงค์รายวิชา และวัตถุประสงค์นอกรายวิชาไว้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:6-7)

ก. วัตถุประสงค์หลักสูตร

เพื่อให้บัณฑิตทุกคนมีลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้นในทุกหลักสูตรให้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ด้านปัญญา-ทักษะ

ให้บัณฑิต

- 1.1 แสดงความชำนาญเฉพาะทางความสามารถและแนวคิดที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบอาชีพตามสาขาวิชาของหลักสูตรได้
- 1.2 สามารถแสดงการประยุกต์เนื้อหาในหลักสูตร เพื่อพัฒนาคุณภาพของตนเองได้
- 1.3 แสดงความคิดสร้างสรรค์ให้
- 1.4 แสดงความสามารถของผู้นำได้

2. ด้านเจตคติ

ให้บัณฑิต

- 2.1 ตระหนักว่า สามารถรับผิดชอบตนเองและสังคมได้
- 2.2 เข้าใจในแนวทางกว้างและเห็นคุณค่าของกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ ตลอดจนการสร้างสร้งสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชุมชนและสังคม
- 2.3 รู้จักตนเองมากขึ้น

ข. วัตถุประสงค์รายวิชา

เพื่อให้ นักศึกษานำพัฒนาตนเองให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ได้ โดยการศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ดังนั้นให้แต่ละรายวิชา มีวัตถุประสงค์

1. ด้านปัญหา-ทักษะ

ให้นักศึกษาสามารถ

- 1.1 แสดงความสามารถเฉพาะทาง ทักษะ และแนวคิดที่จำเป็นสำหรับบุคคลในสาขาวิชาชีพของรายวิชาได้ประกอบด้วย
 - 1.1.1 บอกความจริงและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ (นิยาม การจัดกลุ่มวิธีการ แนวโน้ม ฯลฯ)
 - 1.1.2 บอกหลักพื้นฐาน หลักการทั่วไป หรือทฤษฎีได้
 - 1.1.3 แสดงการประยุกต์หลักพื้นฐาน หลักการทั่วไปหรือทฤษฎีในการแสดงความสามารถเฉพาะทางและแนวคิดที่จำเป็นสำหรับบุคคลในสาขาวิชาชีพของรายวิชาได้
 - 1.1.4 แสดงการเลียนแบบทักษะ ทักษะในสภาวะควบคุมตนเอง และทักษะอัตโนมัติที่จำเป็นสำหรับบุคคลในสาขาวิชาชีพของรายวิชาได้
 - 1.1.5 ตัดสินใจเลือกวิธีการที่เหมาะสมตามแนวคิดของบุคคลในสาขาวิชาชีพของรายวิชาได้
- 1.2 แสดงการประยุกต์เนื้อหาในรายวิชาเพื่อพัฒนาคุณภาพตนเอง ประกอบด้วย
 - 1.2.1 ปรับปรุงทักษะของตน
 - 1.2.2 ปรับปรุงแนวคิดของตน
 - 1.2.3 ปรับปรุงการแก้ปัญหาของตน
 - 1.2.4 ปรับปรุงการตัดสินใจของตน
- 1.3 แสดงความคิดสร้างสรรค์ได้ ประกอบด้วย
 - 1.3.1 แสดงวิธีการที่สาขาวิชาชีพของรายวิชานี้ปฏิบัติในการหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมหรือพัฒนาความรู้ต่อไปได้
 - 1.3.2 แสดงการประยุกต์ความรู้ในรายวิชาเพื่อนำมาวิชาการอื่น ๆ การทำงานชุมชน และสังคมได้
 - 1.3.3 แสดงการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบได้
- 1.4 แสดงความสามารถของผู้นำได้ดีขึ้น ประกอบด้วย
 - 1.4.1 แสดงออกด้านการพูดได้ดีขึ้น
 - 1.4.2 แสดงออกด้านการเขียนได้ดีขึ้น
 - 1.4.3 แสดงออกด้านการตัดสินใจได้ดีขึ้น
 - 1.4.4 แสดงออกด้านการทำงานเป็นทีมได้ดีขึ้น

2. ด้านเจตคติ

ให้นักศึกษา

2.1 รู้สึกว่าสามารถรับผิดชอบตนเองและสังคมได้ ประกอบด้วย

2.1.1 สามารถช่วยตนเองได้

2.1.2 สามารถควบคุมตนเองได้

2.1.3 สามารถช่วยผู้อื่นได้

2.1.4 รู้สึกสำนึกที่จะช่วยผู้อื่น

2.2 เข้าใจในแนวกว้าง เห็นคุณค่าของกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชุมชน และสังคม ประกอบด้วย

2.2.1 เห็นคุณค่าของวิชาการทุกแขนง

2.2.2 เห็นคุณค่าของศิลปกรรม

2.2.3 เห็นคุณค่าของทำนองคลองธรรม ค่านิยมและวัฒนธรรมไทย

2.2.4 เห็นคุณค่าของการพัฒนาชุมชน สังคมไทย ชนบท เมืองและประเทศ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.3 รู้จักตนเองมากขึ้น ประกอบด้วย

2.3.1 รู้ความสนใจของตนเองมากขึ้น

2.3.2 รู้ความสามารถหรือพรสวรรค์ของตนเองมากขึ้น

2.3.3 รู้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ต่อชีวิตตนมากขึ้น

ค. วัตถุประสงค์การศึกษานอกรายวิชา

การศึกษานอกรายวิชาเป็นการศึกษาจากบรรยากาศและกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ด้านปัญญา-ทักษะ

1.1 ให้นักศึกษาพัฒนาความสามารถ ทักษะ และแนวความคิดที่จำเป็นสำหรับบุคคลที่จะเป็นผู้นำชุมชนต่อไป

1.2 เรียนรู้วิธีการที่สังคมปฏิบัติในการหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมหรือพัฒนาสังคมต่อไป

1.3 เรียนรู้ที่จะประยุกต์ประสบการณ์จากมหาวิทยาลัยเพื่อปรับปรุงแนวความคิดการ

1.4 พัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์

1.5 พัฒนาความสามารถในการแสดงออกด้านการพูด การเขียน การกีฬา และศิลปกรรม

2. ด้านเจตคติ

ให้นักศึกษา

- 2.1 รู้สึกว่าสามารถรับผิดชอบตนเองและสังคมได้
- 2.2 เข้าใจในแนวกว้างและเห็นคุณค่าของกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ตลอดจนการสร้างสรรคความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชุมชนและสังคม
- 2.3 รู้จักตนเองมากขึ้น
- 2.4 เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนตามคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

หลักสูตรหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปคณะต่าง ๆ

ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับสังคม ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ในหลักสูตรหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปในคณะต่าง ๆ มีดังนี้ (กล่าวถึงเฉพาะกลุ่มสังคมศาสตร์และกลุ่มมนุษยศาสตร์)

คณะทันตแพทยศาสตร์ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต ได้แก่ พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น (2) เศรษฐศาสตร์และการปกครอง (2) ทักษะชุมชนเบื้องต้น (1) นิติเวชวิทยาและกฎหมาย (1)

กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต บัณฑิต 3 หน่วยกิต ได้แก่ การใช้ห้องสมุดและวิธีเขียนรายงาน (1) ประวัติศาสตร์ปรัชญาและวิวัฒนาการทันตแพทย์ (1) จรรยาบรรณทันตแพทย์ (1) และให้เลือกอีก 1 วิชา จำนวน 3 หน่วยกิต ได้แก่ หลักปรัชญาเบื้องต้น (3) ศาสนาและวัฒนธรรม (3) มนุษย์กับวรรณกรรม (3) มนุษย์กับศิลปะและดนตรี (3) อารยธรรมยุคใหม่ (3) (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:16)

คณะทรัพยากรธรรมชาติ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ 6 หน่วยกิต ได้แก่ หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (3) จิตวิทยาเบื้องต้น (3)

กลุ่มมนุษยศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต โดยบังคับจำนวน 3 หน่วยกิต 3 รายวิชา ต่อไปนี้ พลศึกษา 1 (1) พลศึกษา 2 (1) การใช้ห้องสมุดและวิธีการเขียนรายงาน (1) และเลือกศึกษาอีก 3 หน่วยกิต จากรายวิชาต่อไปนี้ ศาสนาและวัฒนธรรมไทย (3) มนุษย์กับวรรณกรรม (3) มนุษย์กับศิลปะ (3) (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:34)

คณะพยาบาลศาสตร์ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จำนวน 7 หน่วยกิต ได้แก่ การเมืองและการปกครองของไทย (2) สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย (3) ประชากรศาสตร์เบื้องต้น (2)

กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต ได้แก่ จิตวิทยาทั่วไป (2) จิตวิทยาพัฒนาการ (2) หลักการเรียนการสอน (2) (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:85)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต ได้แก่ สังคมสิ่งแวดล้อม (2) สังคมกับเศรษฐกิจ (2) กฎหมายและการเมืองการปกครอง (2) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน 9 หน่วยกิต จากรายวิชาต่อไปนี้ อารยธรรม (3) ศิลปในชีวิตแบบไทย (2) ปรัชญาเบื้องต้น (2) จิตวิทยาทั่วไป (2) ทศนิพนธ์ (2) (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2530:142)

คณะวิทยาการจัดการ หลักสูตรบริหารธุรกิจ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต ได้แก่ พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น (2) สังคมวิทยาเบื้องต้น (2) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ (2) และให้เลือกอีก 3 หน่วยกิต จากรายวิชาดังต่อไปนี้ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ (3) ประชากรศาสตร์เบื้องต้น (3) จิตวิทยาเบื้องต้น (3) การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย (3) มานุษยวิทยาเบื้องต้น (3) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (3)

กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต ได้แก่ หลักปรัชญาเบื้องต้น (3) การใช้ห้องสมุดและวิธีเขียนรายงาน (1) การฝึกพูดและภาษาไทย (2) และให้เลือกอีก 3 หน่วยกิต จากรายวิชาต่อไปนี้ ตรรกวิทยาเบื้องต้น (3) มนุษย์กับวรรณกรรม (3) มนุษย์กับศิลปะและดนตรี (3) อารยธรรมยุคใหม่ (3) (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:157-158)

คณะวิทยาการจัดการ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จำนวน 21 หน่วยกิต เลือกเรียนจากรายวิชาต่อไปนี้ 20 หน่วยกิต ได้แก่ พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น (2) สังคมวิทยาเบื้องต้น (3) การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย (3) มานุษยวิทยาเบื้องต้น (3) ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ (3) จิตวิทยาเบื้องต้น (3) ประชากรศาสตร์เบื้องต้น (3) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์ (3) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (3) และบังคับให้เลือกเรียนอีก 1 หน่วยกิต พลศึกษา (1)

กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน 16 หน่วยกิต เลือกเรียนจากรายวิชาต่อไปนี้ 15 หน่วยกิต เลือกเรียนจากรายวิชาต่อไปนี้ 15 หน่วยกิต หลักปรัชญาเบื้องต้น (3) ศาสนาและวัฒนธรรมไทย (3) ตรรกวิทยาเบื้องต้น (3) มนุษย์กับวรรณกรรม (3) มนุษย์กับศิลปะและดนตรี (3) อารยธรรมยุคใหม่ (3) และบังคับให้เลือกเรียนอีก 1 หน่วยกิต การใช้ห้องสมุดและวิธีการเขียนรายงาน (1) (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:162)

คณะวิทยาศาสตร์ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ เลือกเรียนวิชาต่าง ๆ จากหมวดวิชามนุษยศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 8 หน่วยกิต

กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต ให้เลือกเรียนวิชาต่าง ๆ จากหมวดวิชา
มนุษยศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 6 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
กองบริการการศึกษา 2530:200)

คณะวิศวกรรมศาสตร์ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์-กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ให้เลือก
จากรายวิชาที่เปิดสอนอย่างน้อย 6 หน่วยกิต แต่ไม่เกิน 9 หน่วยกิต ในรายวิชาที่เปิดสอน
(มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กองบริการการศึกษา 2530:269)

คณะศึกษาศาสตร์ ให้เรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต สังคมศาสตร์
สิ่งแวดล้อม (2) สังคมกับเศรษฐกิจ (2) กฎหมายและการเมืองการปกครอง (2)

กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน 14 หน่วยกิต สังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม (2) สังคมกับ
เศรษฐกิจ (2) กฎหมายและการเมืองการปกครอง (2) (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กอง
บริการการศึกษา 2530:316)

จะเห็นว่า โดยทั่วไปคณะต่าง ๆ จะให้วิชาที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเป็นวิชาเลือกและ
เรียน 3 หน่วยกิต นอกจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเรียนวิชาด้านนี้มากกว่าคณะอื่น ๆ

บริการสวัสดิการนักศึกษา วิทยาเขตหาดใหญ่

1. หอพักนักศึกษา ในวิทยาเขตหาดใหญ่มี 5 หอ เป็นหอพักนักศึกษาหญิง 1 หอ
และหอพักนักศึกษาชาย 4 หอ นักศึกษาทุกคนจะมีสิทธิ์เข้าพักในหอพักห้องละ 3-4 คน ยกเว้น
นักศึกษามีภูมิลำเนาหรือจบการศึกษา ม.6 ในจังหวัดสงขลา จะจัดให้พักในหอพักเมื่อมีที่พักร้างเท่านั้น
2. ทุนการศึกษาวิทยาเขตหาดใหญ่ แบ่งทุนการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ
 - 2.1 ทุนช่วยเหลือโครงการทำงานแลกเปลี่ยน เป็นทุนการศึกษาที่จัดให้กับนักศึกษา
ทุกชั้นปีนักศึกษาผู้รับทุน จะต้องทำงานให้หน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย จะได้ค่าตอบแทนชั่วโมงละ
10 บาท จำนวนทุนที่จัดสรรให้นักศึกษานั้น ประมาณภาคการศึกษาละ 50-60 ทุน
 - 2.2 ทุนการศึกษา ทุนนี้บางทุนเจ้าของทุนได้กำหนดคุณสมบัติผู้รับทุนไว้ แต่บางทุน
ก็ไม่ได้ระบุคุณสมบัติไว้ ทุนประเภทนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - ก. ทุนการศึกษาเฉพาะของคณะ เป็นทุนที่ผู้ให้ระบุไว้ ให้เฉพาะนักศึกษาคณะใด
คณะหนึ่ง

ข. ทูลการศึกษาซึ่งไม่ได้บ่งเฉพาะคณะ อธิการบดีจะพิจารณาจัดสรรจำนวนทุน ให้แต่ละวิทยาเขตและวิทยาลัยชุมชนภูเก็ต โดยแต่ละวิทยาเขต จะมีคณะกรรมการจัดสรรทุนการศึกษา วิทยาเขตเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักศึกษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

3. เงินยืมเพื่อการศึกษา วิทยาเขตหาดใหญ่มีกองทุนให้นักศึกษายืมเงิน เพื่อใช้ในการศึกษาปีละ 5,000 บาท โดยไม่คิดดอกเบี้ย สำหรับนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ 2 ปีสุดท้าย หรือ มีเหตุจำเป็นขาดผู้อุปการะ โดยมีคณะกรรมการจัดสรรทุนการศึกษาวิทยาเขต จะพิจารณาคัดเลือก

4. เงินยืมเพื่อเหตุฉุกเฉิน เป็นกองทุนที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่ประสบปัญหาด้านการเงินเป็นครั้งคราว โดยให้ยืมได้ครั้งละในวงเงินไม่เกิน 500 บาท นักศึกษาจะต้องผ่อนชำระเป็นรายเดือน ผู้ยืมต้องไม่อยู่ในระหว่างการค้างชำระเงินยืมครั้งแรก

5. บริการสุขภาพ การบริการตรวจสุขภาพ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ และโรงพยาบาลหาดใหญ่ ให้บริการการตรวจรักษา และจ่ายยาแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัย ที่ขอบริการ การตรวจรักษา

6. หน่วยปรึกษาและพัฒนาคณะ บริการของหน่วยศึกษาและพัฒนาคณะ นักศึกษาที่มีปัญหาด้านจิตใจ หน่วยปรึกษาและพัฒนาคณะ จะจัดให้มีจิตแพทย์และนักจิตวิทยาไว้สำหรับการปรึกษา ช่วยแนะนำ การแก้ปัญหาต่าง ๆ

7. กีฬา บริการด้านกีฬา มหาวิทยาลัยมีศูนย์บริการอุปกรณ์การกีฬา ซึ่งตั้งอยู่ที่ โรงยิมเนเซียม ติดต่อขอรับบริการได้ตั้งแต่เวลา 16.30 น. - 22.00 น.

8. อาหาร มหาวิทยาลัยให้เอกชนมาเปิดร้านค้าขายอาหาร โดยมหาวิทยาลัยควบคุม ทั้งด้านโภชนาการและราคา บริเวณร้านอาหารจะอยู่ใกล้ ๆ กับหอพักนักศึกษา มี 2 ส่วน ส่วนแรกจะขายเวลา 7.00 น.-19.00 น. อีกส่วนจะเริ่มขายตั้งแต่เวลา 19.00 น.-24.00 น. นอกจากนั้นยังมีโรงอาหารซึ่งอยู่ในความควบคุมของคณะและหน่วยงานอื่น ๆ เช่น โรงอาหาร คณะวิทยาศาสตร์ โรงอาหารคณะวิศวกรรมศาสตร์ และโรงอาหารโรงพยาบาลสงขลานครินทร์

9. สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ร้านค้ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีบริการสินค้า ตั้งอยู่บริเวณชั้นล่างของศูนย์ปาสถกคณะวิทยาศาสตร์ ตึกฝึกทอง วันจันทร์-ศุกร์ เปิดบริการ ตั้งแต่เวลา 8.30-17.00 น. วันเสาร์เปิดเวลา 9.00-12.00 น. ปิดวันอาทิตย์

10. ไปรษณีย์โทรเลข และโทรคัมภ์ทางไกล มหาวิทยาลัยมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข สาขาย่อยตั้งอยู่ที่ตึกสำนักงานอธิการบดี เปิดบริการวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 8.30-16.00 น. ส่วนวันเสาร์และวันหยุดราชการ เปิดเวลา 9.00-12.00 น. บริการ เช่น จำหน่ายแสตมป์ ไปรษณีย์บัตร จดหมายอากาศ รับส่งจดหมายธรรมดา จดหมายลงทะเบียน สิ่งตีพิมพ์ พัสดุย่อย โทรเลขทั้งในและต่างประเทศ ส่วนการบริการส่ง-จ่ายธนาณัตินั้น ยังไม่เปิดบริการ ส่วนโทรคัมภ์ทางไกลมีบริการตลอด 24 ชั่วโมง

11. บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ธนาคารไทยพาณิชย์ ได้มาเปิดสาขาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ขึ้น นอกจากการรับฝากเงินในบัญชีประเภทต่าง ๆ แล้วทางธนาคารได้เปิดบริการเกี่ยวกับความสะดวก ในการเบิกจ่ายเงินแก่นักศึกษาหลายอย่างเช่น การโอนเงินผ่านธนาคาร

12. บริการจัดหางานและข้อมูลอาชีพ นักศึกษาที่ต้องการทราบข้อมูลหรือแนวทางในการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้ว มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีหน่วยบริการจัดหางานและข้อมูลอาชีพขึ้น ลักษณะข้อมูลที่มีบริการ เช่นลักษณะของอาชีพต่าง ๆ การเข้าทำงานในอาชีพนั้น ความก้าวหน้าหรือรายได้พิเศษของอาชีพนั้นทั้งที่เป็นอาชีพของภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจและเอกชน

13. หอสมุด หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร เป็นหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เป็นตึกอาคาร 3 ชั้น มีที่นั่งอ่านประมาณ 800 ที่นั่ง เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2521 โดยให้บริการนักศึกษา อาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และบุคคลทั่วไป

14. กิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ มีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ในการที่จะส่งเสริมกิจกรรมของนักศึกษา ทั้งด้านบำเพ็ญประโยชน์ ศิลปวัฒนธรรม วิชาการ และการกีฬา เพื่อให้นักศึกษาที่สำเร็จเป็นบัณฑิตมีความพร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ มีวิจรรย์ญาณ เสียสละต่อส่วนรวม มีคุณธรรมและสุขภาพพลานามัยแข็งแรง ร่างกายและจิตใจ

ดังนั้นเมื่อนักศึกษาเข้าไปอยู่ในมหาวิทยาลัยจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่าง ๆ โดยอาจจะพิจารณาเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. องค์การนักศึกษา	
2. สโมสรคณะหรือชุมชนต่าง ๆ ภายในคณะ	
3. ชมรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้	
ชมรมอาสาพัฒนา	ชมรมการศึกษา เพื่อสังคม
ชมรมสาธารณสุขสัมพันธ์	ชมรมครีตรังศึกษาปัญหาท้องถิ่น
ชมรมอิสานสัมพันธ์	ชมรมโรตาแรคท์
ชมรมภาษาอังกฤษ	ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ชมรมอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์	ชมรมวิเทศสัมพันธ์
ชมรมศิลปการถ่ายภาพ	ชมรมสังคมศาสตร์
ชมรมชาวเหนือ	ชมรมพุทธศาสตร์
ชมรมการละคอน	ชมรมดนตรีไทย
ชมรมดนตรีสากล	ชมรมวอลเลย์บอล

ชมรมตะกร้อ	ชมรมแบดมินตัน
ชมรมหมากรุกกระดาน	ชมรมเทเบิลเทนนิส
ชมรมเทนนิส	ชมรมฟุตบอล
ชมรมว่ายน้ำ	ชมรมบาสเก็ตบอล
ชมรมมุสลิม	ชมรมคริสเตียน
ชมรมอเมริกันฟุตบอล	ชมรมซอฟท์บอล

บริการและสวัสดิการนักศึกษา วิทยาเขตปัตตานี

1. หอพักนักศึกษา หอพักในวิทยาเขตปัตตานี มี 6 หอ เป็นหอพักชาย 2 หอพัก เป็นหอพักหญิง 4 หอ

หอพักชายเรียกว่า หอ 1 และหอ 3 หอ 1 ให้พักห้องละ 5 คน ส่วนหอ 3 ให้พักห้องละ 6 คน หอพักทั้ง 2 หอ จะจัดให้นักศึกษาปีที่ 1 113 คน และนักศึกษารุ่นพี่ 85 คน การเข้าพักจะต้องจับฉลาก

หอพักหญิงเรียกว่า หอ 2, 4, 5 และ 6 หอ 2 และหอ 4 จัดให้พักห้องละ 5 คน ส่วนหอ 5 และ 6 ให้พักห้องละ 4 คน นักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 1 ทุกคน (ยกเว้นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดปัตตานี) มหาวิทยาลัยจะจัดสรรที่พักรักษา ส่วนนักศึกษารุ่นพี่ถ้าประสงค์จะพักในหอพักจะต้องจับฉลาก ก่อนเปิดภาคการศึกษา
2. ทุนการศึกษา วิทยาเขตปัตตานี แบ่งทุนการศึกษาดังต่อไปนี้ 2 ประเภทคือ
 - 2.1 ทุนช่วยเหลือโครงการทำงานแลกเปลี่ยน นักศึกษาที่ขอทุนนี้จะต้องทำงานให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยให้ค่าตอบแทนคนละ 3,000 บาท โดยให้ทำงานเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเปิดภาคเรียนแรกประมาณ 3 เดือน และช่วง 2 ประมาณ 3-5 เดือน และทุนอีกประเภทหนึ่งจะให้ค่าตอบแทนเป็นรายเดือน อัตราเดือนละ 300 บาท
 - 2.2 ทุนการศึกษาขององค์การ ธนาคาร มูลนิธิ ในปี 2526 วิทยาเขตปัตตานี มีทุนประเภทนี้อยู่ 42 ทุน นักศึกษาที่สนใจขอทุนการศึกษาทุกประเภท ติดต่อขอทราบรายละเอียดได้ที่ กองกิจการนักศึกษา วิทยาเขตปัตตานี
3. บริการสุขภาพ นักศึกษาที่เกิดอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย วิทยาเขตปัตตานีมีห้องปฐมพยาบาลไว้บริการ มหาวิทยาลัยก็ได้ติดต่อกับโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในจังหวัดปัตตานี บริการแก่นักศึกษาที่ไปขอรับบริการ
4. กีฬา มหาวิทยาลัยมีอุปกรณ์การกีฬา และสนามฝึกซ้อมไว้บริการแก่ผู้ประสงค์จะออกกำลังกายหลายประเภท

5. อาหาร มหาวิทยาลัยให้เอกชนมาเปิดร้านค้าขายอาหาร โดยมหาวิทยาลัยได้สร้างเป็นศูนย์อาหาร
6. สหกรณ์ร้านค้า ตั้งอยู่หลังอาคารสำนักงานอธิการบดี
7. ไปรษณีย์โทรเลข ด้านหน้ามหาวิทยาลัย มีที่ทำการไปรษณีย์สาขารุสะมิแลรับบริการสื่อสารทุกประเภท
8. หอสมุด หอสมุด จอห์น เอฟ เคนเนดี วิทยาเขตปัตตานี สร้างเสร็จในปี 2515 ให้บริการแก่อาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษา และสมาชิกของมหาวิทยาลัย และบุคคลทั่วไปที่สมัครเป็นสมาชิกสามารถรับบริการต่าง ๆ ของหอสมุด

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยนักศึกษา

งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของผู้ที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ จากออบ (Jacob 1957:90) พบว่านักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยจะมีลักษณะเข้มงวดน้อยลง มีจิตใจเปิดกว้างขึ้น และลดมาตรฐานความเชื่อที่รุนแรงน้อยลง มีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้มีอำนาจมากขึ้น มั่นใจในตัวเองและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ฟังตัวเองได้ดีขึ้น ลดอคติต่อคนต่างเชื้อชาติลง มีความยืดหยุ่นในความเชื่อมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า บุคลิกภาพของนักศึกษา และแนวโน้มในเรื่องบุคลิกภาพของนักศึกษา เมื่อแรกเข้าชั้นเรียนมีส่วนอย่างมากต่อปฏิกิริยาของนักศึกษาที่มีต่อวิธีการสอนและต่อสิ่งที่นักศึกษาจะได้รับจากวิชานั้น และความแตกต่างส่วนตัวของนักศึกษา มีความสำคัญมากกว่าความแตกต่างทางเทคนิคของการสอน

ต่อมา แพลนท์ (Plant 1965:67-75) ได้ทำการศึกษากลุ่มนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยซานโฮเซ (San Jose State College) กลุ่มหนึ่ง และเปรียบเทียบกับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นคนที่มีความสามารถในระดับเดียวกันกับนักศึกษาเหล่านี้ แต่ไม่ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องที่ว่างในการรับเข้าศึกษา พบว่า การมีใจกว้างเพิ่มขึ้น และลักษณะเชื้อชาตินิยมลดลงเกิดขึ้นทั้งสองกลุ่ม โดยพบว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงในตัวนักศึกษาดูเหมือนจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย คือ นักศึกษาซึ่งเรียนปีที่ 4 เปลี่ยนแปลงไปมากกว่านักศึกษาที่เรียน 2 ปี และนักศึกษาซึ่งเรียน 2 ปี เปลี่ยนแปลงไปมากกว่ากลุ่มเพื่อนซึ่งไม่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเลย แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในตัวผู้เยาว์ทุกคน แต่ผู้ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจะเปลี่ยนแปลงไปมากกว่า

คอฟแมน (Joseph Kauffman, อ้างถึงในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527:28) ได้ศึกษาสภาพนิสัยมหาวิทยาลัยของสหรัฐ จำแนกตามชั้นปีซึ่งปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ปีหนึ่ง นิสิตรู้สึกตื่นเต้น สนใจต่อทุก ๆ สิ่งรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม การเรียน หรือกิจกรรมสังคม ในมหาวิทยาลัย เขาอยากเรียนมีความตั้งใจในการศึกษา และอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและเชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์

2. ปีที่สอง เขาไม่ค่อยพอใจครูอาจารย์ เริ่มมีความคิดเห็นขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น

3. ปีที่สาม เขามักจะสงบเงียบชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ ของเขามากกว่า มีความเฉยเมยต่อสังคมมหาวิทยาลัย และต่อการเรียน อาจมีความคิดที่จะเริ่มมีเพื่อนต่างเพศที่สนิทพอที่จะเป็นคู่รักต่อไปได้

4. ปีที่สี่ เขาจะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มักจะเริ่มสนใจเรื่องเกี่ยวกับการงาน การศึกษาต่อ และความก้าวหน้าในอนาคต

ลักษณะของนิสิตเข้าใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาของอเมริกา (Joseph Kauffman, 1968:16-27) มีลักษณะ ดังนี้

1. นิสิตใหม่ต้องการแสวงหาข้อยุติที่เกี่ยวกับความคิดในทางศาสนา ซึ่งมีผลต่อความเชื่อและความศรัทธาของเขา

2. เนื่องจากความไม่แน่ใจใน ข้อ 1 นิสิตใหม่จึงหันไปให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3. นิสิตใหม่ต้องการรู้สึกว่าคุณเองเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันต่าง ๆ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความสงสัยไม่แน่ใจในสถาบันนั้น โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา

4. นิสิตใหม่มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือและมีอุดมคติแต่เขามักจะกลัวว่าถ้ามีส่วนร่วมในสิ่งใดเป็นระยะเวลาานาน ๆ อาจจะทำให้เขาเสียอุดมคติหรือรบกวนเสรีภาพของเขา

5. นิสิตใหม่ ซึ่งดูภายนอกจะมีความมั่นใจและภาคภูมิใจนั้น ป่อครั้งจะมีความลังเลและไม่แน่นอน

6. เนื่องจากเขามีความสงสัยในตนเอง สถาบัน และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม ทำให้ นิสิตใหม่มีแนวโน้มที่จะสงสัยไม่ไว้ใจการบริหารงานของสถาบัน และคณะวิชาที่เขาสังกัด

7. เมื่อเริ่มเข้าศึกษา นิสิตมักจะมี ความตื่นตัวอย่างมาก และเต็มอกเต็มใจที่จะทำงานตามที่กำหนดในหลักสูตร แต่ความรู้สึก และการทำงานมักจะลดลงอย่างรวดเร็วภายในเดือนแรกของปีการศึกษาแรก

8. นิสิตส่วนมากคาดหวังว่า ชีวิตในมหาวิทยาลัยจะเป็นเครื่องชี้ถึงความเป็นอิสระจากการปกครองของพ่อแม่

และคอฟแมน ยังได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา และได้ประมวลลักษณะนิสิตนักศึกษาไว้เป็น 6 ลักษณะ คือ

1. ผู้ที่มาแสวงหาความรู้และมุ่งมั่นตกลงปลงใจในสาขาวิชาหนึ่ง ซึ่งเขามีความเชื่อมั่นในศาสตร์นั้น ๆ เขาอยากจะเป็นความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวังเพราะไม่ได้พบเช่นนั้น

2. ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เพราะบางครั้งเมื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามหาวิทยาลัยเพราะเขานึกว่าจะเป็นที่ ทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทางบ้าน พยายามหาทางคิดหาบ้าน โดยต้องการเป็นอิสระ จึงต้องการที่จะช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน

3. เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคตินั้นเสีย เขาอยากที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และสนใจปัญหาของสังคม ซึ่งในด้านนี้มหาวิทยาลัยจะไม่ได้ฝึกถึง หรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้คอยช่วยจัดประสบการณ์ หรือเปิดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

4. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่ามีสิ่งยั่วยุรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางไปทางอื่น กิจกรรมต่าง ๆ สนุกสนานกว่า ไม่ต้องกังวลเดือดร้อนใจ และได้รับการบีบคั้นจากการเรียน เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจ และผิดหวังมาก จึงต้องหันความสนใจไปสู่ด้านอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนันและการติดยาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตัวเอง สังคม และประเทศชาติ

5. ต้องการค้นพบตนเอง (Seek for Self-Identification) ความเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่มักจะไม่นพอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนี้การเรียนในระดับอุดมศึกษา สาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยนิสิตนักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจผิดว่าตนเองโง่มาก เพราะเนืองสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียงหนึ่งวิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ขึ้นมาได้

6. มีความขัดแย้งและมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหาร ลักษณะของนิสิตนักศึกษาในด้านนี้อาจเปลี่ยนไปในบางมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยบ้าง (To Participate In Decision-making) โดยการมีนิสิตนักศึกษาตัวแทนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องขึ้น เพราะเขาเชื่อว่าผู้แทนของเขามีความภักดีต่อกลุ่ม ดังนั้นข้อมูลที่ได้ย่อมมีความเที่ยงตรง และสิ่งที่ตัวแทนของเขาทำย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้เป็นอย่างดี (Kauffman 1968 อ้างถึงในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ 2527:26-28)

เฟลด์แมน และนิวคอมบ์ (Feldman and Newcomb 1970:31) ได้ศึกษาระดับความเชื่อที่ฝังแน่น ไม่สามารถรับความคิดใหม่ ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเชิงลัทธิ (Dogmatism) พบว่ามีความแตกต่างสูงระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 กล่าวคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีลักษณะอำนาจน้อยลง (Less Authoritarian) ลักษณะเชิงลัธิน้อยลง (Less Dogmatic) ความนิยมในเชื้อชาติลดลง (Less Ethnocentric) และมีอคติน้อยลง (Less Prejudiced) กว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 อย่างเห็นได้ชัด

งานวิจัยเดียวกันนี้ยังได้ศึกษาว่า มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์และมีผลต่อนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา สรุปได้ดังนี้ (Feldman and Newcomb 1970:326-333)

1. การเปลี่ยนแปลงระหว่างชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 ปรากฏในหลาย ๆ ลักษณะ และเกิดขึ้นคล้ายคลึงกันทั่วไปในมหาวิทยาลัยประเภทต่าง ๆ โดยมีรูปแบบที่พ้องกัน
2. ระดับและธรรมชาติของอิทธิพลของมหาวิทยาลัยประเภทต่างกัน จะแตกต่างกัน เพราะตัวบ่อนที่เป็นนักศึกษามีลักษณะต่างกัน ดังนั้นจึงควรศึกษาลักษณะของนักศึกษาด้วย
3. ในมหาวิทยาลัยเดียวกัน ประสบการณ์ของนักศึกษาจะสัมพันธ์กับความแตกต่างทางวิชาการ และสาขาวิชา โดยนักศึกษาที่มีธรรมชาติและลักษณะต่างกัน จะมีประสบการณ์ต่างกัน
4. การรักษาค่านิยมหรือทัศนคติที่มีอยู่ มหาวิทยาลัยอาจจะทำให้ลดลง หรือเปลี่ยนแปลงก็ได้ นับว่าเป็นอิทธิพลที่สำคัญในเรื่องการปรับเปลี่ยนค่านิยมหรือทัศนคติ
5. คณะจารย์แต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของนักศึกษา แต่จะไม่มีอิทธิพลมากในแง่ของสถาบันทั้งหมด อาจารย์จะเป็นเพียงส่วนย่อย แต่อาจารย์จะมีอิทธิพลเมื่อผนวกกับความคิดเห็นของเพื่อน ซึ่งถ้าความคิดเห็นสนับสนุนส่งเสริมกัน จะก่อให้เกิดอิทธิพลสูง
6. สภาพการณ์ของอิทธิพลของสถาบันจะมีมากที่สุด ในมหาวิทยาลัยขนาดเล็ก ที่มีนักศึกษาอาศัยอยู่ในหอพัก สภาพการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดความคล้ายคลึงกันในหมู่คณะจารย์และนักศึกษาทั้งหมด ที่จะมีปฏิกริยาซึ่งกันและกัน โดยโอกาสที่จะปฏิบัติต่อกันอย่างสืบเนื่อง ทำให้เกิดปฏิกริยาที่เป็นทางการในหมู่นักศึกษา และระหว่างคณะจารย์กับนักศึกษา
7. นอกจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถาบันโดยส่วนรวมในวงกว้างแล้ว ยังมีผลทางกายภาพย่อย ๆ ของสถาบัน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อภูมิหลังและบุคลิกภาพของนักศึกษา

งานวิจัยผลต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับอิทธิพลสถาบันอุดมศึกษาต่อนิสิตนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงของนิสิตนักศึกษาในระยะเวลาดำเนินการนี้ ที่มีอยู่มาก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านเป้าหมาย และทัศนคติของนิสิตนักศึกษา นอกจากนี้ ผลการวิจัยได้พบลักษณะการเปลี่ยนแปลงของนิสิตนักศึกษาทั้งในระยะสั้นและยาว กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงระยะสั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อ การศึกษา กิจกรรมนอกหลักสูตร และการวางแผนประกอบอาชีพ ส่วนการเปลี่ยนแปลงระยะยาว เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกระบวนพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษา ซึ่งมีลักษณะเริ่มจากการเป็นกลุ่มเจียบ ๆ ในช่วงทศวรรษ 1950 แล้วเปลี่ยนแปลงเป็นกลุ่มต่อต้าน ในช่วงปี 1960 และมีลักษณะต่อต้านลดน้อยลง ในปี 1970 (Educational Testing Service 1984:1-2)

ในเรื่องระบบคุณค่าของนักศึกษาประเภทวิชาต่าง ๆ โอซากิ (Ozaki 1972:3699-s อ้างถึงใน สุขาดา มัสโอดิ 2528:36) วิจัยกลุ่มนักศึกษาประเภทต่าง ๆ กับระบบคุณค่าของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 3 แห่งในรัฐจอร์เจีย สถาบันที่ศึกษาคือ วิทยาลัยจอร์เจียใต้ วิทยาลัยจอร์เจียตะวันตกและมหาวิทยาลัยจอร์เจีย โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาวิชาเอกชีววิทยาในทุกสถาบัน มีความพอใจในวิชาเอกทางชีววิทยามากกว่านักศึกษาที่อยู่ในวิชาเอกบริหารธุรกิจหรือสังคมวิทยา
2. นักศึกษากลุ่มวิชาการและกลุ่มต่อต้าน มีแนวโน้มสนใจศิลปะสูงกว่านักศึกษากลุ่มอาชีพและกลุ่มกิจกรรม
3. นักศึกษากลุ่มวิชาการ แสดงความพึงพอใจอาจารย์ของมหาวิทยาลัยและวิชาเอกมากกว่านักศึกษากลุ่มอื่น
4. นักศึกษากลุ่มอาชีพและกลุ่มกิจกรรม มีความพึงพอใจสูงกับการบริหารงานของมหาวิทยาลัยมากกว่ากลุ่มวิชาการและกลุ่มต่อต้าน
5. นักศึกษากลุ่มอาชีพ วิชาเอกบริหารธุรกิจมีแนวโน้มทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาวิชาเอกชีววิทยาและสังคมวิทยา
6. นักศึกษากลุ่มต่อต้าน ในวิทยาลัยจอร์เจียใต้และมหาวิทยาลัยจอร์เจีย มีแนวโน้มสังคมมากกว่านักศึกษาในวิทยาลัยจอร์เจียตะวันตก
7. ความเชี่ยวชาญของนักศึกษา ในวิชาเอกที่ต่างกัน มีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของค่านิยมด้วย

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะนิสัยนักศึกษาตามสาขาวิชาโดยตรงนั้นมีการทำวิจัยบ้าง แต่จะมีในงานวิจัยที่มีเนื้อหาใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยนักศึกษายู่พอสมควร ได้แก่

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยาและคณะ (2527 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิสัยนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยศึกษาถึงความเจริญงอกงามและพัฒนาการของนิสัยนักศึกษาและกระบวนการสอนที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของนิสัยนักศึกษาตลอดจนการศึกษากิจกรรมนิสัยนักศึกษาที่มีผลกระทบต่อความเจริญงอกงามของนิสัยนักศึกษาของมหาวิทยาลัย 10 แห่ง ในประเทศไทย จากการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กล่าวโดยสรุป พบว่า

1. ความเจริญงอกงามและพัฒนาการของนิสัยนักศึกษา การศึกษามีความสำคัญมาก เขาเห็นว่าการศึกษาในมหาวิทยาลัยทำให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ ความสามารถในการหาเหตุผลการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและความสามารถที่จะไปประกอบวิชาชีพ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้มากขึ้น แต่ที่น่าสังเกตคือ มหาวิทยาลัยทำให้นิสัยนักศึกษา มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมน้อยที่สุด และเขาเห็นว่าในด้านสังคมควรเรียนรู้มารยาทในสังคมมากที่สุด

2. การสอนแบบให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเองจะช่วยพัฒนาทัศนคติ ความสำเร็จในการเรียนอยู่ที่ความสนใจในวิชาที่เรียน ผู้สอนและวิธีการสอน ลักษณะนี้นิสิตนักศึกษาได้พัฒนาในมหาวิทยาลัย คือมีความรู้ออกไปประกอบอาชีพได้และมีความรับผิดชอบ

3. กิจกรรมนิสิตนักศึกษาจะทำให้พัฒนาความคิดและมีเหตุผลมากขึ้น ทำให้พัฒนาบุคลิกภาพและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กิจกรรมด้านวิชาการจะช่วยพัฒนาสติปัญญา พัฒนาการศึกษาในสายวิชาชีพ กิจกรรมสันทนาการและค่ายอาสาสมัคร จะช่วยพัฒนาส่งเสริมด้านบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ ความเสียสละ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ กิจกรรมด้านพุทธศาสตร์และประเพณีจะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม รู้จักมารยาทในสังคม

นอกจากนี้ผู้วิจัยท่านเดียวกันได้ศึกษาลักษณะนิสิตปริญญาตรี ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2525 พบว่า

1. นิสิตครุศาสตร์ชั้นปีที่หนึ่ง เป็นผู้ที่มาจากภูมิหลังทางวิชาการแตกต่างกันค่อนข้างใหม่และตื่นเต้น กับสิ่งรอบด้านและยังต้องการปรับตัวหลายประการ ไม่ค่อยมีความมั่นใจตนเอง ค่อนข้างเหงา

2. นิสิตครุศาสตร์ชั้นปีที่สอง มีความเป็นตัวของตัวเอง พุดจาณะฉาน คล่องแคล่ว มีความมั่นใจขึ้น แต่มีปัญหาเรื่องการเรียน

3. นิสิตครุศาสตร์ชั้นปีที่สาม มีความรู้สึกว้า วิชาที่เรียนไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง เบื่อวิธีสอนของอาจารย์ รู้สึกไม่ทัดเทียมกับคณะอื่น ชอบเกาะกลุ่มกับเพื่อน ๆ ไม่แน่ใจกิจกรรมต่าง ๆ แต่อยากมีส่วนร่วมในการทำงานบริหารกิจการนิสิตในระดับ มีความสนใจในวิชาที่เรียนมาก

4. นิสิตคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่สี่ ค่อนข้างมีความเชื่อมั่นสูง ชอบแสดงความคิดเห็น แสดงลักษณะที่อยาก رؤอยากเห็น และซักถามเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีลักษณะเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527:18-23)

สำหรับงานวิจัยเปรียบเทียบลักษณะนิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ มหาวิทยาลัยของรัฐกับวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย พรชูลี อาชวอรุง (Achava-Amrung 1980:99-101) พบว่า มีความแตกต่างระหว่างนิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยของรัฐกับวิทยาลัยเอกชนทั้งในระดับคณะและประเภทวิชา แต่นิสิตนักศึกษาทั้งกลุ่มนี้ไม่มีความแตกต่างกันด้านพื้นฐานครอบครัว ขนาดครอบครัวฐานะบิดามารดา อาชีพ อุดมคติและการศึกษาของบิดามารดา นักศึกษาเข้าใหม่ในวิทยาลัยเอกชนส่วนใหญ่จะเป็นชายและอายุค่อนข้างมาก นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยของรัฐมีลักษณะความเป็นนักวิชาการค่อนข้างสูง และเมื่อสมัยที่เรียนมัธยมทำเกรดเฉลี่ยได้สูงเพราะเรียนหนักทำงานหนัก และอาจารย์มีส่วนช่วยมาก ขณะที่นักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนเตรียมตัวเข้าวิทยาลัย

ในระดับปานกลาง เขาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร มากกว่า 3 ใน 4 ของทั้งสองกลุ่ม เลือกเรียนทางด้านวิชาชีพชั้นสูงและเลือกอาชีพตามความสนใจของตนเอง โดยนิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยของรัฐมุ่งที่จะเข้ารับราชการมากกว่า และไม่ใคร่หาความรู้ความเข้าใจด้านปรัชญา ในขณะที่นักศึกษาเข้าใหม่ วิทยาลัยเอกชนมีความสนใจมากกว่าและนำมาเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงบุคลิกภาพของตน

นอกจากนี้ผลงานวิจัยของ ไนทอร์ย์ สีนลาร์ตัน (2527:1-3) เรื่องรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะการใช้ชีวิตของนิสิตตามลักษณะกลุ่มต่าง ๆ 7 กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มอาชีพ โดยศึกษาเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นปี หลักสูตร สาขาวิชา อาชีพบิดา และคณะที่ศึกษาผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตมีแนวโน้มในลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้าสูงที่สุด น้อยที่สุด คือกลุ่มเก็บตัว
 2. กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง คือ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการกับกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรมกับกลุ่มสมาคม กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือกลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคมกับกลุ่มวิชาการ
 3. นิสิตหญิงมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มวิชาการและกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์สูงกว่านิสิตชาย
 4. นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มเก็บตัว กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ และกลุ่มวิชาการต่างกัน
 5. นิสิตระดับชั้นปี มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพต่างกัน
 6. นิสิตในต่างหลักสูตร มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพต่างกัน
 7. นิสิตในต่างสาขาวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพต่างกัน
 8. นิสิตที่บิดามีอาชีพแตกต่างกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มสมาคมต่างกัน
 9. นิสิตในต่างคณะวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรมแตกต่างกัน
- ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะนิสิตนักศึกษาตามสาขาวิชาที่ศึกษา มีอยู่บ้างที่กล่าวถึงลักษณะของนิสิตนักศึกษาตามประเภทวิชาต่าง ๆ ของผู้เรียนไว้ดังนี้

พรเทพวิภา รุจิพร (2512) ได้ทำการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของนิสิตที่เลือกเรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์กับนิสิตที่เลือกเรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์

ที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง และนิสิตที่มีความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เรียนประ เภทวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา คณิตศาสตร์) และประเภทอักษรศาสตร์ (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน สังคมศึกษา) เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (The Adjective Check List) ของ Gough และ Heilbrun ผลการ วิจัยพบว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์ หรือกลุ่มที่เรียนวิชาอักษรศาสตร์มีแนวโน้ม ที่เป็นคนเจียมขริมไว้ตัว ระมัดระวังในการแก้ปัญหา บางครั้งไม่ชอบสูงส่งกับใคร มักชอบคิดสิ่ง ใหม่ ๆ แต่ไม่คิดจะทำให้สำเร็จ

สำหรับบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาลำบากวิชาอื่น ๆ นั้น นวลละออ เจียมสุวรรณ (2516) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา และนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ใช้แบบวัดบุคลิกภาพ 16 ด้านของ แคทเทล และแบบวัดความเกรงใจของ วีรยุทธ วิเชียรโชติ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ชอบออกสังคม มีสติปัญญาสูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นิสิตวิศวกรรมศาสตร์ที่มีสัมฤทธิ์ทางการ เรียนต่ำ นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะไว้วางใจ กล้าสังคม มากกว่า นิสิตวิศวกรรมศาสตร์ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง นักศึกษามหาวิทยาลัยการศึกษาที่มีผลสัม ฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จะกล้าสังคม ทำตามสบาย จิตใจอ่อนแอ ชื่อตรงต่อหน้าที่มากกว่านิสิต วิศวกรรมศาสตร์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ สรุปว่านักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาทั้งกลุ่ม กล้า สังคม ทำตามสบาย จิตใจอ่อนแอ ชื่อตรงต่อหน้าที่มากกว่านิสิตวิศวกรรมศาสตร์ทั้งกลุ่ม

สำหรับ รัตนา เทพดลไชย (2518) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัดด้วย อีพีพีเอส การวิจัยพบว่านิสิตตัวอย่างหญิงที่ศึกษาในคณะเดียวกันมีบุคลิกภาพด้านความต้องการ บางประเภท ยกเว้น คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ซึ่งทั้งนิสิตตัวอย่างชายและหญิง ด้าน ความต้องการแต่ละประเภทไม่แตกต่างกัน ในทางบุคลิกภาพด้านความต้องการของนิสิตต่างคณะ พบว่ามีความแตกต่างกัน 8 ประการ คือ การแสดงออกซึ่งตนเองมีอำนาจเหนือผู้อื่น คบเพื่อนต่าง เพศ ส่วนบุคลิกภาพด้านความต้องการไม่ตรีสัมพันธ์ ขอความช่วยเหลือเปลี่ยนแปลง อดทน นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบุคลิกภาพความต้องการที่เด่นที่สุด คือ ช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนด้านการแสดง ออกนั้นมีน้อยที่สุด และพบว่านิสิตชาย ในคณะวิศวกรรมศาสตร์มีบุคลิกภาพด้านความต้องการพึ่งตน เองสูงและสูงกว่านิสิตคณะสัตวแพทย์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากการศึกษานักศึกษานายบาล ของยุพิน ต้นติธนนันท์ (2521) พบว่านักศึกษานายบาล มีบุคลิกภาพแตกต่างจากนักศึกษากลุ่มอื่น ๆ ในด้าน ความมีอำนาจเหนือผู้อื่น การควบคุมตนเอง ความอดทน การสร้างความประทับใจให้กับผู้อื่น ลักษณะที่พบในคนส่วนมาก สัมฤทธิ์ผลในสถานการณ์

ที่ต้องพึ่งตนเอง ประสิทธิภาพทางสติปัญญา การเข้าใจความรู้สึก ส่วนงานวิจัยของสะอาด โสมะบุตร (2528:153) พบว่านักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาลภาคใต้ มีพฤติกรรมในด้านการใช้เวลาว่างศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมโดยไม่ต้องให้อาจารย์สั่งสูงกว่านักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาลภาคกลาง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะนิสัยจำแนกตามสาขาวิชาของ มยุรี สุทธิเลิศอรุณ (2528) เรื่องการเปรียบเทียบลักษณะนิสัยจำแนกตามสาขาวิชา การศึกษาเฉพาะกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง นิสิตจุฬาลงกรณ์สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และสาขาสังคมศาสตร์ ลักษณะด้านความมีเหตุมีผล มีความสำคัญต่อนิสิตมากที่สุด แต่นิสิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์เห็นว่า การใฝ่รู้มีความสำคัญต่อนิสิตมากที่สุด และนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชา มีความคิดเห็นตรงกันว่าลักษณะที่มีความสำคัญต่อนิสิตน้อยที่สุด คือด้านรสนิยม

ลักษณะด้านความมีเหตุมีผล และด้านศาสนา ทั้ง 4 สาขาวิชาไม่แตกต่างกัน ด้านการใฝ่รู้ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ มีลักษณะด้านนี้สูงกว่าสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ส่วนสาขาอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านการนำความรู้ สาขาวิชามนุษยศาสตร์ จะมีลักษณะด้านนี้สูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ส่วนสาขาอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านรสนิยม นิสิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านนี้สูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ด้านการเมือง นิสิตสาขาวิชาสังคมศาสตร์มีลักษณะด้านนี้สูงกว่าสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ด้านสังคม นิสิตสาขา วิทยาศาสตร์ชีวภาพมีลักษณะด้านนี้ต่ำกว่าทุกสาขาวิชา

สำหรับความแตกต่างเกี่ยวกับความสำคัญของลักษณะนิสัยด้านต่าง ๆ นั้น ของนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชาไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการใช้ภาษาสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ มีความคิดเห็นในด้านการใช้ภาษาต่ำกว่าทุกสาขาวิชา

ในปีเดียวกัน เขาวนารถ อุทัยมกุล (2528:84-86,91) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่และปัตตานี มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาวิทยาเขตหาดใหญ่ให้ค่าคะแนนทัศนคติเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำคือ สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ สังคมกลุ่มเพื่อน บรรยากาศในการเรียนการสอน และด้านการบริการ ส่วนวิทยาเขตปัตตานี นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อม เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ คือสภาพแวดล้อมด้านบรรยากาศการเรียนการสอน สังคมกลุ่มเพื่อน การบริหาร และด้านอาคารสถานที่

เนื่องจากการวิจัยนี้ศึกษาลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงขอกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการใช้ชีวิต รวมถึงปัญหาของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาเรื่องลักษณะนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้แก่

นิธิ ฤทธิพรพันธุ์ และคณะ (2525:3, 19-27) ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลจากการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญมากของนักศึกษาทั้งวิทยาเขต 6 อันดับแรก คือ เบื่อหน่ายต่อสภาพการแข่งขันกันเรียนในหมู่เพื่อน ๆ จำนวนนักศึกษาในแต่ละห้องของหอพักมีมากเกินไป น้ำประปาหยุดไหลและไฟดับเสมอ มีปัญหาในการอ่านตำราภาษาอังกฤษหาหนังสืออ่านประกอบการเรียนได้ยากมาก และมีการสอบบ่อยเกินไป เมื่อพิจารณาในระดับคณะพบว่านักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติและคณะวิทยาการจัดการต้องการฝึกฝนนอกเวลาในสาขาที่เรียนมากที่สุด นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์มีกังวลและไม่แน่ใจว่าจะจบแล้วจะหางานทำได้หรือไม่ และนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมีปัญหา รู้สึกว่าจะขาดประสบการณ์ในการทำงานและต้องการคำแนะนำหลังจากจบการศึกษาแล้ว

สำหรับนิตา วุฒิวัย (2528:5-21) ได้ศึกษาสิ่งที่เป็นปัญหาในการเรียนของนักศึกษาที่อยู่ในระหว่างรอพินิจครั้งที่ 2 และ 3 คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เป็นกรณีศึกษา พบว่านักศึกษามีปัญหาเนื่องมาจากพื้นฐานการศึกษาในระดับต้น ปัญหาจากนักศึกษาเอง การจัดนักศึกษาเข้าพักในหอพักมีผลต่อการเรียนนักศึกษาเป็นอย่างมากในกรณีนักศึกษาได้พักอยู่กับนักศึกษาในสาขาเดียวกัน หรือในสาขาที่ต้องเรียนหนักหรือมีเพื่อนหรือรุ่นพี่ที่ซัพพอร์ตจะช่วยเสริมให้การเรียนดีขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาที่เหลวไหลเพราะการขาดเรียน เล่นการพนันบ่อยจนผลการเรียนตกลงจนเป็นที่สังเกตนั้น จะเริ่มเข้าสู่ลู่วงที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่งในภาคการศึกษาต้น ชั้นปีที่ 3 จึงทำให้นักศึกษาปีที่ 3 ต้องขยันและสนใจเรียนมากขึ้น

ในเรื่องของศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สุจริต บัวนิมพ์ (2530:44) ได้จัดอันดับจำนวนรายวิชาและจำนวนหน่วยกิตวิชาวัฒนธรรมพื้นฐานของสถาบันอุตสาหกรรมรวม 11 สถาบันไว้ โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีรายวิชาที่เปิดสอนเป็นวิชาพื้นฐานให้เลือก 3 หน่วยกิต ได้แก่ ศาสนาและวัฒนธรรม มนุษย์กับดนตรี มนุษย์กับวัฒนธรรม สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย สังคมวิทยาเบื้องต้น สังคมวิทยาชนบท รวม 6 รายวิชา 18 หน่วยกิต นับเป็นอันดับที่ 5 จาก 11 อันดับ มีเปิดสอนวิชาเอก ได้แก่รายวิชาละ 2 หน่วยกิต คือ คติชาวบ้านภาคใต้ ภาษาถิ่น อาหารท้องถิ่น รายวิชาละ 3 หน่วยกิตคือ ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น อาหารและวัฒนธรรม รวม 6 รายวิชา 15 หน่วยกิต นับเป็นอันดับที่ 8 จาก 11 อันดับ ซึ่งสุจริต บัวนิมพ์ (2530:84) สรุปและเสนอแนะว่า ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตออกมารับใช้สังคมทางด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์ การเกษตร ควรมีวิชาบังคับพื้นฐานที่เน้นทางศิลปวัฒนธรรมพื้นฐาน อันเป็นวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ เพื่อรู้วิถีชีวิตและสภาพของสังคมในยุคนั้น เผ่าพันธุ์นั้น อันจะเป็นความรู้พื้นฐานของการนำไปสู่การเรียนในทุกสาย